

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
KOMUNIKĀCIJAS STUDIJU NODAĻA

**FILMAS "BILLE" NARATĪVA ANALĪZE UN
AUDITORIJAS IZPRATNE PAR TO**

BAKALAURA DARBS

Autors: **Darja Gavriļenko**

Studenta apliecības Nr.: dg15030

Darba vadītāja: Docente Zane Radzobe

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā tiks pētīta spēlfilma "Bille", un mērķis ir noskaidrot auditorijas izpratni par filmas naratīvu ar fokusgrupu palīdzību.

Teorētiskajā daļā Pētījuma autore aprakstīs naratīvu, naratīva analīzi, filmu naratīvu, Voltera Fišera naratīva paradigmu, biogrāfisko prozu un kino nacionālo raksturu.

Metodoloģijas daļā tiks aprakstīta naratīva analīze un fokusgrupu analīze. Fokusgrupu analīze ir izvēlēta tāpēc, ka ar to palīdzību tiks noskaidrotas fokusgrupu dalībnieku pārdomas un interpretācijas par redzēto filmu. Taču naratīva analīze sniegs skaidrojumu par stāsta uzbūvi, radīšanu un uztveri.

Empīriskajā daļā tiks analizētas septiņas filmas ainas. Kā arī apkopotas fokusgrupu novērojamo analīze par filmu "Bille" naratīvu, to elementiem un vērtībām.

Atslēgas vārdi : naratīva analīze, kino naratīvs, filma, fokusgrupas

ABSTRACT

The aim of this bachelor thesis is to research the audience's understanding of the "Bille" film's narrative through focus groups.

In the theoretical part, the author of the study will describe the narrative, narrative analysis, the film narrative, Wolter Fisher narrative paradigm, biographical prose and national cinemas characteristics.

The methodology section will describe the narrative analysis and focus group analysis. Focus group analysis is chosen because it will help to clarify the focus group participants' reflections and interpretations of the film they have seen. But the narrative analysis will explain the structure, creation, and perception of the story.

Seven film scenes will be analyzed in the empirical part. As well as the focus group observation analysis of the film "Bille" narrative, their elements and values.

Key words: narrative analyses, film narrative, movie, focus group

IEVADS	5
1. TEORĒTISKĀ DAĻA	7
1.1. Biogrāfiskā proza	7
1.2. Naratīvs	8
1.2.1 Naratīvā analīze	11
1.4. Kino nacionālais raksturs un to uztvere	12
1.4.1 Kino naratīvs	14
1.5. Naratīvā paradigma	22
2. METODOLOĢIJA	25
2.1. Filmas ainu naratīva analīze	27
2.2. Fokusgrupas	29
3. FILMAS "BILLE NARATĪVA ANALĪZE UN AUDITORIJAS IZPRATNE PAR TO	33
3.1. Filmas "Bille" naratīvs	33
3.2. Filmas "Bille" naratīva analīze.....	36
3.2.1. Lelle	38
3.2.2. Brauciens pie radiem.....	39
3.2.3. Divi lati	41
3.2.4. Jaunā kaimiņiene.....	43
3.2.5. Alvīnas tante	44
3.2.6. Došanās ar vecmāti uz svētkiem	45
3.2.7. Billes saslimšana	46
3.3. Fokusgrupu analīze	51
3.3.1. Pirmā fokusgrupa.	51
3.3.2. Otrā fokusgrupa.....	63
SECINĀJUMI	75
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	79
PIELIKUMS	84

IEVADS

Spēlfilma "Bille" ir uzņemta pēc latviešu rakstnieces Vizmas Belševicas autobiogrāfiskā stāstu krājuma "Bille" pirmās daļas. Filmas režisore ir Ināra Kolmane. "Billes" autobiogrāfiska triloģija tika publicēta laikā no 1992. līdz 1999. gadam. Darbs ir iekļauts Latvijas kultūras kanonā. 2018. gadā filma "Bille" ieguva "Lielā Kristapa" balvu kā Labākā pilnmetrāžas spēlfilma.¹

Filma ir veltījums mums šodien, atgādinot par īstenām vērtībām – iecietību, uzpurēšanos, nepieciešamību sevi apliecināt.²

Šī bakalaura darba mērķis ir noskaidrot auditorijas izpratni par filmas "Bille" naratīvu ar naratīva analīzes palīdzību un fokusgrupu intervijām.

Pēc Pētnieces uzksata, šis pētījums ir vērtīgs un vajadzīgs mūsdien, jo tā ir Latvijas simtgadei veltīta filma, kas ir ieguldījums Latvijas Kultūras mantojumā, kas ir neizsmeļams resurss. Tā ir lieta ar ko lepoties!

Bakalaura darba pētamais objekts ir spēlfilma "Bille", savukārt pētamais priekšmets ir filmas "Bille" naratīvs un auditorijas izpratne par filmu "Bille".

Bakalaura darbā ir izvirzīti trīs pētāmie jautājumi:

1. Kā atšķiroties intervējamo vecumam, atšķiras intērvējamo izpratne un interpretāciju par naratīva notikumiem, iesaistītajiem varoņiem, un to vērtībām?
2. Vai intervējamo iepriekš iegūtā pieredze ietekmē filmas naratīva uztveršanu?
3. Vai visos filmas notikumos ir iespējams saskatīt cēloni, notikumu sekas un seku efektus?

Teorētiskajā daļā pētījuma autore aprakstīs naratīvu, naratīva analīzi, filmu naratīvu, biogrāfisku prozu un kino nacionālo raksturu un to uztvēri. Pateicoties teorētiskai daļai, darba autore vēlās iegūt zināšanas par iepriekš minētajām teorijām, lai to varētu izmantot savā empīriskajā daļā.

Metodoloģijas daļā tiks aprakstīta naratīva analīze un fokusgrupu analīze. Fokusgrupu analīze ir izvēlēta tāpēc, ka ar to palīdzību tiks noskaidrotas fokusgrupu

¹ *Paziņoti Nacionālās kino balvas "Lielais Kristaps" laureāti.* Pieejams: <http://www.lielaiskristaps.lv/jaunumi/pazinoti-nacionalas-kino-balvas-lielais-kristaps-laureati-67>

[skatīts: 28.aprīlī. 2019.]

² Turpat.

dalībnieku pārdomas un interpretācijas par redzēto filmu. Taču naratīvā analīze sniegs skaidrojumu par stāsta uzbūvi, radīšanu un uztveri.

Empīriskajā daļā tiks analizētas septiņas filmas ainas. Kā arī apkopotas fokusgrupu novērojamo analīze par filmu "Bille" naratīvu, to elementiem un vērtībām.

Darba autore uzskata, ka pateicoties teorētiskās daļas un metodoloģiskās daļas pētījumam, darba struktūra un darba pētījums, būs precīzs.

Pateicoties izvēlētajām empīriskās daļas metodēm, darba autore uzskata, ka bakalaura darba izvirzītiem pētāmajiem jautājumiem, būs sniegta precīza un izvērsta atbilde, kā arī pateicoties fokusgrupām, Pētniecei izdosies noskaidrot auditorijas izpratni par spēlfilmu "Bille".

1. TEORĒTISKĀ DAĻA

1.1. Biogrāfiskā proza

"Bille" ir latviešu dzejnieces, rakstnieces un tulkotājas, Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekles, kura bija vairākkārt nominēta Nobela prēmijai literatūrā, Vizmas Belševicas trioloģijas biogrāfiskā proza – autobiogrāfija.³

Filma ir veidota izmantojot Vizmas Belševicas trioloģiju "Bille", kura skaitās, kā biogrāfiska proza, jo grāmatu krājumā kurš ir veidots no trim daļām, tiek stāstīts par Vizmas bērnību, kuru ir sarakstījusi pati Vizma Belševica.

Biogrāfija ir eseja, kurā tiek aprakstīta cilvēka dzīve un darbība. Personas dzīves apraksts; vēsturiskās, mākslinieciskās un zinātniskās prozas žanrs.⁴ Mūsdienu biogrāfija atklāj vēsturisku, nacionālu un sociālu nosacītību, psiholoģiskās personas tips, un tā cēloņsakarības ar sociālkultūras pasauli.

Sākotnēji biogrāfijas žanrs kā tāds nebija, bija daiļliterāras vai mākslinieciskās biogrāfijas žanrs, kas parādījās 1910. - 1920. gados Rietumeiropas literatūrā, tādu mākslinieku kā L. Streiči, A. Morua, S. Cveiga darbos, un drīz ieguva plašu popularitāti.⁵ Biogrāfijas popularitāte sāka pieaugt literatūrā 1920.- 1940. gados, un pārvērtās par vēsturisku vai vēsturisku biogrāfisku romānu. Šāda žanra definīcija tika uzsvērtā vēsturiska laikmeta nozīme ar tās attīstības likumiem, nevis "izdomātā biogrāfija", kuru centrā ir - kāda indivīda privātā dzīve. Romānā, ar dokumentālo pamatu, tika atļauts nedaudz daiļliterāras, kas tika pilnīgi izslēgts mākslas biogrāfiskajā žanrā.⁶

Daži zinātnieki/vēsturnieki uzskata, ka biogrāfija ir netīra zinātne, pēc savas būtības un rakstura, tā ir tuvāk mākslai un daiļliteratūrai.⁷ Bet citi zinātnieki ir

³ Vizma Belševica. Pieejams: <https://rakstnieciba.lv/writers/vizma-belsevica/> [Skatīts. 6. maijā. 2019.]

⁴ Ушакова, Д. Н. (1940). *Толковый словарь русского языка*. Государственное издательство иностранных и национальных словарей. Том 1. Стр. 109.

⁵ Яркова А.В. И.С.Тургенев в творческом сознании Б.К.Зайцева.(1999). *Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук*. Санкт-Петербург. Pieejams: <http://slovar.lib.ru/dictionary/biografijabelletrist.htm> [Skatīts: 6. maijā. 2019.].

⁶ Турпат.

⁷ Дунаева, Ю. В. (2011). *Историческая биография : современные подходы и методы исследования*. ИНИОН РАН. Стр. 5.

pārliciecināti, ka biogrāfija ir neatņemama daļa no vēsturiskās zinātnes, kā arī sniedz ievērojamu ieguldījumu tās attīstībā.⁸

Vārds "proza" no latīņu valodas "prosus" nozīmē: brīvs, taisni pārvietojošais (no prosus= taisns, uz priekšu).⁹ Proza ir mutiska vai rakstiska runa, kas nav sadalīta proporcionālos segmentos- pantos; atšķirībā no dzejas, tās ritms ir balstīts uz sintaktisko konstrukciju (periodu, teikumu).¹⁰ Dažreiz šis termins tiek izmantots kā opozīcija daiļliteratūrai, vispārējā (dzejas) literatūrā, zinātniskajā vai žurnālistiskajā, kas nav saistīta ar mākslu.¹¹

Senie grieķi, vārdu "dzeja" uztvēra galvenokārt, kā poētisko darbu, tā dēļ, viņi sauca cilvēkus kuri veidoja dzejoļus par dzejniekiem/poētiem.¹² Nedaudz vēlāk, grieķi izvirzīja dzejoļa jēdzienu (stixos = sākotnēji rinda, darbība, tad līnija, dzejolis), piešķirot tam, neorganizētu ritmiskumu. Senie romieši, grieķu kultūras mantinieki un pēcteči, sāka to visu saukt par prozu. Seno romiešu prātā radās skaidra atšķirība starp dzeju un retoriku un publicitāti. Līdz ar to termins "proza" vēlāk saņēma plašāku jēdzienu ritmiski neorganizētā literatūrā, bet ne mākslinieciskajā literatūrā.¹³

1.2. Naratīvs

"Bille" ir smeldzīgs, vienlaikus dzīvi apliecinošs, asprātīgs un cerību pilns stāsts par kāda cilvēkbērna pieaugšanu un attiecībām ar pasauli Latvijā pagājušā gadsimta trīsdesmito gadu nogalē.¹⁴

Šī bakalaura darbā izvēlētā filma "Bille" ir Vizmas Belševicas vēsturiskais naratīvs par viņas bērnību, un pagātni saskarsmē. Filmā, pastāv reāli notikumi, jo filma ir balstīta uz galvenās varones Vizmas Belševicas (Bille), atmiņas biogrāfisko prozu "Bille".

Vārds naratīvs no angļu valodas "narrative" nozīmē- stāsts/ stāstījums. Vārdu "naratīvs" sinonīmu var uzskatīt par "stāstījumu" vai "stāstu". Angļu valodas

⁸ Turpat.

⁹ Проза. (2011). Литературная энциклопедия. Pieejams: <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/le9/le9-1971.htm> [Skatīts: 6.maijā. 2019].

¹⁰ Turpat.

¹¹ Проза. (2011). Литературная энциклопедия. Pieejams: <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/le9/le9-1971.htm> [Skatīts: 6.maijā. 2019].

¹² Turpat.

¹³ Turpat.

¹⁴ ¹⁴ *Bille* (2018), Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/3859/> [skatīts: 28. aprīlī. 2019.]

"narrative" nāk no latīņu "narrare" - „pateikt, lai pārraidītu”.¹⁵ Kā arī pēc pētniecības terminu skaidrojošās vārdnīcas, naratīvs ir- notikumu secības organizēta interpretācija, kuru var saturēt stāsti, autobiogrāfijas, dienasgrāmatas, lauka pazīmes, vēstules, sarunas, intervijas un ģimenes stāstus, foto, video, filmas (un citi artefakti), kā arī personīgas dzīves pieredzi.¹⁶

Vēl nesēn naratīvs saistījās pamatā tikai ar literatūras zinātņi, bet pašlaik tie gūst arvien lielāku nozīmi arī citās zinātnēs, it īpaši sociālajās zinātnēs. Šajā kvalitatīva pētījuma dizainā datu ieguves metode ir stāstījums (angl. *stories*), t.i., cilvēks no pirmās personas pozīcijām atstāsta savu personīgo pieredzi. Šī pētījuma apzīmēšanai tiek lietoti arī tādi termini kā biogrāfija, autobiogrāfija, dzīves vēsture, mutvārdu vēsture, auto etnogrāfija un dzīves naratīvs.¹⁷

Volters Fišers, amerikāņu akadēmiķis, apgalvoja, ka cilvēki ir dzīvnieki, kuri stāsta stāstus, kas uztver un izdzīvo dzīvi, kā savstarpēji saistītu stāstu sēriju.¹⁸ Katra cilvēku komunikācija ir stāsts, un cilvēku dzīvesstāstu ietekmē dažādi dzīves notikumi, tādi kā grūtības, konflikti, un arī citas personas.

Naratīvu var definēt kā notikumu secības organizētu interpretāciju. Tas nozīmē darboties spējas piedēvēšanu naratīva varoņiem un notikumu cēloņsakarību izsecināšanu, tomēr pavisam atšķirīgi no tā, kā tas ir kvantitatīvos eksperimentālos pētījumos. Ja eksperimenta cēloņsakarības izsecina eksperimenta autors- pētnieks, tad naratīvā pētījumā notikumu cēloņsakarības savā dzīvē cenšas saskatīt un pavēstīt pētniekam naratīva autors- pētāmais. Klasiskajā formulējumā naratīvs ir stāstījums ar sākumu, vidusposmu un nobeigumu.¹⁹ Kā arī naratīvu uzskata par kopumu, kas sevī ietver sešus dažādus elementus: zīmes, nozīmes, tekstu, verbālo komunikāciju un uzbūvētus elementu ietvarus. Šie elementi veido starp sevīm naratīvu, pateicoties viņu mijiedarbībai, un mijiedarbības procesam, kas rezultātā rod nozīmi, notiek pateicoties skaņai (lasīšanas laikā) un bildēm (attēliem).²⁰

Aristotelis reiz sacīja: "Stāstam ir sava konstrukcija – tam ir sākums, vidus un beigas, stāsta sākumā tiek iepazīstināts ar stāsta cēloni un to veicinošiem apstākļiem,

¹⁵ Bal, M. (1999). *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. University of Toronto Press. P.19.

¹⁶ Enģele I. (2011). *Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Izdevniecība "RaKa", Lpp. 42.

¹⁷ Merriam, S. B. (2002). *Introduction to qualitative research*. New York: Wiley, John & Sons. P. 95.

¹⁸ Griffin, E. A. (2008). *A first look at communication theory*. 7th ed. Boston : McGraw-Hill Higher Education. P. 298.

¹⁹ Murray, M. (2008). *Narrative psychology*. In: J.A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications. P. 78.

²⁰ Squire C. (2015). *What is narrative research?*. Bloomsbury Academic. P. 5.

kā arī stāsta tēliem, stāsta vidus daļā tiek risināti dažāda veida notikumi vai problēmas, bet stāsta nobeigumā seko apmierinājums par piedāvāto problēmu risinājumu vai notikumu gaitu! Stāsts tiek uzskatīts par pilnvērtīgu tad, kad tam piemīt visi konstrukcijā minētie elementi" .²¹

Naratīva svarīgākā atribūta raksturojums ir pašpietiekamība un pašvērtība: kā atzīmē viens franču filozofs un semiotiķis Rolāns Barts, procedurālais stāstījums atklājas "paša stāsta dēļ, nevis tiešas ietekmes dēļ uz realitāti, kas galu galā būs ārpus jebkuras citas funkcijas, izņemot simbolisku darbu kā tādu. " ²²

Naratalogija ir zinātne, kas pēta naratīvu jeb stāstījumu. Pirmais vārdu naratalogija izmantoja Cvetans Todorovs savā grāmatā "Dekameronu gramatika" (*Grammaire du "Décaméron"*) 1969. gadā. Šis sākotnēji literatūr-zinātniskais virziens ir kļuvis par vienu no nozīmīgākajiem pavērsieniem humanitārajās zinātnēs kopumā.²³ Visbiežāk terminu naratalogija izmanto literatūras teorijā, literatūras kritikā un filmu teorijā.

Naratalogijas pamats ir formālisma metodoloģija, kas tika atrasta literatūrzinātnes redzeslaukā 20. gs. sākumā gan amerikāņu jaunajā kritikā, gan krievu formālismā. Teksta uzbūves izpratni ietekmēja arī Ferdināna de Sosīra (Ferdinand de Saussure) zīmes binārais modelis un lingvistikās aprobētās atziņas, kas tika apspriestas un iestrādātas literatūras teorijā 20. gs. 50.–60. gados.²⁴

Ir svarīgi saprast atšķirību starp naratīvu un sižetu. Sižets ir tas, kas notika, pats stāstījums notikumu secība, bet naratīvs ir tas, kā stāsts tiek stāstīts. Tas ir veids, kā ziņot par stāstu, tas var būt atšķirīgs: atkarībā no stāstītāja. Labs piemērs ir izrāde "Romeo un Džuljeta" un filma "Romeo + Džuljeta" : viens un tas pats sižets, bet naratīvs ir dažāds. ²⁵

Filma "Bille" caur Vizmas Belševicas naratīva identitāti ļauj izprast viņas bērnību starpkaru periodā, caur dažādiem psihosociālajiem aspektiem.

Naratīvs strukturē mūsu patību. Izmantojot naratīvu, iespējams sakārtot šķietami nesakārtoto pasauli un definēt sevi kā laikā pastāvošās, no citiem atšķirīgas būtnes. Lūkojoties no šīs perspektīvas, tiek uzskatīts, ka, stāstot stāstus par savu dzīvi

²¹ Littlejohn, S.W., Foss, K.A. (2010). *Theories of Human Communication*. 10th ed. Belmont: Thomson/Wadsworth. P.144.

²² Можейко М. А. (2001). *Энциклопедия постмодернизма*. Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом. Стр. 705.

²³ Phelan J., Rabinowitz P. J. (2005). *A companion to Narrative Theory*. Blackwell Publishing Ltd. P. 19.

²⁴ Ozoliņš J. (2017). *Naralogijas kā disciplīnas rasksturojums*. Letonika. Lpp. 69.

²⁵ Татару Л. В. (2011). *Нарратив и культурный контекст*. Ленард. Стр. 12.

sev un citiem, atkarībā no tā, kam stāsts tiek stāstīts, no attiecībām starp stāstītāju un auditoriju un plašākiem sociāliem un kultūras kontekstiem, mēs veidojam savu naratīva identitāti.²⁶

1.2.1 Naratīvā analīze

Šī darba mērķis ir uzzināt filmas naratīvu, tā dēļ tika izvēlēta naratīva analīze, ar kuras palīdzību darba autori izdosies iedziļināties filmas naratīvā.

Sabiedrības vēsturē un antropoloģijā naratīvs attiecas uz visa cilvēka dzīves stāstu, kas ir veidots no interviju, novērojumu un dokumentu pavedieniem. Sociālajā lingvistikā naratīva jēdzienu, ierobežo pievēršanās īsiem konkrētiem stāstiem, kas organizēti ap raksturiem, vidi un scenāriju. Psiholoģijā un socioloģijā personīgais naratīvs aptver garus sarunu fragmentus- stāstus par savu dzīvi vienas vai vairāku interviju ietvaros.²⁷ Naratīva definēšana var likt izvēlēties dažādas analīzes metodes, bet tās visas prasa, lai teksts tiktu sagatavots tālākai analīzei.²⁸

Pētniekam ir jāspēj analizēt cēloņus attēlotos notikumos, izmantojot savas zināšanas- interpretācijas devu vai komentārus, tādā veidā, lai ir iespējams noteikt varoņa rakstura iezīmes, tieši ja galvenais varonis virza notikumu attīstību.²⁹ Notikumu attīstību ietekmē trīs aspekti: laiks, telpa un cēlonība.³⁰

Naratīva analīze ir analītisko rāmju žanrs, ar kuru pētnieki interpretē stāstus, kas tiek paskaidroti pētījuma kontekstā un/vai tiek kopīgi pielietoti ikdienas dzīvē. Zinātnieki, kas veic šāda veida analīzi, padara daudzveidīgus - taču tikpat būtiskus un nozīmīgus - interpretācijas un secinājumus, koncentrējoties uz dažādiem elementiem. Šie elementi ietver, bet neaprobežojas ar to, ka stāsts ir strukturēts, kādas funkcijas kalpo stāstam, kāda ir stāsta būtība un kā tas notiek.³¹

Naratīva analīze ir pieeja datu vākšanai un analīzei, kas īpaši uzsver hronoloģiskās secības izjūtu, ko cilvēki, stāstot stāstus par savu dzīvi un notikumiem

²⁶ Murray, M. (2008). *Narrative psychology*. In: J.A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications. P. 80.

²⁷ Reissmann, C.K.(2003) *Narrative analysis*. In. M. S. Lewis- Beck, A. Bryman, T. Futing Liao (Ed.) *The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods*, 3 Vol. London: Sage Publications. P.97.

²⁸ *Naratīvā analīze* . Pieejams: <http://pedagogs.lv/2018/02/24/kvalitativaja-petisanas-metodologija-izmantojamas-datu-vaksanas-ka-ari-datu-apstrades-metodes/> [Skatīts: 2.maijā. 2019.].

²⁹ Reissmann, C.K.(2003) *Narrative analysis*. In. M. S. Lewis- Beck, A. Bryman, T. Futing Liao (Ed.) *The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods*, 3 Vol. London: Sage Publications. P.99.

³⁰ Turpat. Lpp. 100.

³¹ Neuman W., L. (2003). *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*. USA: Pearson Education. P. 350.

sev apkārt, atklāj savās dzīves un atspoguļo savos stāstos. Kopumā naratīvu analīzi var iedalīt aprakstošajā un interpretācijas posmā.³²

Ir zināms ka, daudzi pētnieki attiecās pret naratīva analīzi, ļoti kritiski. Naratīva pieeja tiek kritizēta, dēļ tās specifiskuma un daudzām īpatnībām. Pētnieki uzskata, ka pieeja nenodrošina vispārinājumus, kas bieži ir nepieciešams auditorijai. Lai pētnieks, vai auditorija varētu atrast izskaidrojumu, naratīvs var sniegt apjomīgu daudzumu ar konkrētām iezīmēm, bet tas ne vienmēr palīdz.³³

Naratīva analīzes aprakstošā posma sākumā, lasot naratīva transkriptus, pētnieks iepazīstas ar naratīva struktūru un saturu. Ieteicams izveidot īsu naratīvu kopsavilkumu, kas ietver sākumu, vidusposmu un nobeigumu.³⁴

1.4. Kino nacionālais raksturs un to uztvere

Filma "Bille ir Latvijas simtgadei veltīta filma, tā dēļ filma nes mūsu valsts kino nacionālo raksturu.

Kino ir mākslas radīšanas un pasniegšanas veids, kas balstās uz dažādām tehniskām metodēm, lai ierakstītu un reproducētu kustīgu attēlu kopā ar skaņu. Kinematogrāfija ir literatūras, mākslas, teātra un mūzikas sintēze, tāpēc saka, ka 1896. gada 28. decembrī tika dzimusi jauna mūza - kino mūza. Kino ir medijs, kura viens no galvenajiem uzdevumiem ir atainot vēsturi.

Vācu filozofs un ideālists Georgs Vilhelms Frīdrihs Hēgels savas estētikas lekciju laikā, pirmo reizi klasificēja piecus mākslas veidus:

1. Arhitektūra
2. Skulptūra
3. Glezna
4. Mūzika
5. Dzeja

1911. gadā itāļu un franču rakstnieks, esejists, muzikologs, kritiķis un kino teorētiķis Ričoto Kanudo publicēja savā manifestā "Sestās Mākslas dzimšana" apgalvoja, ka kino ir jauna māksla. Bet pēc pāris gadiem, viņš pārskatīja savu viedokli

³² Murray, M. (2008). *Narrative psychology*. In: J.A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications. P. 90.

³³ Neuman W., L. (2003). *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*. P. 335.

³⁴ Turpat. Lpp. 92.

un deva sesto vietu dejām, pārvietojot kino uz septīto vietu. Līdz ar to tika izveidots teiciens- "kino ir septītā māksla".

Nacionālais raksturs ir ilgtspēju iezīmes, kas ir raksturīgas katrai konkrētai nacionālās (etniskās) kopienas locekļiem, pasaules uztvere, darbības motīvi (idejas, intereses, reliģija). Pētnieki ietver nacionālā rakstura iezīmes, emociju izpausmi, jūtas; nacionālos aizspriedumus; ieradumus, tradīcijas, stereotipus; uzvedības iezīmes un specifiku; vērtību orientācijas; vajadzības un gaumi; rituālus. Nacionālais raksturs vispirms izpaužas kā sociālkultūru (morāles) normu sistēma.

2018. gadā 18.novembrī Latvija svinēja valsts simtgadi. Tā dēļ tika ierosināts izveidot *Latvijas filmas Latvijas simtgadei*, lai sekmētu un attīstītu nacionālo filmu klātbūtnes palielināšanos, kā arī atbalstīt Latvijas filmu tapšanu realizējot žanriski dažādas filmas, tādā veidā palielot mūsu tautas mantojumu. Autore izvēlētā spēlfilma "Bille" ir viena no Latvijas simtgades veltītām filmām, tā dēļ droši var teikt, ka šī filma ir nacionālais mantojums, kuram ir savs nacionālais raksturs. "Daļēji autobiogrāfiskais romāns "Bille" par bērnību un bērna pasauli 30-to gadu pirmskara Latvijā ir viena no mūsu literatūras klasikas pērlēm, iekļauts Latvijas Kultūras kanonā.".³⁵

Katrai valstij ir savs nacionālais raksturs, kas palīdz izprast citām nacionalitātēm katra būtību, mantojumu un piederību. Pats vieglākās veids kā parādīt savu nacionālo raksturu ir kino un literatūra. Kā teica Sociālo zinātņu profesore Vita Zelče: "Ar kino ir iespējams saglabāt un uzjundīt nacionālās vērtības, tikai tā pamatā ir jābūt tautas literatūras klasikai un vispārīgai tautas interesei par to."³⁶

Mūsu valsts galvaspilsētā Rīgā, bija viena no pirmajām pilsētām, kurā tika demonstrēts kino. Pirmā latviešu kino filma bija dokumentāla. Aleksandrs Stanke, latviešu operators, 1910. gadā nofilmēja Krievijas imperatora Nikolaja II vizīti Rīgā un Pētera I pieminēkļa atklāšanu Rīgas centrā. Kopš 1913. gada Latvijā tika filmētas arī mākslas filmas. 1913. un 1914. gadā tika uzņemtas 3 mākslas filmas par ebreju dzīvi – "Kur patiesība?", "Klausies, Izrael" un "Kurpnieks Leiba" – pirmā no tām Ventspilī, pārējās Rīgā. Toties pirmā Latvijas valsts filma bija režisora Viļa Segliņa "Es karā aiziedams", kas tapa 1920. gadā. Ar to sākās nacionālās kinematogrāfijas

³⁵ Uzsākta filmēšana pilnmetrāžas spēlfilmā "Bille" Pieejams: <http://nkc.gov.lv/aktualitates/uzsakta-filmesana-pilnmetrazas-spelfilmam-bille/> [Skatīts: 7. maijā. 2019.].

³⁶ Zelče, V. (2013). Latvijas sociālā atmiņa un identitāte. Ziņojumu kodoli. Rīgā: Mansards. 10. lpp.

izveide. Filma vēstīja ideju par Latvijas valstiskumu un raisīja skatītājos patriotiskas jūtas.³⁷

Viens no vecākiem kinoteātriem Rīgā ir "Splendid Palace", pirmais Baltijā kinoteātris kur tika rādītas pirmās skaņu filmas. 1929. gadā tika izrādīta skaņu filma "Dzerošais nerrs" ("Singing fool", ASV).

Viens no faktiem, kas rod lepnumu ir tas, ka pēdējo gadu laikā Latvijā arvien populārāk paliek nacionālās filmas. Pēdējo divu gadu laikā kinomāksla mūs ir iepriecinājusi ar 62 filmām no kurām 16 filmas tika veltītas Latvijas simtgadei.³⁸ Neskatoties uz to, mūsu valsts filmu krājums ir diezgan milzīgs, katrā filmā ir mūsu nacionālais mantojums, piemēram filmā "Svešās kaislības" (1983) ir atspoguļota dzīve pēckara Latvijā, "Cilvēka bērns" (1991) un "Rūdolfā mantojums" (2010) tiek spoži parādīta latviešu dzīve laukos, zemnieku dzīve 20. gadsimta sākumā.³⁹

1.4.1 Kino naratīvs

Kino, jau gadsimtiem ilgi, ieņem svarīgu vietu cilvēku dzīvē un ikdienā. Ar to palīdzību, cilvēki var uzzināt daudz jaunu lietu, iejusties kāda varoņa lomā, izklaidēties, izklaidēt citus, iemācīties kādas praktiskās vai garīgās lietas. Filmu pamatā ir vienmēr kāds stāsts. Stāsts ir tik pat svarīga lieta cilvēku ikdienā, kā arī filmas. Stāsts izpilda tādas pašas funkcijas kā filmas, stāstam arī piemīt īpašība atcerēties faktus un patiesības, nodot informāciju, mācīt, un to visu var dēvēt par stāsta funkcijām.⁴⁰

Pētnieces bakalaura darba mērķis ir izprast un analizēt filmas "Bille" naratīvu, tā dēļ ir svarīgi zināt un izprast kino naratīvu.

Franču kritiķis un semiologs Klods Bremonds atklāja naratīva struktūrās universālo loģiku, kas nosaka vēstījuma realizācijas iespējas kombinācijas procesā kas saucās "elementārā naratīva sekvence".⁴¹ Tādā veidā naratīva interpretācija

³⁷ 10 interesanti fakti par kino Latvijā. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/4526458/10-interesanti-fakti-par-kino-latvija> [Skatīts: 7. maijā, 2019.].

³⁸ Filmu katalogs. Pieejams: https://www.filmas.lv/filmu-katalogs/?tab=movies&sub_tab=movies-year&my=2019&mp20= [Skatīts: 7. maijā, 2019.].

³⁹ Par godu Jāņa Streiča 80. dzimšanas dienai apkopotas desmit labākās kinorežisora uzņemtās filmas! Pieejams: <https://skatits.lv/izklaide/raibumi/ikdienas-smalkumi/par-godu-jana-streica-80-dzimsanas-dienai-apkopotas-desmit-labakas-kinorezisoru-uznemtas-filmas/> [Skatīts: 7. maijā, 2019.].

⁴⁰ Corrigan, T., White, P. (2004). *The Film Experience*. Boston : Bedford/St. Martin's. P. 220.

⁴¹ Бремон К. (1982). *Логика последовательных возможностей // Семиотика и искусство метрия*. Сб. переводов под ред. Ю.М. Лотмана и В.М. Петрова. - М.: Мир, Стр. 108- 135.

neizbēgamajā veidā nes aiz sevīm jautājumus, par stāstījuma tulkošanu no vienas mediju valodas uz citu un par naratīva valodas un mentālo dabu.

Tiek izteikts, ka tomēr, nav jēgas mēģināt noteikt, kas ir sākotnējs - mentālais process vai tā diskursa izteikums, jo notikumu pieredze un cilvēces attiecības visos gadījumos ieņem naratīva formu.⁴² Domu operācijas, darbības, nevar novest tikai pie loģikas, bet var konstruēt naratīvu. Kā uzskata amerikāņu psihologs un skolotājs, lielākais speciālist kognitīvo pētījumu jomā Džeroms Bruners, "dzīve" - tāda pati domājošā konstrukcija kā naratīvs.⁴³

Tā pamatā, kā cilvēks domā un kā iedomājās pasauli apkārt, ir iesakņojusies pieredze.⁴⁴ Narācija dod iespēju dalīties pieredzē ar citiem cilvēkiem, ielikt pamatus vai veicināt kādu īpašu uzvedības modeļu un scenāriju stiprināšanu, kā arī tajā pašā laikā tas izpaužas stratēģiskajā sociālajā procesā, kurā narators modificē savu pieredzi atbilstoši ar noteiktiem uzdevumiem un mērķiem.⁴⁵ Bet pat, ja cilvēks nedalās ar savu stāstu ar citiem, priekš sevis viņš tik un tā konstruē to, pamatojoties uz tiem pašiem likumiem un konvencijām, kas tiek paredzētas naratīva veidošanai, kā arī narācijas stāstījums citiem.⁴⁶

Mākslas darbs, šajā gadījumā kino darbs, ir viens no pieredzes nodošanas veidiem. Pieredze strukturē interpretāciju, nodrošinot tās konstruēšanu un izpratni, balstoties uz personu un grupu (kolektīvu) priekšmeta pieredzi. Interpretācija nozīmē gan jaunas, gan plaši pazīstamas informācijas vienlaicīgu pieejamību, Aristotelis sacīja: „Interpretācija būtu neiespējama, ja dzīvības izpausme mums būtu pilnīgi sveša, tas būtu nevajadzīgs, nav nekas svešs viņiem; interpretācija ir starp šiem diviem galējiem pretstatiem: tas ir nepieciešams tur, kur ir kas neatpazīstams, tas kuras sapratnes mākslu vel vajag apgūt.”⁴⁷ Interpretācijas, jo īpaši literatūrā un kino darbos, būtībā ir artikulācijas, formulējumā un paša cilvēka pieredzes reprezentācijas⁴⁸, gan literatūra, gan kino ne mazākajā pakāpē, nekā neizdomāti apraksti, kuri atkailina jau esošos sabiedrībā un kultūrā stereotipus. Padomju un vācu

⁴² Bruner J. (1991). *The Narrative Construction of Reality // Critical Inquiry*. No. 18. The University of Chicago Press. P. 5.

⁴³ Bruner J. (2004). *Life as Narrative // Social Research*. Vol. 71. No 3. P. 691-692; 698-699.

⁴⁴ Bruner J. (2004). *Life as Narrative // Social Research*. Vol. 71. No 3. P. 691-692; 698-699.

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ Turpat.

⁴⁷ Дильтей В. (2004). *Собрание сочинений: В 6 т. / под ред. А. В. Михайлова и Н. С. Плотникова. Т. 3. Построение исторического мира в науках о духе / пер. с нем. под ред. В. А. Куренного. М.: Три квадрата, Стр. 247.*

⁴⁸ Bruner E. M. (1986). *Experience and Its Expressions // The Anthropology of Experience / ed. by Victor W. Turner and Edward M. Bruner. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, P. 9.*

filozofs un filologs, kā arī literatūras teorētiķis, kultūras zinātnieks I. P. Smirnovs uzskata, ka "notikumam, ir jākļūst par ārēju (ķermeniski, mutiski, gleznaini - grafiski) atmiņu par sevi", jo, "kļūstot par tekstu, tas pārvēršas par pieejamu vairākiem pārdzīvojumiem, pieredzei- to personu līdzdalībai, kas nebija viņa tiešie izpildītāji." ⁴⁹ Kino māksla tieši nodrošina līdzīgu iespēju līdzdalībai.

Tātad, pieredze ir jēdziens vienlaikus kolektīvs un individuāls, bet kļūst pieejams citiem, izmantojot narativizāciju. Ja mēs šo pozīciju uztveram kā sākotnējo, tad rodas jautājums, vai narācijas metode ietekmē uz pieredzes nodošanu? Citiem vārdiem sakot: vai mediji definē naratīva specifiku?

Narratoloģijā ir izstrādājušās divas plašsaziņas līdzekļu izpratnes:

- pārraides definīcija, ja mediju saprot kā komunikācijas kanālu, caur kuru tiek nosūtīts ziņojums, kodēti vienā kanāla galā un dekodēti otrā galā (televīzija, radio, internets u.c.);⁵⁰

- semiotiskā definīcija, kurā mediji saprot mākslinieciskās izteiksmes materiālo vai tehnisko līdzekli (valodu, skaņu, tēlu, cilvēka ķermeni utt.)⁵¹

Pētnieces darbam atbilstoša ir semiotiskā definīcija, jo filma "Bille" ir autobiogrāfisks darbs.

Jēdziena "naratīvs" sastāvdaļas ir laiks, telpa un cēlonība, ko kino naratīvs papildina ar stāsta ritējumu, notikumiem, tēlu un raksturojumu, katra no šīm sastāvdaļām veido specifisku nozīmi, kas ir saistīta ar kopējo stāstu.⁵²

Kino naratīvs ir teksts, kas aktualizē noteiktu pasaules tēlu saņēmēja prātos, kas izriet no tās multimodālās pieredzes. Filmas vēsturi var uzskatīt kā par būvniecību ar vairākiem nosacījumiem: garīgās pasaules tēla radīšanu, kurā pastāv un darbojās varoņi; notikumi, kas maina lietu un tā lietu stāvokli; datu savienojumu notikumi, kuru vieta ir fiziskajā realitātē, ar garīgo stāvokli.⁵³ Īpašu uzmanību ir jāpievērš pēdējam nosacījumam - notikumu savienojumam ar mentālo stāvokli. Stāsti tiek vērsti uz eksistējošās pasaules, izjūtu nodošanu, par "kā tas ir" no tā īpašnieka stāvokļa pozīcijas, tā dēļ "qualio" ko jēdziens, kuru izmanto filozofijā, galvenokārt angļu valodas apziņas filozofijā, kas attiecas uz jebkāda veida sensoriskām parādībām, ir

⁴⁹ Смирнов И. П. (2010). *Текстомахия: как литература отзывается на философию*. СПб.: Петрополис, Стр. 23.

⁵⁰ Laure. R. M. (2005). *Media and Narrative. Routledge Encyclopedia of Narrative Theory* / ed. by David Herman, Manfred Jahn and Marie-Laure Ryan. London: Routledge, P. 288–292.

⁵¹ Turpat. Lpp. 292.

⁵² Bordwell, D., Thompson, K. (2008). *Film Art*. New York : McGraw Hill. P. 75.

⁵³ Ryan M.-L. (2005). *Narrative // Routledge Encyclopedia of Narrative Theory* / ed. by D. Herman, M. Jahn, M.-L. Ryan. London: Routledge, P. 347.

viens no stāstījuma pamatelementiem. Ohio Štata Universitātes angļu valodas katedras loceklis Dāvids Hermanis uzskata, ka stāsti ne tikai nodod semantisku saturu, bet savā struktūrā satur kodētu formas veidu, kā "piedzīvot" notikumus.⁵⁴

1.4.1.1. Stāsts un sižets

Naratīva analizēšana un aprakstīšana nav iedomājama un iespējama bez stāsta un sižeta. Stāsts ir autora izdomāts vai sacerēts darbību kopums, kas tiek sakārtots noteiktā kārtībā, kas tiek saukts par sižetu. Stāsta notikumi tiek pārveidoti sižetā, savukārt diskurss palīdz noteikt notikumi prezentējamo veidu.⁵⁵ Lai saprastu naratīvu, mums vispirms ir jāprecizē atšķirību starp stāstu un sižetu.

Stāsta sacerētais darbības kopums ir filmas vēstījums un galvenais virzības objekts, kuram piemīt noteikta hronoloģija, kura ne vienmēr sakrīt ar sižeta izpildījumu.⁵⁶

Filmās sižets ir skaidra naratīva (stāsta) notikumu prezentācija, kopā ar notikumu ar papildu aizkadra materiālu. Filmā kadra elementi ir lietas, kuros ietilpst "filma pasaulē", un aizkadra elementi ir lietas ārpus šīs pasaules.⁵⁷ Labs veids, kā domāt par to, ir noteikt, vai filmas varoņi var piekļūt attiecīgajiem elementiem. Stāsts, sastāv no visiem skaidri izteiktajiem notikumiem, kā arī papildu lietām, ko mēs secinām, pamatojoties uz sižetu.⁵⁸

Sižets ir filmas notikumu secība, galvenā intriga, kā arī literatūras darbā attēloto notikumu ķēde, t.i., personāžu dzīve dažādās vietās un laikā, secīgās situācijās un telpās.⁵⁹ Rakstnieka veidotie notikumi (kopā ar personāžiem) ir objektīvās darba pasaules pamats un līdz ar to tās formas neatņemamā "saite". Sižets ir kā organizēšanās sākums daudziem dramatiskiem un episkiem (stāstījumiem) literatūras darbiem. Pie galvenajiem sižeta elementiem attiecināma ekspozīcija, cēlonību, darbību, kulmināciju, sekas.⁶⁰

⁵⁴ Herman D. (2009). *Basic Elements of Narrative*. Wiley. P. 143- 156.

⁵⁵ Chatman, S. (1978). *Story and Discourse*. London : Cornell University Press. P. 43.

⁵⁶ Lothe, J. (2003). *Narrative in Fiction and Film*. P. 6.

⁵⁷ Bordwell, D., Thompson, K. (2008). *Film Art*. P. 78.

⁵⁸ Tupat. Lpp. 79.

⁵⁹ Tupat. Lpp. 79.

⁶⁰ Автохутдинова О.Ф.(2018). Сюжетные функции персонажа-помощника в медиадискурсе // *Профессиональная культура журналиста: проблемы межкультурной коммуникации*. - Екатеринбург, - С. 228-237.

Kā atklāja viens no "Billes" scenārija autoriem Arvis Kolmanis: "Bille nav izteikti dramaturģisks darbs. Nav romāns ar sižetu un pabeigtību. Tas ir vairāk noveļu krājums. Scenārijam tas bija diezgan grūti."⁶¹

Billes stāstu lielā mērā veido tas, kādi ir viņas vecāki un kāpēc viņi ir tādi, un filmas publicitātes rosībā jau vairākkārt uzsvērts, cik ļoti daudziem filmā iesaistītajiem cilvēkiem Billes stāsts licis domāt pašiem par sevi un, galvenais, par savām attiecībām ar tuviem cilvēkiem.⁶²

1.4.1.2. Cēlonība un sekas

Naratīvs ir notikumu ķēde cēloņu - seku attiecībās, kas rodas telpā un laikā.⁶³ Tas var šķist vairāk kā tehniska definīcija, bet tas nozīmē, ka notiek zināms skaits notikumu, kurus var saistīt, lai veidotu to, ko mēs parasti saucam par "stāstu". Vairumā stāstu ir skaidrs sākums, vidus un beigas. Gandrīz visu stāstu centrālais elements ir personāži, kas bieži vien nonāk pie kāda konflikta, kuru pēc tam mēģina atrisināt. Personāžu rīcības, parasti dod stāstam virzienu uz priekšu.⁶⁴

Cēlonis un sekas izskaidro, kāpēc lietas notiek. Tie ir nekas cits kā struktūra nejauša faktora dēļ. Mēs nekad nestāstām stāstu vai neveidojam filmu, bez cēlonības un sekām. Viens no cēloņiem var novest pie dažādām sekām, kuras mēs varam tikai uzņemties, bet nevaram to kontrolēt.⁶⁵

Skatoties filmu (vai lasot/dzirdot stāstu), mēs parasti savienojam notikumus un darbības ar cēloņiem un sekām.⁶⁶ Parasti personāži virza stāstu uz priekšu, veicot noteiktas darbības (cēlonība), kas savukārt rod atbildi citiem personāžiem (sekas). Kad mēs redzam notikumu uz ekrāna, mēs, protams, cenšamies to saprast – mēs meklējam iemeslu, un mēs varam arī apdomāt, kāda var būt rīcības ietekme. Protams, daudzās filmās mēs uz brīdi tiekam atstāti tumsā, lai noteiktu, kādas cēlonības vai sekas ir, kas nodrošina noslēpumu, zinātkāri un neziņu.⁶⁷

⁶¹ Filmas «Bille» veidotāji: *Atradām pieeju, kā apmānīt laiku*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kino-foto-un-tv/filmas-bille-veidotaji-atradam-pieeju-ka-apmanit-laiku.a275381/>. [Skatīts: 2. maijā. 2019.]

⁶² *Latvijas filmu recenzija*. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/latvijas-filmu-recenzija-bille-un-citi-musejie-14196282> [Skatīts: 2. maijā. 2019]

⁶³ *И. Дэвид Бордуэлл и Кристин Томпсон*. Pieejams: <https://studylib.ru/doc/3778876/1-de-vid-bordue-ll-i-kristin-tompson-bordwell-d.--thompson-k> [Skatīts: 2. maijā. 2019.]

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ Bordwell D. (2009). *Film art an introduction*. University of Wisconsin. P. 155.

⁶⁶ Turpat. Lpp. 156.

⁶⁷ Bordwell D. (2009). *Film art an introduction*. University of Wisconsin. P. 157.

1.4.1.3. Laiks

Mēģinot veidot filmas stāstu no esošā sižeta, mēs cenšamies noteikt notikumu hronoloģiju, ilgumu, un biežumu. Tādejādi laiks ir viens no galvenajiem elementiem, kas ir filmas veidotāja- filmas režisora rīcībā. Atšķirībā no reālās pasaules laiks var tikt saspiests, izstiepts un var darboties gan pagātnē, gan nākotnē.⁶⁸

Pētniece savā empīriskajā daļā fokusēsies uz laiku kurā notiek filmas ainas, jo pēc pētnieces uzskatiem laiks var noteikt varoņu cēloņus un sekas, kā arī telpa kurā notiek notikumi.

Laiks ir viens no eksistences pamatelementiem un ekrāna darba māksliniecisko iemiesojumu. Kinematogrāfisko laiku raksturo divējādības daba, kas tiek definēta kā filmas prezentācijas ilgums (filmis projekcija) un faktiskās filmas (sižets) darbības attiecība.⁶⁹

Attiecīgi laika kategorija kinoteātrī izpaužas trīs dažādos veidos:

1) fiziskais laiks ir filmas objektīvais garums, kas ir skaidri fiksēts (90, 120 minūtes u.t.t.) Un sakrīt ar filmas projekcijas laiku uz ekrāna;⁷⁰

2) psiholoģiskais laiks ir filmas subjektīvais garums, kas atspoguļo skatītāja entuziasma pakāpi un kuru nevar izmērīt. Turklāt psiholoģiskais laiks parasti nesakrīt ar fizisko. Tas var paātrināt vai, gluži pretēji, palēnināt. Piemēram, ja skatītājs burtiski nevar atdalīties no ekrāna, ir sajūta, ka lentes darbojas ātrāk. Pastāv arī apgrieztā situācija, kad skatītājs pastāvīgi skatās uz savu pulksteni, pārbaudot viņa sajūtu, ka filmas notikumi tiek izmantoti lēni ar tās faktisko ilgumu;⁷¹

3) mākslinieciskais laiks - vissvarīgākais un sarežģītākais raksturs, ir estētiska parādība.⁷²

Laika kārtība: filmu laukumi var prezentēt notikumus no stāsta kārtības, izmantojot atmiņas, iedziļinoties pagātnē (flashback) vai nākotnē (flashforward). Bieži vien pagātne un tagadne tiek atspoguļotas ne hronoloģiskās secībās. Veselus

⁶⁸ *Film Narrative*. Pieejams: <https://filmandphilosophy.com/2015/02/11/film-narrative/> [Skatīts: 1. maijā. 2019.]

⁶⁹ Cook D. A. (2003) *A History of Narrative Film*, 4th edn, New York: Norton. P. 39.

⁷⁰ Turpat. Lpp. 42

⁷¹ Turpat. Lpp. 43.

⁷² Turpat. Lpp. 43.

stāstus var attēlot apgrieztā hronoloģiskā secībā. Šī notikumu pārkārtošana izmantojot sižetu, var pievienot pārsteiguma, neziņas elementus uz stāsta uzsvāru.⁷³

Laika ilgums: ir sarežģīta saikne starp stāsta ilgumu, sižeta ilgumu un ekranizētā ilgumu. Konkrētākajā līmenī ekrāna ilgums var paplašināties (izstieptas attiecības)- kad piemēram iet kāda reklāma kurā sieviete visu laiku taisa ēst, saraustīties (kopsavilkuma attiecības)- kur vienlaicīgi notiek dažādas darbības, vai paliek uzticīgs (reālais laiks- kas notiek tagad) stāsta laikam. Līdz šim visbiežāk tiek sastaptas kopsavilkuma attiecības, ar kurām konkrēts sižeta notikums (piemēram: vilciena brauciens ilgst vairākas stundas) tiks parādīts/ pārraidīts uz ekrāna tikai dažu minūšu laikā.⁷⁴

Laika frekvence: stāstu notikumi parasti tiek parādīti tikai vienu reizi, taču dažreiz stāstu notikumi tiks atkārtoti. Reizēm tāda veida atkārtotāšanās var sniegt mums papildu/ pretrunīgu informāciju: piemēram viens un tas pats notikums tiek parādīts no vairākām perspektīvām. Atkārtotāšanās var izmantot arī, lai uzsvērtu konkrēta notikuma nozīmīgumu.⁷⁵

1.4.1.4. Telpa.

Filmā notikumi nemitīgi tiek pasniegti konkrētā laikā un telpā, tādējādi katrai notikumu sērijai ir savs laiks un sava telpa, kas palīdz atšķirt notikumus,⁷⁶ tā dēļ pētniece savā empīriskajā daļā fokusēsies uz laiku un telpu, lai precīzāk noteiktu ainu notikumus, sekas un seku efektus.

Gan rakstiski, gan filmā, tas attiecās uz jebkuru telpu, kurā var notikt stāstījums (naratīvs). Telpai, ne vienmēr ir jābūt fiziskai: tā var būt emocionāla, psiholoģiska. Daudzās filmās tiek izmantotas šīs nemateriālas stāstījuma telpas, lai radītu noskaņas un toņus.⁷⁷

⁷³ Bordwell D. (1999). *Narration in the Fiction Film*. The University of Wisconsin Press. P. 77.

⁷⁴ Turpat. Lpp. 79.

⁷⁵ Turpat. Lpp. 88.

⁷⁶ Lothe, J. (2003). *Narrative in Fiction and Film*. P. 62.

⁷⁷ *Mapping Narrative Space in Hollywood Film*. Pieejams: <http://people.psych.cornell.edu/~jec7/pubs/narrativemaps.pdf> [Skatīts: 1.maijā. 2019].

Sižets var novest pie citu stāstu telpu secinājumiem, noskaidrošanas, nekā tas, kas tiek mums rādīts uz ekrāna. Ekrāna telpai ir līdzīga saikne ar sižeta telpu, kuru ekrāna ilgums ir atkarīgs no sižeta ilguma.⁷⁸

Filmas ne tikai sākas un apstājas- tās turpinās un beidzas. Naratīva cēloņsakarību, laika un telpas izmantošana, parasti ietver pāreju no sākotnējās situācijas uz beigu situāciju.⁷⁹ Filmas sākums izraisa cerības un meklē cēloņsakarības, izveidojot konkrētu iespējamo cēloņu un seku klāstu. Sižeta daļa, kas atklāj svarīgus stāstu notikumus un personāžu iezīmes dažādās atvēršanas situācijās, sauc par ekspozīciju.⁸⁰ Lielākā attīstības modeļu daļa, ir atkarīga no tā, kā cēloņi un sekas rod rakstura situācijas izmaiņas. Daži no attīstības modeļiem ir nenoteikti, bet daži sastopamie faktori ir orientēti uz mērķiem un uz sižeta veidojumu. Laiks un telpa var nodrošināt sižeta modeļus, piemēram: termiņus, atgriezeniskās saites un dažādas notikumu vietas.⁸¹

Telpa, ir kas līdzīgs sižetam, tiek attēlota ar personāžu darbībām un domām. Telpa sastāv no visiem telpiskajiem rāmjiem, kā arī no visām vietām kas tiek minētas tekstā, kas ne vienmēr ir notikušo notikumu vieta.⁸²

Telpu var iedalīt četros veidos :

1. Vēsturiska telpa, kur skatītājs atpazīst noteiktas vēsturiskas celtnes vai vietas, kuras pašas par sevi veido nozīmes un piešķir naratīvam zināmu vērtību.⁸³
2. Ideoloģiska telpa, kur naratīvs attēlo vietas, kam ir sociāla vai ideoloģiska vērtība, mēdz būt arī politiska ideoloģija, kuru ir iespējams izmantot kā propagandu.⁸⁴
3. Psiholoģiskā telpa, kas parāda savstarpējo sakaru starp varoņa psiholoģisko stāvokli un vietu, kurā viņš dotajā brīdī atrodas.⁸⁵
4. Simboliska telpa, kas caur garīgām un abstraktām nozīmēm ir saistīta ar naratīvu.⁸⁶

⁷⁸ Corrigan T. and White P. (2009). *The film experience*. Bedford/ St. Martin's. P. 224.

⁷⁹ Turpat. Lpp. 225.

⁸⁰ Turpat. Lpp. 227.

⁸¹ Turpat. Lpp. 230.

⁸² Turpat. Lpp. 223.

⁸³ Corrigan, T., White, P. (2004). *The Film Experience*. P. 238.

⁸⁴ Turpat.

⁸⁵ Turpat.

Filmās ne vienmēr tiek attēlotas visas telpas, kurās notiek kāds notikums, vai vispār kaut kas. Dažreiz lasot, vai vērojot sižetu var saprast, ka pastāv arī citas telpas, kas darbojas kā vel viena stāsta daļa. Naratīvs palīdz iztēloties vietas un notikumus, kas netiek parādītas filmā.⁸⁷

1.5. Naratīvā paradigma

Volters Fišers, ir amerikāņu akadēmiķis, kas iepazīstināja komunikāciju teorijas ar naratīva paradigmu. Fišera darbs balstās uz jēdzienu, ka cilvēki būtībā ir stāstītāji, kas atsaucās uz naratīva teoriju. Stāstu stāstīšana ir viena no vecākajām un universālākajām saziņas formām, Fišers norādīja, ka indivīdi savu sociālo pasauli uztver naratīva režīmā, kā arī pieņem lēmumus un rīkojās šajā naratīva sistēmā.⁸⁸

1978. gadā Fišers ieviesa īsto naratīva paradigmas iemeslu jēdzienu.⁸⁹ Viss sākās ar to, ka Fišers strīdējās un nevēlējās pieņemt un piekrist vispārpieņemtiem apgalvojumiem, ka retorika ir tikai cēloņu, loģiku, pierādījumu, argumentu un faktu apvienojums, kas var visvairāk izcelties tikai tiesu zālēs, likumdevēja iestādēs un citās valsts organizācijās.⁹⁰

Jēdziens “naratīva paradigma” burtiski nozīmē – naratīva ietvars, kas ļauj naratīvu aplūkot kā visu cilvēku komunikācijas pamatu.⁹¹

Fišera pārskats par stāstījuma pamatojumu sākās ar skaidro secinājumu pretrunām, kas tika pieņemti ar standarta argumentiem.⁹² Atšķirībā no siloģisma argumentiem, stāstiem ir laika kārtība, kas raksturo personāžus, kas mainās un mijiedarbojas. Fišers apraksta naratīvu kā "pasaules laika aspektu simboliskās interpretācijas laikā, ko veido vēsture, kultūra un raksti" .⁹³ Rietumu tradīcijas kopš Platona laikiem ir palikušas nomāktākas, un ir izvirzījušas komunikācijas objektus uz

⁸⁶ Corrigan, T., White, P. (2004). *The Film Experience*. P. 238.

⁸⁷ Bordwell, D., Thompson, K. (2008). *Film Art*. P. 82.

⁸⁸ Stroud S. R. (2016). *Narrative Rationality/ Narrative Paradigm Entry*. University of Texas at Austin, USA. P.1.

⁸⁹ *Narrative paradigm*. Pieejams:

https://www.academia.edu/8856269/Narrative_Rationality_Narrative_Paradigm_Entry

[Skatīts: 5.maijā. 2019].

⁹⁰ *Narrative paradigm*. Pieejams:

https://www.academia.edu/8856269/Narrative_Rationality_Narrative_Paradigm_Entry

[Skatīts: 5.maijā. 2019].

⁹¹ Griffin, E. A. (2008). *A first look at communication theory*. 7th ed. P. 302.

⁹² Turpat. Lpp. 1.

⁹³ Turpat. Lpp.1

pirmo plānu ar tiešākām argumentācijas formām. Tādu dominējošo konceptualizācijas argumenta veidu Fišers nosauca par "racionālās pasaules paradigma" .⁹⁴

Pēc Fišera uzskatījuma, paradigmā ir pieci paradigmas pieņēmumu punkti:

1. Cilvēki ir racionālās būtnes.⁹⁵
2. Cilvēki pieņem lēmumus un spriedumus pamatojoties uz argumentiem.⁹⁶
3. Argumentus nosaka konkrētā brīža situācijas.⁹⁷
4. Racionalitāti nosaka personas zināšanas par kādu priekšmetu, to spēja apgalvot/ apstrīdēt un viņu jūtīgums pret konkrētiem komunikācijas veidiem.⁹⁸
5. Racionālās pasaules paradigma redz pasauli, kā puzzles komplektu, ko var atrisināt (salikt kopā vienu lielu bildi), izmantojot pamatojumus un argumentus (racionālās analīzes palīdzību).⁹⁹

Volters Fišers uzskatīja, ka naratīva paradigmai, kā arī pasaules paradigmai, ir pieci pieņēmumi, kuri ir nedaudz līdzīgi, taču atšķirīgi:

1. Cilvēki ir stāstu stāstītāji.¹⁰⁰
2. Cilvēki pieņem lēmumus pamatojoties uz iemesliem kuri ir patiesi, kuri var mainīties atkarībā no komunikācijas, žanra(filozofiskais, tehniskais, mākslinieciskais vai retoriskais) un mēdijiem.¹⁰¹
3. Cilvēka izpratnes patiesos iemeslus nosaka kultūra, vēsture un biogrāfija.¹⁰²
4. Naratīva racionalitāti var noteikt cilvēku stāstu saskaņotība un uzticamība.¹⁰³
5. Cilvēki izvēlās un atjauno savu dzīvi izvēloties pasaules stāstu apkopojumu.¹⁰⁴

⁹⁴ Griffin, E. A. (2008). *A first look at communication theory*. 7th ed. P. 298.

⁹⁵ Turpat. Lpp.299.

⁹⁶ Turpat. Lpp. 300.

⁹⁷ Turpat.

⁹⁸ Turpat. Lpp. 301.

⁹⁹ Turpat.

¹⁰⁰ Turpat.Lpp. 302.

¹⁰¹ Turpat.

¹⁰² Turpat.

¹⁰³ Griffin, E. A. (2008). *A first look at communication theory*. 7th ed. P. 302.

¹⁰⁴ Turpat.

Fišers apgalvo ka ar racionālās pasaules modeli var strādāt un izprast tikai eksperti, kuri ir pietiekami zinoši un informēti par šī modeļa būtību, kā arī viņi pārzina kā šo modeli var pielietot.¹⁰⁵ Bet naratīvu paradigmu spēj izprast katrs, kuram piemīt pat nedaudz vesela saprāta, jo katrs no mums spēj spriest par stāsta jēgu un to vērtībām.¹⁰⁶ Pēc šī var spriest, ka katram cilvēkam piemīt naratīva paradigmas spriestspēja, jo katrs no cilvēkiem ir saprātīgi domājoša būtne, un cilvēka vērtības ietekmē spriestspēja.¹⁰⁷

Naratīva paradigmu var pielietot dažādos komunikācijas žanros, tā dēļ, to var uzskatīt par pamatotu un derīgu.¹⁰⁸

Jēdzienu "naratīva paradigma" Volters Fišers lieto lai pārliecinātu, ka komunikācijā nepastāv idejas, kura varētu pilnīgi pamācoša vai aprakstoša.¹⁰⁹ Bet jēdzienu "paradigma", viņš lieto, lai raksturotu to kā konceptuālu ietvaru.¹¹⁰

¹⁰⁵ Turpat.

¹⁰⁶ Turpat. Lpp.302.

¹⁰⁷ Turpat.

¹⁰⁸ Turpat. Lpp. 305.

¹⁰⁹ Griffin, E. A. (2008). *A first look at communication theory*. 7th ed. P. 299.

¹¹⁰ Turpat. Lpp. 300.

2. METODOLOĢIJA

Darba autore savā darbā koncentrējās uz kvalitatīvajām pētniecības metodēm - naratīvā analīze un fokusgrupu metode, jo šajā darbā ir svarīgi datus interpretēt, nevis uzskaitīt.

Kvalitatīvo datu analīzes metodes iedibinātāji ir amerikāņu sociologi Bārnijs Gleizers (Barney G. Glaser) un Enselms Stross (Anselm L. Strauss). B. Gleizers un E. Stross, kas skrupulozi definējuši teksta analīzes principus, ar to pierādot, ka kvalitatīvo datu izmantošana un analīze ir ar zinātniskām metodēm pamatota un tā ir pilntiesīga sociālās izpētes metode, līdzīgi kvantitatīvajām metodēm.¹¹¹

Viena no kvantitatīvo pētījumu pamatiezīmēm ir tāda, ka pētījuma dizains pētījuma gaitā paliek nemainīgs: pētījuma sākumposmā tiek izstrādāts plāns, kas nosaka, kādā izlasē un cik reizes kādi mainīgie tiks mērīti, un pētnieki parasti no šī plāna neatkāpjas.¹¹² Katrs kvantitatīvo pētījumu dizains ir piemērots, lai atbildētu uz noteikta veida pētījuma jautājumu un/vai pārbaudītu noteiktu hipotēzi, tāpēc pētniekiem, kuri izmanto kvantitatīvo stratēģiju, ir svarīgi pārzināt dažādus kvantitatīvo pētījumu dizainu veidus, lai savlaicīgi izvēlētos to, kurš vislabāk atbilst pētījuma mērķim (pētījuma jautājums, hipotēze).¹¹³

Balstoties uz dziļām tradīcijām antropoloģijā, socioloģijā un klīniskajā psiholoģijā, pēdējos divdesmit gados kvalitatīvais pētījums ir nostiprinājis savu statusu un kļuvis pazīstams gan sociālajās un izglītības zinātnēs, gan arī palīdzējošajās profesijās (angl. *helping professions*). Kvalitatīvie pētījumi ir sastopami kā konferenču materiālos, tā arī internetā un žurnālos, kas saistīti ar sociālo darbu, māszinībām, konsultēšanu, ģimenes attiecībām, administrēšanu, veselību, vadību, visās izglītības apakšnozarēs un pat medicīnā.¹¹⁴

¹¹¹ Kvalitatīvās metodes socioloģijā. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/8111>. [Skatīts: 5.maijā. 2019.].

¹¹² Martinsone K. (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Izdevniecība "RaKa", Lpp. 49.

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ Merriam, S. B. (2002). *Introduction to qualitative research*. New York: Wiley, John & Sons. P 60.

Visiem kvalitatīvo pētījumu dizainiem ir kopīgas pazīmes, kas ļauj tos dēvēt par kvalitatīvo pētījuma dizainiem.¹¹⁵ Tomēr katram no tiem ir sava specifika, pētījuma jautājumu uzdošanas veids, izlases veidošanas un datu analīzes īpatnības. Kvalitatīvās pētniecības metodes nav konkrētu šablonu, tā dēļ pētniekam ir iespēja pašām veidot pētniecības modeļus un pētījuma dizainu.¹¹⁶

Pārsvārā kvalitatīvās metodes, tiek balstītas uz cilvēciskiem faktoriem, tā dēļ metodes spēj izskaidrot emocijas, ticību, viedokļus, uzvedību un savstarpējās attiecības.¹¹⁷ Kvalitatīvās metodes ir efektīvas, jo tās var izskaidrot tādus faktorus kurus ir grūti definēt, kuri ietekmē kopējo rezultātu- sociāli ekonomisko statusu, etnisko piederību, reliģiju, dzimuma lomas un sociālās normas.¹¹⁸

Kvantitatīvās metodes galvenās informācijas vākšanas metodes: padziļinātās intervijas (strukturēta/ nestrukturēta saruna ar noteiktu izpēti mērķi), fokusgrupas (grupas diskusijas, kurās moderatora vadībā pēc noteikta plāna diskutē cilvēki, kuriem ir personīga pieredze pētāmajā jautājumā), līdzdalības novērojums (pētnieks slēpti vai atklāti iekļaujas kādas grupas darbībā, novēro to, veic piezīmes, analizē), gadījuma izpēte (akcents uz noteikta fenomena izpēti, izmantojot dažādas informācijas vākšanas metodes).¹¹⁹

Pētījuma autore savā bakalaura darbā izveidos naratīva analīzes pētījuma modeļus un pēc tiem analizēs filmas "Bille" galveno varoņu raksturiem un to rīcības, kas varētu parādīt galvenos varoņus pavisam "citā gaismā/ tēlā". Pētniece izvēlējās naratīva analīzi, jo tā analīzes struktūrai visticamāk jāsniiedz pilnvērtīgu skaidrojumu par stāsta radīšanu, uzbūvi, uztveri, kā arī prezentēšanu. Pētījumam tiks ņemtas filmas septiņas ainas. Savukārt fokusgrupu metode (auditorijas) palīdzēs izprast auditorijas zināšanas par pašu filmu, ainām. Darba autore izvēlējās ņemt vecumu fokusgrupas- no 20 gadiem līdz 28 gadiem un no 50 līdz 70 gadiem, lai izpētītu vai 21.gada jaunieši izprot simtgades filmas kontekstu. Kā arī, kā vecākās paaudzes cilvēki attiecās par filmu "Bille" un vai viņi izprot simtgades filmas kontekstu. Autore pieņem, ka fokusgrupu auditoriju domas būs dažādas, bet līdzīgas, balstoties uz saviem uzskatiem, par paveikto pētījumu internetā par filmu "Bille".

¹¹⁵ Turpat.

¹¹⁶ Auerbach, C.F., Silverstein, L.B. (2003). *Qualitative Data*. New York : New York University Press. P. 3.

¹¹⁷ Mack, N., Woodson, C., Namley, E. (2005). *Qualitative Research Methods*. USA : FHI. P. 2.

¹¹⁸ Turpat. P. 3.

¹¹⁹ Kvalitatīvās metodes socioloģijā. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/8111>. [Skatīts: 5.maijā. 2019.].

2.1. Filmas ainu naratīva analīze

Balstoties uz teorētisko daļu un informāciju kas tika tur aprakstīta, var secināt, ka naratīvs ir notikumu ķēde, kurus ietekmē divi aspekti: notikumu ķēdei ir telpa un laiks, kā arī turpmāko notikumu ķēdes attīstību ietekmē cēlonības.

Pētniekam ir jāspēj analizēt cēloņus, attēlotos notikumos, izmantojot savas zināšanas - interpretācijas devu vai komentārus, tādā veidā, lai ir iespējams noteikt varoņa rakstura iezīmes, tieši ja galvenais varonis virza notikumu attīstību.¹²⁰ Notikumu attīstību ietekmē trīs aspekti: laiks, telpa un cēlonība.¹²¹

Naratīvā analīze ir analītisko rāmju žanrs, ar kuru pētnieki interpretē stāstus, kas tiek paskaidroti pētījuma kontekstā un/vai tiek kopīgi pielietoti ikdienas dzīvē. Zinātnieki, kas veic šāda veida analīzi, padara daudzveidīgus - taču tikpat būtiskus un nozīmīgus - interpretācijas un secinājumus, koncentrējoties uz dažādiem elementiem. Šie elementi ietver, bet neaprobežojas ar to, ka stāsts ir strukturēts, kādas funkcijas kalpo stāstam, kāda ir stāsta būtība un kā tas notiek.¹²²

Naratīva analīze ir pieeja datu vākšanai un analīzei, kas īpaši uzsver hronoloģiskās secības izjūtu, ko cilvēki, stāstot stāstus par savu dzīvi un notikumiem sev apkārt, atklāj savās dzīves un atspoguļo savos stāstos. Kopumā naratīva analīzi var iedalīt aprakstošajā un interpretācijas posmā.¹²³

Ir zināms ka, daudzi pētnieki attiecās pret naratīva analīzi, ļoti kritiski. Naratīva pieeja tiek kritizēta, dēļ tās specifiskuma un daudzām īpatnībām. Pētnieki uzskata, ka pieeja nenodrošina vispārīgus, kas bieži ir nepieciešams auditorijai. Lai pētnieks, vai auditorija varētu atrast izskaidrojumu, naratīvs var sniegt apjomīgu daudzumu ar konkrētām iezīmēm, bet tas ne vienmēr palīdz.¹²⁴

Naratīva analīzes aprakstošā posma sākumā, lasot naratīva transkriptus, pētnieks iepazīstas ar naratīva struktūru un saturu. Ieteicams izveidot īsu naratīva kopsavilkumu, kas ietver sākumu, vidusposmu un nobeigumu.¹²⁵

¹²⁰ Reissmann, C.K.(2003) *Narrative analysis*. In: M. S. Lewis- Beck, A. Bryman, T. Futing Liao (Ed.) *The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods*, 3 Vol. London: Sage Publications. P.99.

¹²¹ Turpat. Lpp. 100.

¹²² Neuman W., L. (2003). *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*. USA: Pearson Education. P. 350.

¹²³ Murray, M. (2008). *Narrative psychology*. In: J.A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications. P. 90.

¹²⁴ Neuman W., L. (2003). *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*. P. 335.

¹²⁵ Turpat. Lpp. 92.

Naratīva analīzēs tiek pielietotas trīs fāzes:

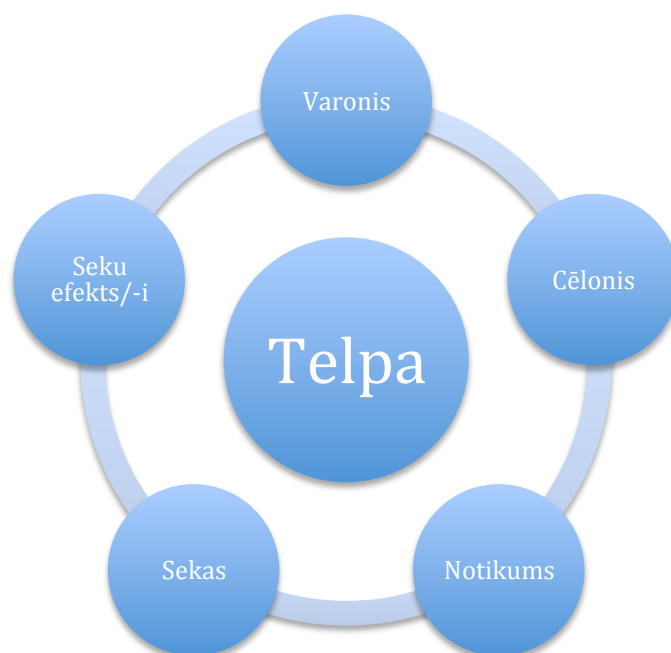
1. Filmas analīzes laikā pētniece pierakstīs spilgtākos un galvenos notikumus; sekas; un stāsta atrisinājumus;
2. Analizētas varoņu vērtības; vajadzības; reakcijas; izvēles; varoņu mijiedarbība;
3. Telpu analīze

Pētniece ir izveidojusi naratīva analīzes shēmu (sk. 1. shēmu), ar kuras palīdzību tiks veidota filmas ainu naratīva analīze empīriskajā daļā.

Shēmā sastāv no sešiem komponentiem:

1. Varonis- tiek izvēlēts viens vai vairāki filmas galvenie varoņi;
2. Cēlonis- ir stāsta galvenais virzītājs, kas veido notikuma pamatu, kā arī motīvu veidojošais aspekts;
3. Notikums- attīstību rezultāti, ar kuriem ir iespējams spriest par varoņu vērtībām, vajadzībām un vērtībām;
4. Sekas- cēloņu un notikumu apkopojums;
5. Seku efekts/-i- kā mainās varonis, tā raksturs, vajadzības, vērtības, kā arī citi faktori kas varētu vai arī ietekmēja varoņa uzvedību;
6. Telpa- vieta kur notiek darbība un ko tā saka par varoni, Telpa var būt- vēsturiska, psiholoģiska, ikoniska vai arī ideoloģiska;

1. Shēma. Naratīva analīzes komponenti



2.2. Fokusgrupas

Fokusgrupa ir pētījuma metode, kuru plaši izmanto dažādās zinātnēs, kurā izmanto atvērtu grupas mijiedarbību, lai moderators (pētnieks) gūtu dziļāku izpratni par dalībnieku attieksmēm un viedokļiem.

Fokusgrupas metode ir grupas intervijas forma, kurā:

1. Līdztekus moderatoram, kurš vada interviju, piedalās vairāki dalībnieki;
2. notiek izjautāšana par konkrētu, precīzi definētu tēmu;
3. tiek akcentēta mijiedarbība grupā un notiek kopīga jēgas konstruēšana.¹²⁶

Ar fokusgrupu palīdzību var ievākt kvalitatīvus datus, iesaistot nelielu cilvēku grupu (parasti apmēram 6-10 cilvēkus, maksimāli 12 cilvēkus) neformālā grupas

¹²⁶ Bryman, A., Bell, E. (2013). *Business Research Methods*. Oxford: OUP, P. 177.

diskusijā (vai diskusijās), pievēršoties kādai konkrētai tēmai vai "fokusējoties" uz kādu noteiktu jautājuma loku.¹²⁷

Pēc Otrā pasaules kara, izmantojot fokusgrupas, sociologi pētīja propagandas filmu ietekmi uz skatītāju attieksmi pret karu.¹²⁸ Vēlāk fokusgrupas izmantoja politiķu popularitātes noteikšanai un patērētāju uzvedības izpētei. Fokusgrupas ir radušās un joprojām turpina funkcionēt kā lietišķu pētījumu veikšanas metode. Tomēr pēdējos gados fokusgrupa arvien biežāk tiek izmantota kā kvalitatīva pētījuma metode arī sociālajās zinātnēs un citās jomās.¹²⁹

Šī metode palielina iespēju atklāt indivīdu viedokļus, pateicoties ne vien mijiedarbībai starp pētnieku un indivīdu, bet arī mijiedarbībai starp grupas locekļiem. Metode parasti samērā lēta un īsā laikā ļauj iegūt daudz informācijas. Tomēr grupas viedokļa veidošanās var kavēt individuālā viedokļa paušanu, diskusijā var dominēt viens vai vairāki cilvēki. Cilvēki ar atšķirīgiem vai nepopulāriem uzskatiem, sajutuši vairākuma noraidošo viedokli, var nepaust savas patiesās domas.¹³⁰

Pētnieces darbā fokusgrupas būs noderīgas, ja pētniecei jāizprot grupas viedokļi. Fokusgrupā iegūtā informācija var noderēt, veidojot aptaujas šai grupai, lai gan, izmantojot precīzu formulētu jautājumu sērijas, fokusgrupa bieži var sniegt daudz patiesāku un dziļāku informāciju nekā aptaujas. Fokusgrupas var izmantot arī motivācijas izpratnei, bet reizēm tās noder arī jaunu ideju radīšanā.

Fokusgrupas organizācijas stratēģija- Pētniece vēlas izveidot divas dažādas vecuma fokusgrupas. Viena grupa būs vecumā no 20 gadiem līdz 28 gadiem un otra fokusgrupa būs no 50 līdz 70 gadiem. Tiks izvēlēti cilvēki, kas ir skatījušies filmu "Bille". Viņiem tiks piedāvāts apspriest filmu, tās spilgtākos momentus, varoņus, filmas naratīvu un vai viņi izprot simtgades filmas kontekstu.

Datu vākšanas process- Pirms fokusgrupām Pētniece, sagatavos pāris jautājumu priekš divām vecuma atšķirīgām grupām, lai viņi varētu diskutēt savā starpā. Sagatavos sarakstu, ar visu nepieciešamo fokusgrupu vadīšanai, apstiprinās fokusgrupu norises vietu un noorganizēs kafijas pauzi.

¹²⁷ Wilkson, S. *Focus groups*. (2008). In: J. A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research methods*. London: Sage Publications, P. 98.

¹²⁸ Kruger, R., Casey, M. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research* (3rd ed.) Newbury Park, CA: Sage Publications. P. 156.

¹²⁹ Martinsons K. (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Izdevniecība "RaKa", Lpp. 178.

¹³⁰ Turpat.

Tāpat kā intervijas gadījumā, arī fokusgrupas ieraksti tiek pārveidoti transkriptu formā. Fokusgrupas norišu ierakstu transkripcija var būt vairāk vai mazāk detalizēta, sākot no vienkāršas transkripcijas, kas satur izteiktos vārdus, līdz daudz sarežģītākām transkripcijas formām, kas tiek izmantotas sarunu analīzē. Vislabāk, visu fokusgrupu diskusiju ierakstīt, lai pēc, varētu bez grūtībām un uztraukuma, analizēt pilnīgi visu diskusiju. Jo ne vienmēr var paspēt visu pierakstīt un izveidot pilnu transkriptu. Labākais variants ir, kad to vada divi cilvēki, viens no pētniekiem darbojās kā diskusijas moderators, otrs veic piezīmes vai ir moderatora asistents. Pētnieces gadījumā, darbs tiks veikts patstāvīgi, bez asistenta palīga, tāpēc visas sarunas tiks ierakstītas uz diktofonu.

Paredzētais fokusgrupas sesija laiks ir aptuveni divas stundas, ar kafijas pauzi starp diskusijām.

Dažādu vecumu fokusgrupām tiks uzdoti desmit jautājumi:

1. Pēc Jūsu domām, kā dēļ šī filma ir svarīga un ir veltīta Latvijas simtgadei?
2. Kā Jūs vērtējat to, ka filma ir izvēlēta kā dāvana Latvijas simtgadei?
3. Kāds bija sižets šai filmai?
4. Ko Jūs domājat par filmas varoņiem?
5. Vai Jums patika šī filma? Un kas tieši patika?
6. Vai Jums sanāca iejusties Billes lomā? Un kā dēļ Jā/ vai Nē?
7. Vai filmas laikā Jums sanāca iejusties tajā laikmetā?
8. Kādas Jums bija sajūtas- emocijas filmas laikā?
9. Vai šīs filmas sižets ir Jums pazīstams?
10. Kam un kāpēc Jūs ieteiktu noskatīties šo filmu?

Datu analīzei var izmantot dažādus analīzes veidus- kontentanalīzi, fenomenoloģisko, naratīva, biogrāfisko, etnogrāfisko, diskursīvo vai sarunu analīzi. Izvēlētais analīzes veids ir vairāk atkarīgs no pētnieka teorētiskās pieejas un pētījuma dizaina nekā no konkrētām fokusgrupas datu īpatnībām. Lai gan fokusgrupas datus dažreiz var kvantificēt (kā dažās kontentanalīzes formās), tos vislabāk var atspoguļot, saglabājot pašu dalībnieku izteikumus- piemēram, izmantojot ilustrācijām citākus no dalībnieku izteikumiem. Ideālā variantā pētījuma atskaitē vajadzētu iekļaut arī grupas mijiedarbības analīzi.

Tie pētnieki, kas uzskata, ka indivīdiem ir savas personīgās idejas, uzskati un izpratne, kas tiek stimulēti grupas situācijā, drīzāk lieto kontentanalīzi un tematisko analīzi (naratīva analīzes paveidu). Tie, kas uzskata, ka jēga tiek radīta cilvēku mijiedarbības kontekstā, un grupas procesā meklē to, kā tiek konstruēti, izpausti, aizstāvēti un mainīti viedokļi un idejas, drīzāk izmantos etnogrāfisko, diskursīvo vai sarunu analīzi. Lai gan fokusgrupas datus dažreiz var kvalificēt (kā dažās kontentanalīzes formās), tos vislabāk var atspoguļot, saglabājot pašu dalībnieku izteikumus- piemērām, izmantojot ilustrācijām citātus no dalībnieku izteikumiem. Ideālā variantā pētījuma atskaitē vajadzētu iekļaut arī grupas mijiedarbības analīzi.¹³¹

Pētniece savā fokusgrupas analīzē izmantos datu kontentanalīzes veidu.

Ja fokusgrupu mērķis ir panākt brīvu un atklātu diskusiju, ir jāapsver iespējamā grupas dalībnieku anonimitāte un konfidencialitāte. Šo nosacījumu ievērošanu nodrošina informētas piekrišanas vienošanās noslēgšana ar katru fokusgrupas dalībnieku. Daži cilvēki var nevēlēties paust savus patiesos uzskatus, jo tas varētu kaut kādā veidā atstāt nelabvēlīgas sekas uz viņiem pašiem vai kolēģiem. Tā dēļ, pētniece pirms fokusgrupu uzsākšanas tiek veidota vienošanās starp visiem fokusgrupu dalībniekiem par konfidencialitāti un anonimitāti.

¹³¹ Wilkson, S. *Focus groups*. (2008). In: J. A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research methods*. London: Sage Publications, P. 108.

3. FILMAS "BILLE NARATĪVA ANALĪZE UN AUDITORIJAS IZPRATNE PAR TO

Šī bakalaura darba empīriskā daļa tiek balstīta uz filmas "Bille" naratīva analīzi, lai labāk izprastu filmā attēloto notikumu cēloņus, sekas un seku radītos efektus, tai skaitā filmas varoņu iesaisti konkrētajos notikumos. Kā arī apkopot fokusgrupu analīzi.

3.1. Filmas "Bille" naratīvs

Filmas režisore Ināra Kolmane intervijā Latvijas Radio norāda: "Filma ir veltījums mūsdienām un visām mūsdienu Billēm. Un ne tikai meitenēm, bet arī puikām, talantīgiem, varbūt nesaprašiem, varbūt ne tik labos apstākļos dzīvojošiem bērniem un viņu vecākiem."¹³²

Filmā "Bille" visi notikumi attīstās hronoloģiskā secībā. Filmas naratīvs ir pasniegts pašas galvenās Billes varones personā, kā arī trešajā personā, tādējādi skatītājam radot klātbūtnes efektu. Filma ir krāsaina un jauna, bet tas nepagrūtina skatītājam izjust to, ka filma ir balstīta uz atmiņām (triloģija "Bille" Vizmas Belševicas autobiogrāfija), un ir vēstīta caur bērības prizmu. Daudzos momentos skatītājs redz tikai cilvēku kājas, tādā veidā skatītājs var iejusties bērna lomā, un redzēt visu no bērna rakursa.

Vairākos momentos mēs redzam Billi un citus bērnus caur durvju aili, turklāt pati redzamā telpa attiecībā pret kadra rāmi ir salīdzinoši neliela un tāpēc šķiet attālināta, kamēr viss, kas ārpus durvju ailes, ir aptumšots. Te vienlaikus nojaušama gan bērības nerasniedzamība, gan tās savrupība, turklāt iezīmējas intence bez banalitātes, caur pastarpinātības kanāliem, iekļūst unikālajā bērna visumā.¹³³

Daudzajos refrēnos risinās diezgan sarežģīta dažādu ekrāna realitātes reģistru saspēle. No vienas puses, sižeta plūdeņa virzība mijas ar Billes atmiņām par to, kas

¹³² Režisore par "Billi": Filma ir vēstījums mūsdienām. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kino-foto-un-tv/rezisore-par-billi-filma-ir-veltijums-musdienam.a275067/> [skatīts: 28. aprīlī. 2019.]

¹³³ Bille brīnumzemē. Pieejams: <https://www.kinoraksti.lv/raksti/bille-brinumzeme-413> [Skatīts: 7.maijā. 2019.].

filmā jau noticis „īstenībā” (kā gadījumā ar iemontētajiem kadriem no agrāk notikušā ceļojuma uz Leiputriju). No otras- Billes domas bieži aiztraucas idilliskā pasaulē, kur tētis ar mammu nestrīdas un viņa pati jūtas kā jau minētajā brīnumzemē. Taču idilles epizodes nav ievītas vēstījuma ritumā, tās ir it kā izvilktas no paralēlā- iespējamā- sižeta.¹³⁴ Taču galvenais refrēns- tā ir meitēna sapņu neīstenojamā telpa. Tā iemiesojas skaisti izgaismotā, savrupā birzī, kur Bille reiz nonāk, kad autori lēmuši dot viņai tādu iztēlotu iespēju- te viņai apkārt lidinās balti tauriņi, un viņa, slīdot bez soļiem, iekļūst sapņa dzīlēs.¹³⁵

Filma sākās ar vienu no Vizmas Belševicas dzejoli, pēc kā uz ekrāna parādās maza meitenīte- Bille, kura stāsta par pilsētu vārdā Leiputriju, kur nekā netrūka, tāpēc tur visi dzīvoja laimīgi un nekad nestrīdējās. Kur visu varēja ēst- konfekšu putni, mājas no šokolādes, un gardas zupas tur vārīja katrā mājā un katru dienu. Par šo pilsētiņu Billei stāstīja viņas vecāmāte. Maza meitenīte sēdot uz kāpnēs- sapņojot par to, ka viņa kādu reizi tur nokļūs.

Filmas sižets norisinās 20. gadsimta 30. gadu beigās, Rīgas ielās, pati Bille ar vecākiem dzīvo Vārnu ielā. Bille dzīvo pasaulē, kur bagātie dzīvo savās ielās, bet nabagie- citās ielās. Lai arī ar nabadzību Bille ir spējīga sadzīvot, viņai pietrūkst mātes mīlestības.¹³⁶ Nākamajā filmas ainā, Bille spēlējoties ar savu sētas draugu sadzirdēja dusmīgās mātes kliedzienu par to, ka ir jānes tētim ēst, Bille noraustoties skrien pakaļ pusdienām un nes tās savam tēvam.

Billes tēvs, salīdzinot ar māti, Billi ļoti mīl un attiecās ar humoru, un pret viņu ir mīļš, un laipns, viņš neuzskata, ka Bille ir tā kura ir sabojājusi viņiem ar māti dzīvi.

Billes māte kādu reizi ir stārādajusi pie smalkas modistes, kā arī viņa pati varēja būt smalka modiste un pelnītu daudz naudas, taču piedzima Bille. Bet tā nebija lielākā problēma, pirms Billes piedzimšanas, izrādījās ka viņas māte nevarēja būt visu laiku cilvēkos- viņai bija nervi, tā viņa neizgāja cilvēkos, taču izgāja pie Billes tēva. Neskatoties uz Billes mātes dusmām, Bille tik un tā mīlēja māti un mēģināja viņu iepriecināt, bet katru reizi viņa padarīja ar to situācijas tikai sliktāk.

¹³⁴ Bille brīnumzemē. Pieejams: <https://www.kinoraksti.lv/raksti/bille-brinumzeme-413> [Skatīts: 7.maijā. 2019.].

¹³⁵ Turpat.

¹³⁶ Bille. Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/3859/> un [https://lv.wikipedia.org/wiki/Bille_\(filma\)#cite_note-3](https://lv.wikipedia.org/wiki/Bille_(filma)#cite_note-3) [Skatīts. 7. maijā. 2019.].

Billes tēvs būtu ideāls cilvēks, ja nu viņam nebūtu mīlestība pret grādīgo, pēc kā, ja Billes māte sāka nākt viņam pārāk virsu viņš varēja uz viņu pacelt arī roku, bet nekad uz Billi. Viņš strādāja nelielā fabrikā kur taisīja korķus. Un visu naudu vai nu nesa mājās, vai pirka sev pudeli. Billes ģimenei ir bijuši lieli parādi daudziem cilvēkiem, viņi ar pūlēm savēl galus, tēta algas nepietiek, lai tiktu galā ar parādiem, tā dēļ viņas vecāki vienmēr mēģināja braukt pie saviem radiem un lūgt palīdzību, lai apmaksātu parādus, un būtu uz ko dzīvot. Pie Billes vecākiem bieži ierodas vecāmāte, padzīvot un atkal dodas prom, ja nu viņai kaut kas nepatīk.

Visas filmas garumā, mēs redzam kā Billes vecāki strīdas, jo māte vienmēr pārmet vīram par to, ka viņš maz pelna, dažreiz dzer, kā arī viņa uzskatīja ka viņa bez viņa un Billes varētu dzīvot labāku dzīvi. Katru reizi kad Bille dzirdēja vecāku strīdus, viņa savā galvā iedomājās sevi skaistajā gultā, kur ir apkārt daudz leļļu un viss ir balts un skaists. Billes māte nebaidās strīdēties ar tēvu, vai pieminēt par to, ka Bille ir viena liela problēma, arī pašās Billes klātbūtnē, kā dēļ Bille jūtās nevajadzīga, nepiederīga un vēlās nomirt, vai arī vienkārši pazust! Tā dēļ viņa sasaucot savus draugus kopā, piedāvāja viņiem visiem iet un atrast to brīnišķīgo pilsētu- Leiputriju. Draugi piekrītot, dodas ceļā, tikai noejot pusi dienu, ar Billi palika tikai viena draudzene Ausma, jo pārējie nogura, un devās atpakaļ mājās. Meitenei arī nebija tā saldākā dzīve, kad viņas tēvs dzēra, vai pārnāca mājās, viņš visu laiku sita Ausmu un viņas māti- vienkārši tā pat, tā dēļ ideja aizbēgt prom un atrast brīnuma pilsētu, bija viņu abas lielais mērķis.

Bille nebija parast bērns, viņa bija daudz gudrāk nekā viņas vecuma bērni. Bille lasīja grāmatas, mācēja labi runāt, skatījās izglītojošās filmas, viņai interesēja tas, kas reti kad interesē mazajām meitenītēm, it īpaši tajos laikos, un tāda līmeņa ģimenēs. Bille bieži prasīja mātei pastāstīt par seniem laikiem, vai par kaut ko vēsturisku. Lai Bille neblandītos apkārt un varētu kaut ko sasniegt savā dzīvē, viņas māte nosūtīja viņu uz klavierēm, kur izrādījās, ka Billei ir talants. Sākot iet skolā Billi daudzas meitenes izsmēja un ņirgājās par to, ka viņa nav tāda kā viņas- no nabadzīgas ģimenes, un vel pie tam gudra. Kā arī sākot iet uz skolu un uz klavierēm, Billei nebija laika pavadīt ar saviem sētas draugiem, un viņi apvainojās uz viņu, jo Bille izvēlējās izglītoties, bet ne spēlēt spēles sētā ar viņiem.

Filmas sākumā un finālā nepievilcīgās mājas durvis montētas ar birzi, saslēdzot liriskā ietvara gredzenu. Tas viss nosaka filmas daudzslāņaino poētiskumu, bet, galvenais – veicina „bērnišķīguma” diskursa ekrānisko īstenošanos.¹³⁷

3.2. Filmas "Bille" naratīva analīze

Pētniece savā darbā izvēlējās analizēt septiņus spilgtākos un galvenos notikumus (ainas):

1. Lelle:

Telpa- Leļļu veikals un Billes vecāku dzīvoklis.

Varoņi- Veikala pārdevējs, Billes mamma, Bille.

Cēloņi, sekas- naudas trūkums, Billes mammas neizdevusies karjera dēļ Billes piedzimšanas.

Stāsta atrisinājums- Billes pārdzīvojumi par to, ka viņa iztraucē mātei dzīvot tādu dzīvi, kuru viņa vēlējas pirms Billes.

2. Brauciens pie radiem:

Telpa- Billes vecāku dzīvoklis un vilciens

Varoņi- Billes vecāki, Bille, vilciena pasažieri

Cēloņi, sekas- naudas trūkums, pasažieru nepatīkas izrādīšana pret Billes vecākiem.

Stāsta atrisinājums- Billes vecāku strīds.

3. Divi lati:

Telpa- Sēta, tirgus laukums

Varoņi- Bille, Billes draudzene Ausma, Billes vecāki

Cēloņi, sekas- Tēvs iepriecina Billi ar naudu, lai meitene var kopā ar savu draudzeni uzdzīvot, Bille iepriecinot māti ar saldējumu, sanaido vecākus.

Stāsta atrisinājums- Bille ar draudzeni pavada dienu tirgus laukumā, kur meitenes izbrauc ar karuseļiem un izpriecājas, dienas beigās Billes vecāki sastrīdas, tā dēļ ka tēvs iedeva Billei naudu.

¹³⁷ Bille brīnumzemē. Pieejams: <https://www.kinoraksti.lv/raksti/bille-brinumzeme-413>
[Skatīts: 2019. 7.maijā. 2019.].

4. Jaunā kaimiņiene:

Telpa- Mājas, sēta

Varoņi- Bille, Billes mamma, sētas draugi

Cēloņi, sekas- Billes vecāki, naudas trūkuma dēļ paņem jaunu ģimenes mašīnu. Mamma no dusmām par to, ka viņiem ir lieli parādi, kliec un saka Billei lai tā pazūd no viņas acīm.

Stāsta atrisinājums- Bille uztverot nopietni mātes vārdus, vēlas iet prom no mājām.

5. Alvīnes tante:

Telpa- Ceļš (pļava), Alvīnes tantes mājas

Varoņi- Bille, Billes vecāki, Alvīnes tante

Cēloņi, sekas- Dēļ naudas trūkuma, Billes vecāki dodas pie bagātas tantes uz laukiem prasīt naudu. Alvīnes tante ar savu skopumu un egoismu pazemo Billi un viņas ģimeni.

Stāsta atrisinājums- Billes vecāki dodas prom bez naudas, bet priecīgi par to, ka ja pat viņiem nav naudas, viņi tik un tā paliek labi cilvēki, kuri nav egoistiski un nepazemo tos, kuriem ir naudas trūkums.

6. Došanās ar vecmāti uz svētkiem:

Telpa- Mājas, pilsētas rātslaukums, tramvajs

Varoņi- Vecmāte, Bille

Cēloņi, sekas- Došanās uz valsts svētkiem, brauciens ar tramvaju.

Stāsta atrisinājums- Vecasmātes tēla uzlabošana un redzēšana no citas puses- rūpes par Billi un omulīgums. Bille pirmo reizi bija uz valsts svētkiem.

7. Billes saslimšana

Telpa- Mājas

Varoņi- Bille, Billes vecāki

Cēloņi, sekas- Bille pārgājiena laikā iekrita ūdenī un pārnākot mājās saslima. Vecāku rūpes par meitu.

Stāsta atrisinājums- Vecāki it īpaši mātes attieksme pret Billi mainās uz labo pusi. Skatītāji saskata mamma sievieti kura izrāda savu mīlestību citādāk, ne ar mīļu bet ar savu stingrumu, lai Bille izaug labs cilvēks.

Ainu sīkāku aprakstu un analīzi, darba autore izklāsta turpinājumā.

3.2.1. Lelle

Notikums sākās leļļu veikalā. Billes māte atveda viņu uz veikalu izvēlēties lelli. Pārdevējs sāka uzdot Billei jautājumu- vai viņa jau ir izdomājusi lellītei vārdu? Uz ko Bille ar prieku atbildēja un parādīja uz lelli ar gaišiem matiem- "Jā, Saulcerīte!". Uz ko māte pasaka- "Mums tikai galviņu, domā ātri". Šajā momentā gan pārdevēja, gan Billes acis piepildījās ar sašutumu. Bille skatījās ar tik nabadzīgām acīm, ka varēja redzēt, ka viņai ir gan kauns, no tā ka viņai atteica no smukas lelles iegādāšanās, gan sāpes par to, ka viņas mamma nevar atļauties veselu lelli, bet gan tikai galviņu no tās.

Aina pārtop Billes un viņas vecāku dzīvokļa virtuvē. Pētniece uzskata šo ainu par vienu no nozīmīgākām, jo tieši šeit skatītājs uzzina, kā dēļ Billes māte ir tik skarba pret Billi.

Maziņajā drūmajā virtuvē sēž Bille ar savu māti, Bille ar interesi un žēlastību skatās, kā viņas māte veido pamatu viņas lelles galviņai, un stāsta skatītājiem par savas mātes dzīvi pirms Billes piedzimšanas. Billes māte kādu reizi ir stāradājusi pie smalkas modistes, kā arī viņa pati varēja būt smalka modiste un pelnītu daudz naudas, taču piedzima Bille. Bet tā nebija lielākā problēma, pirms Billes piedzimšanas, izrādījās ka viņas māte nevarēja būt visu laiku cilvēkos- viņai bija nervi, tā viņa neizgāja cilvēkos, taču izgāja pie Billes tēva.

Billes māte mierīgi šuva lelles pamatu, un sēdēja dziedādams dziesmu pie sevis. Pabeidzot pamatu, māte mierīgi uzjautāja Billei- "Nu, kādu kleitu šūsim tavai princesei?" un nometa pie Billes dažas krāsainas lupatiņas, Bille ar priecīgām acīm pasniedz mātei baltu lupatiņu ar vārdiem: "Garu baltu, kā Saulcerītei", uz ko viņas mamma dusmīgi viņai pasniedza zilās krāsas lupatiņu un pateica: "Kā tad! vienā dienā nošmūcēsi, būs tev zila, zils piestāv pie gaišiem matiem." Bille apvainojusies un sarūgtināti paskatījās uz māti. Māte saprotot ka bija par skarbu atteikusi, tomēr piekrita uzšūt arī baltu kleitiņu, piepildot un smejojoties: "Lai gan ar baltu, tikai stikla kalnā var gulēt".

Cēloņi un sekas šim notikumam ir vairāki, bet viens no galvenajiem ir naudas trūkums, tā dēļ māte nevarēja iegādāties Billei veselu lelli, bet tikai lelles galviņu. Bille izjuta nelielu apkauninājumu veikalā, jo viņa domāja, ka viņai pirkšot veselu

lellīti, pārdevējs izjuta neērtību, par to, ka lika Billei izvēlēties lelli un dot tai vārdu, nezinot, ka māte pirks tikai galviņu.

Kad Bille ar mammu sēdēja virtuvē, Billes mamma piedāvāja Billei izvēlēties kleitai krāsu, kad Bille izdarīja izvēli, māte atraidīja to un pateica savu krāsas variantu, un beigās pateikdams, ka tomēr arī Billes krāsu ņems- ar šo viņa parāda, ka ne vienmēr būs tā kā Bille vēlēš un ka māte ir galvenā, no tā izrīt ņirgāšanās, pazemošana un bērna aizvainojums.



3.2.2. Brauciens pie radiem

Brauciens pie radiem uz Ventspili, pie tēta papa, sākās ar Billes dzīvokli, kuru viņas vecāki irē. Tas ir neliels, tā dēļ virtuve un priekštelpa ir savienoti vienā istabiņā. Billes mamma stāv pie spoguļa pucējoties un krāsojot lūpas spilgti sarkanajā krāsā. Tikmēr Billes tēvs kopā ar Billi vēro to skatu priekštelpā. Visi ir skaisti sapucējušies, it kā būtu gatavojušies kādam nopietnam pasākumam, izskatījās, ne tā kā ikdienā.

Billes tēvs ar neapmierinātību pasakot par viņas māti "Cik var čamdīties, vai ne?", mīļi paņēma Billi tuvāk sev priekšā, un apskāva viņu no muguras. Katrā ainā, kur Bille ir ar savu tēvu, skatītais redz, visu mīļumu un tēva mīlestību pret Billi. Lai paātrinātu māti tēvs vēlreiz piebilst "Mēs vilcienu taču nokavēsīm!", pēc kā viņš saņem augstprātīgu un dusmīgu skatienu no Billes mātes. Saliekot savu lūpas krāsu somiņā viņa pasaka ar izbolītām acīm, it kā ņirgājoties par tēvu - "Ejam!".

Tālāk sižets pārtop vilcienā, kur Billes ģimenei apkārt sēž glauni, un smuki saģērbti cilvēki. Blakus Billei un viņas vecākiem sēž dāma ar savu vīrieti. Bille iečukst mātei par to, ka viņiem blakus sēž vīrietis ar uzvalku kā klaunam, par ko viņas mamma dusmīgi pasaka lai Bille apklust. Billei ir savs līdzjutējs- tētis, kurš kopā ar Billi par to pasmejas. Dāma kas sēž viņiem blakus, ar visu savu skatienu un ķermeņa valodu izsaka nepatīku pret Billes vecāku apģērba bezgaumīgumu un novecojumu. Un protams, ka Billes māte to pamana, un kā jau saprotami, savas dusmas par to viņa novirza uz Billes tēvu, sacīdams ar dusmīgu balsi: "Varēji, gan vilkt to žaketi, tik veca nemaz nebija!", Billes tēvs mēģinot iziet no situācijas pasaka, ka viņam ir karsti. Bet tas viss neapstādināja Billes māti: "Karsts", ņemot ārā no papīra maizītes, ar dusmīgu skatienu: "Karsts, jaunu žaketi varēji nopirkt, nevis krogā sēdēt".

Pēkšņi pa visu vilciena salonu parādījās zivju smaka. Dāma kura sēdēja blakus viņiem, iekliedzās ar nepatīku: "Te ož pēc zivīm!", pēc kā parādījās kāds svešs atbalss ar piebildi, kā vilcienā tiešām ož pēc zivīm. Billes tēvs sāka smaržot desmaizītes, kuras viņam iedeva Billes māte, un ar dusmām sāka jautāt: "Zivis?!", uz ko sieva ar mierīgu balsi pasaka: "Tu ko zivs no desas vairs jau nevari atšķirt?!", Billes tēvs pasmaržoja papīru un dusmīgi izmeta viņu ārā pa logu. Tā dēļ, ka viņiem nav naudas, Billes māte pat ir sākusi taupīt papīru, un desmaizes kuras viņa uztaistīja līdzī, bija ielikusi zivs papīrā.

Cēlonis visiem Billes vecāku strīdiem ir naudas trūkums, aiz katra sīkuma stāv viena liela problēma- nauda. Tā dēļ notikumu cēlonis ir nauda, Billes mamma kaut kādā ziņā neuztvēra Billes tēvu nenopietni, jo viņš slikti pelnīja, kā dēļ viņiem bija daudz parādu, un viņš bieži dzēra. Strīds vilcienā, sākās no viņu mājām, mamma čamdīšanās aizkaitināja tēvu, un tas aizkaitināja mammu. Jau vilcienā braucot mamma sāka uzbrukt tēvam dēļ viņa izskata, jo citi pasažieri meta uz viņiem augstprātīgu skatienu. Tas viss deva pamatu tēvam uzbrukt pretī Billes mammai, par to, ka viņa ielika desmaizītes zivs papīrā.



3.2.3. Divi lati

Bille ar savu draudzeni Ausmu spēlējās sētā, un pēkšņi ne no kurienes uzradās Billes tētis, kurš izskatījās ka jau bijis iedzēris. Vicinot kājas piegāja pie meitenēm jautājot: "Nu ko būvē skuķi? Gaisa pili?" Un paņēma Billi uz rokām uzmetot viņu augšā, tādā veidā ar viņu sasveicinoties. Nolaižot Billi uz zemes, tēvs iedeva viņai divus latus uz ko Bille izbrīnīti pajautāja, vai tas viss ir viņai, tēvs mīli apķēra viņu aiz pleciem, pasakot: "Protams ka tev! Marš uzdzīvot! Lai tā būda rūk!".

Bille ar draudzeni devās uz pilsētas centru kur bija tirdziņš ar karuseļiem. Pirmais ko viņas izdarīja, nopirka sev saldējumu, nākamais solis bija karuseļi. Meitenes izmantojot iespēju, izvēlējās braukt uz karuseļa veselas trīs reize, noraidot to ka viņām paliks slikti. Bieži ir tā, kad mēs kaut ko nevar atļauties mēs to tik ļoti vēlamies, un kad parādās iespēja to izdarīt, mēs to izmantojam līdz pēdējam.

Pēc dižā brauciena meitenes sēdēja uz akmeņiem pie tirdziņa un žēlojās viena otrai par to ka viņām ir slikti un griežas vēders. Ausma lūdzās Billei iet mājās, bet Bille nevarēja iet, jo viņām vel palika nauda, atpakaļ kuru nest viņa nevarēja. Ausma sāka piedāvāt nopirkt kādu mantu, uz ko Bille teica ka nevar, jo tētis teica uzdzīvot, tā dēļ Bille izlēma iepriecināt arī mammu, un nopirka viņai saldējumu.

Lai saldējums līdz mājām neizkustu Bille paprasīja ielikt vel vienā vafeles glāzītē, un skrēja tik ātri cik vien varēja, lai iedotu mammai saldējumu.

Atskrejot mājās, Bille pasauca mammu un iesniedza viņai saldējumu, mamma izbrīnīti pateica paldies un sāka ēst saldējumu, kad pēkšņi viņa uzjautāja Billei kur tā dabūja naudu, un Bille priecīgi pateica: "Papus iedeva divus latus!", mamma pazaudējot prātu sāka kliegt " Divus latus?! Divus latus?!", pagriezās pie tēva, kurš gulēja uz gultas: " Nepietiek tā, ka tu krogā visu nodzer, tu tam kraupim esi atgrūdis divus latus!", tētis mierinot mammu, sāka teikt, ka bērnam arī ir dažreiz jāpapriecājas, katram cilvēkam vajag prieku dzīvē. Māte nevēlēdams viņu klausīties, sāka vel vairāk kliegt un aizvainot tēvu, un beigās neizturēja un iemeta tēvam galvā saldējumu. Bille ar raudošām acīm visu to vēroja pie loga, tētis to ieraugot, mudīgi aizvēra logu, lai Billei nenāktos tālāk klausīties mammas lamāšanas. Mazā Bille paslēpās nelielā šķūnītī raudādams, un domājot par to, ka viņai jāiet prom no mājām, meklēt Leiputriju.



3.2.4. Jaunā kaimiņiene

Tā dēļ, ka Billes vecākiem pietrūkst līdzekļu, un parādījās lielle jaunie parādi, viņas vecāki lemj dot izīrēt gultas vietu. Jaunā ģimene atradās ļoti ātri, tā bija viena veca dāma.

Bille bija sarūgtināta ar šo notikumu, jo viņas gultu nācās atdot kādai vecai tantei. Šajā epizodē skatītais, var redzēt visu mātes nepatīku pret meitu, viņa ir tik dusmīga, ka visas savas dusmas vēlē izmest uz Billi, kurai vispār nav nekādas vainas. Kamēr Bille stāvēja un vēroja, kā mamma palīdz jaunai ģimenei iekārtoties, katru reizi kad Bille kaut ko sacīja, vai rādījās mammai acīs, tā viņu stūma prom un teica lai klusē. Bille piegāja pie galda, jau gandrīz raudādama lai paņemtu lelli, kad mamma iebļāvās uz viņu: "Es teicu tev! Kaut manas acis vairs neredzētu tevi". Bille paskatījās uz mamma, ar tādām acīm it kā jautājot viņai: "vai tiešām tu to vēlies?", uz ko mamma paņēma kādu lupatu un it kā sitot Billi, pateica vel reiz, lai meitene iet prom.

Bille ar asarām acīs, sēdēja mazajā šķūnītī un vilka kurpes, kad pie viņas atnāca sētas draugi, un jautāja kas viņai ir un kāpēc raud. Bille pastāstīja, ka mamma ir viņu izdzinusi no mājām un teica, kaut viņa acis vairs neredzētu Billi. Viens no viņas draugiem pateica, ka viņam mamma tā sakot trīs reizes dienā, bet viņa nekad tā nedomā, bet Bille piebilda to, ka viņas mamma gan tā domā. Pēc Billes domām, viņas mamma Billes vietā ir paņēmusi svešo veceni, kura tagad sēž Billes gultā. Tagad Billei vairs nav kur dzīvot, tā dēļ viņa izlemj, ka labāk tagad viņai nomirt, un gulēt baltā zārciņā un baltā kleitā, tieši kā Saulcerīte, un tad visiem būs viņu žēl, un arī mammai... Bille izlēma iet prom, uz Leiputriju, un pasauca līdzās savus draugus. Bille domāja, ka tur ir cita pasaule, ka atgriežoties atpakaļ mājās viņi atbrauks uz zelta karietēm, tad Ausmu vairs nesitīs tētis, Billes vecāki vairs nestrīdēsies.



3.2.5. Alvīnas tante

Billei jāiet uz skolu, bet lai viņa varētu iet mācīties ir vajadzīga nauda drēbēm, grāmatām. Tā dēļ šīs ainas notikums ir gājiens pēc aizdevuma pie bagātās tantes laukos. Billes mammai laukos dzīvoja Alvīnas tante, kurai bija sava saimniecība ar dzīvniekiem un dārzu, un viņa skaitījās- bagāta kundze. Alvīnas tante jau no paša sākuma sāka uzbrukt ciemiņiem no pilsētas, par to ka Bille uzdāvināja viņai puķes, kuras saplūca ejot pa ceļam pļavā, jo pēc tantes teiktā, tas viss ir sienam, ne jau pilsētnieku bradāšanai. Pēc Alvīnes tantes ķermeņa valodas un tā, kā viņa runā ar ciemiņiem, var izprast ka diez viņa ir ļoti priecīga ar to, ka viņi ir ieradušies. Kad Billes vecāki iedeva viņai ciena kukuli, tā pat nepateica paldies, bet tikai to, ka velti viņi tērējās. Viņa pat lika viņiem gaidīt ārā uz soliņa, kamēr viņa klāja uz galdu mājās, jo nebija domājušo ka zupu būs jāvāra uz četrām galvām.

Alvīnes tante cienāja viņus ar rabarbera lapu zupu. Šajā ainā, mēs redzam cik bagāti cilvēki var būt skopi. Uz galda bija sagrieztas tik plānas maizes šķēles, ka paņemot rokās, izskatījās, ka pat papīrs ir stingrāks. Billes vecāki, ar neliela šoka stāvokli skatījās viens uz otru, kad Alvīnes tante pateica: "Gaļas man nav, tāpēc nācās piegriezt rabarbera lapas. Bet vasarā jau arī nevajag, vasarā tak, saulīte baro.". Billes mamma nenoturējās un iesmējās, paskatoties uz tēvu. Bille sēdēja un rakņājās ar

karoti savā šķīvī, uz ko tante pateica ar egoismu: "Labi dzīvojat, ka skuķis tik izlepis.". Billes tēvs neizturēja tādu pazemošanu, un pateica Alvīnes tantei pretī, ka viņi nesūdzas un dzīvo labi, bet Billes mamma lai viņu apklusinātu, sāka runāt skaļāk un mainīt tēmu. Pēdējais piliens Billes tētim bija, Alvīnes tantes teiktais, ka visi, pat strādnieki nāk pie viņas ar savu maizi. Tētis paņēma mammu un Billi aiz rokas un aizgāja prom.

Ejot pa ceļam uz mājām, skatītājs vēroja skatu, kad Billes vecāki kopā smējās, jokoja dziedāja dziesmu un gāja visi trīs rociņās. Vecāki saprata, ka ja pat viņiem nav naudas, viņi nav slikti un skopi cilvēki, ka ne vienmēr ja tev ir nauda tu esi laimīgs. Šajā ainā režisorei izdevās izgaismot pieaugušo cilvēku egoismu, kas, izpaužoties savstarpējā neiecietībā, strīdos un negantumā, smagi traumē vidi un apkārtni ap sevi un bērnus ieskaitot. Kā arī skatītājam paveicās ieraudzīt Billes vecākus tomēr laimīgus viens ar otru.



3.2.6. Došanās ar vecmāti uz svētkiem

Kaut arī vecmāte ir ģurdīga, un ierodas padzīvot, ja pie bagātiem kungiem kaut kas nepatīk un atkal dodas prom, ja pie Billes vecākiem viņai atkal kaut kas nepatīk. Bet neskatoties uz to, vecā māte vēlās aizvest Billi uz valsts gadadienas svētkiem. Lai Bille arī kaut ko redzētu, un ietu cilvēkos, bet ne tikai tirinātos ar sētas bērniem.

Pirms došanās uz svētkiem, vecāmāte omulīgi, bērnišķīgi un tajā pašā brīdī rupji, mazgāja Billei seju tā, it kā tā būtu kāda virsma, kuru mudīgi ir jānotīra, pieliekot pie tā spēku. Abas uzvelkot lakatus uz galvu devās sapucējušās uz pilsētu, lai svinētu valsts svētkus.

Ainā, kad Bille stāvēja kopā ar vecmāti, ar citiem iedzīvotājiem, pilsētas centrā, vērojot koncertu, skatītājam atvērās, vecāmāte pavisam no cita skata punktā. Viņa mīli stāvēja smaidot un apķerot Billi, priecājoties gan par svētkiem, gan par to, ka mazā Bille pirmo reizi, kopā ar viņu ir atnākusi uz valsts svētkiem.

Bille pagriezās pie omes, jautājot vai viņas varētu pabraukāt ar tramvaju, uz ko ome mīli un ar jautru balsi viņai atbildēja: "Braucam ar!". Saķeroties rokās, viņas devās uz tramvaju. Mazā Bille, tramvaja braucienā sēdēja pie loga, un uzmanīgi vēroja visu, kamēr neiekrita dziļajā miegā.



3.2.7. Billes saslimšana

Pārgājienā kopā ar "Guntiņām", dažām skolas meitenēm tik ļoti nepatika Bille, ka viņas smējās par viņu, un darīja pāri viņai. Šoreiz iemetot Billes bumbu ezerā. Billei nācās iet ūdenī pakaļ tai, kā dēļ viņas mantas bija slapjas, un pārnākot mājās ar tādām drēbēm viņa apslima.

Sēžot ar vecākiem pie galda ēdot vakariņas, Bille ieminējās ka viņai sāp galva, un vecāki viņu aizsūtīja gulēt. Pēc kāda laika, tētis atnāca paskatīties vai Bille guļ, un uzsegt viņai virsū sedziņu. Bet Billei neiznāca aizmigt, viņa gulēja vienkārši ar aizvērtām acīm. Guļot gultā, Bille mēģināja saklausīties par ko runā viņas vecāki.

Māte stāstīja tētim, par to kā Billei iet skolā. Skolotāja esot teikusi viņai, ka Bille esot apdāvināts bērns, uz ko tētis piekrita, pasakot, ka galva viņai laba. Bille klausījās un priecīgi brīnījās par dzirdēto. Māte piebilda vel to, ka skolotāja teica, ka viņiem ir jāgādā lai Bille tiktu uz augšu. Tētis piekrita un teica, ka ir jādomā, lai Bille varētu tikt uz augšu. Māte teica, ka Billei vajadzētu pabeigt Franču liceju, lai viņa varētu kļūt liela dāma, un apskatīt pasauli, un piebilda, ka tēvam ir jāsāk vairāk strādāt, lai viņiem būtu nauda uz Billes apmācībām. Bille šo visu dzirdot sapriecājās, un sajuta to, ka tomēr mammai nav vienalga par viņu.

Visas nakts laikā Bille ļoti stipri klepoja, mamma tikai to un darīja, ka visu laiku gāja pie Billes un mainīja viņai veļu, un pārbaudīja viņas pašsajūtu, jo Bille visu nakti svīdusi. Kad Bille aizmiga, viņai rādījās sapnis, kur viņa bija izcila klavieriece, bet diemžēl cilvēkiem, kas bija ieradušies uz viņas koncertu, viņas spēle nepatika un visi devās prom. Ar šo Billes sapni, mēs redzam bērna bailes par to, ka viņa nav pietiekami laba, jo māte visu laiku viņu tramdīja, apsūkāja un dzina prom, neticot, ka Bille ir uz kaut ko spējīga.

No rīta Bille pamostoties, ieraudzīja kā pie gultas sēdēja tētis, taisot korķus, bez apstājas. Bille ieraugot to skatu pajautāja tētim: "Tu to dari manis dēļ? Jūs pat gredzenus pārdevāt", uz ko tētis atbildēja : "Toties tev ir "Guntiņu" forma!", Bille ar skumju balsi pastāstīja, ka viņai "Guntiņās nav nevienas draudzenes, kā arī viņa nemācot skaisti rakstīt. Tētis piecēlās un apsēdās pie Billes uz gultu, paijājot viņu pa galvu, uzmundrināja Billi, pasakot, ka viņa visu iemācīsies, bet galvenais lai veseļojas, nobučojot Billi, viņš pateica: " Tev būs visas durvis vaļā, tu esi apdāvināta!". Bille samulsa no tēta teiktā, bērna acīs dega prieks, par to, ka viņas tētis tā domā.



Secinājumi

Katrā ainā ir absolūti dažādi atgadījumi, ar līdzīgiem cēloņiem un sekām. Pārsvārā katras ainas telpa ir bijusi Billes vecāku mājas. Billes māte nestrādāja un bija visu laiku mājās kopā ar Billi, tā dēļ pārsvārā visi atgadījumi filmā bija saistīti ar Billes māti un pašu Billi.

Šīs filmas telpas, iedziļina skatītājus, Ulmaņa laikos, nabadzībā, un vēlēšanā dzīvot citu, labāku dzīvi. Pateicoties filmu telpām, skatītājs jūs līdzī, un saprot, kā dēļ Billes vecāki, tik bieži strīdējās.

Sešās no septiņām ainām telpa kurā viss notika bija Billes mājas, vai sēta kurā meitene spēlējās:

1. **Lelle: Telpa-** Leļļu veikals un Billes vecāku dzīvoklis.
2. **Brauciens pie radiem: Telpa-** Billes vecāku dzīvoklis un vilciens
3. **Divi lati: Telpa-** Sēta, tirgus laukums
4. **Jaunā kaimiņiene: Telpa-** Mājas, sēta
6. **Došanās ar vecmāti uz svētkiem: Telpa-** Mājas, pilsētas rātslaukums,
7. **Billes saslimšana: Telpa-** Mājas

Visas filmas garumā, galvenais cēlonis strīdiem starp Billes vecākiem, bija naudas trūkums. No kā izrīta dusmas, naidis vienam pret otru, pazemošana, un Billes

aizvairošana. Ja salīdzināt Pētnieces pirmo izvēlēto ainu "Lelle" un pēdējo "Billes saslimšana", tad droši var teikt, ka viena un tā pati telpa ir mainījusi savu izskatu, ir palikusi mājīgāk un patīkamāk, tikai tā dēļ, ka skatītājiem ir pavērsusies cita varoņu seja, kuri filmas garumā atradās tajā telpā.

Četrās no septiņām ainām cēloņi un sekas bija naudas trūkums:

- 1. Lelle: Cēloņi, sekas-** naudas trūkums, Billes mamma neizdevusies karjera dēļ Billes piedzimšanas.
- 2. Brauciens pie radiem: Cēloņi, sekas-** naudas trūkums, pasažieru nepatīkas izrādīšana pret Billes vecākiem.
- 4. Jaunā kaimiņiene: Cēloņi, sekas-** Billes vecāki, naudas trūkuma dēļ paņēma jaunu ģimeni. Mamma no dusmām par to, ka viņiem ir lieli parādi, kliedz un saka Billei lai tā pazūd no viņas acīm.
- 5. Alvīnes tante: Cēloņi, sekas-** Dēļ naudas trūkuma, Billes vecāki dodas pie bagātas tantes uz laukiem prasīt naudu. Alvīnes tante ar savu skopumu un egoismu pazemo Billi un viņas ģimeni.

Filmas galvenie varoņi katrā ainā parāda sevi no citas puses.

Billes mamma:

Filmas garumā radīja sevi no visām sliktām pusēm, viņa ir bijusi gan dusmīga uz Billi, gan uz Billes tēvu, gan uz savu māti, gan uz cilvēkiem apkārt. Viņa vienmēr žēlojās par to, ka Bille viņai traucē dzīvot, ka Bille ir sabojājusi viņas sapni kļūt par izcilu modisti, būt sievietei kura iet cilvēkos, un nedomāt par naudas trūkumu.

Ja ieskatīties dziļāk Billes mātes tēlā, var saskatīt māti, kura caur dusmām uz sevīm un pat to kāda ir viņai dzīve, vēlas lai viņas meita- Bille, nedzīvotu tādu dzīvi. Viņa vēlas lai no Billes izaug cilvēks, sieviete, kura varēs apceļot pasauli, ies cilvēkos, un būs augstā slāņa dāma.

Neskatoties uz visiem bargiem mātes vārdiem, viņa liek savai meitai iet uz klavieru nodarbībām, uz skolu. Vienkārši Billes māte, caur tādu prizmu izrāda savas rūpes, un jūtas pret savu meitu, jo neviens mūs nav mācījis kā mīlēt un to izrādīt, kā arī bieži mēs to izrādām caur to prizmu, caur kuru mēs paši bērībā saņemām to.

Līdz brīdim kamēr Bille saslima, skatītāji neredzēja mātes rūpes par bērnu. Aina, kurā Bille ir saslimusi, skatītājiem parādīja māti no citas puses. Skatītājam sanāk saskatīt sievieti, kurā uztraucas par savu meitu, rūpējās par viņas veselību, visas nakts laikā mainot bērnam veļu un nākot klāt, pārbaudot meitas miegu un temperatūru.

Billes tēvs:

Filmas sākumā, skatītājiem tika parādīta strādājošās, parastās ģimenes aina. Kur māte taisa ēst mājās, un tēvs strādā darbu. Skatītājam nevarētu ienākt galvā tas, ka Billes tēvs, nodzer visu savu nopelnīto naudu, un mājās pārnāk piedzēries. Visas filmas garumā, domas un sajūtas par tēvu ir labākas nekā par māti, neskatoties uz to, ka viņš ir dzērājs, jo tas kā tēvs attiecās pret Billi, atstāj skatītāju sirdīs cerību, ka viņš atmetīs dzeršanu un saņemsies Billes dēļ. Tēva mīlestība un maigums tiek parādīts visas filmas garumā. Tā pat kā ar mātes tēlu, var paņemt un salīdzināt tēva tēlu pirmajās divās ainās. Filmas pašā sākumā, mēs redzam tēvu, kuram patīk "uzdzīvot", tā teikt, aiziet uz krogu, nodzert visu naudu, neaizdomājoties par to, ka mājās ir ģimene, kuru ir jābaro un jāmaksā parādi. Filmas beigās, tēvs saprotot to, ka viņam aug meita, kurai ir jābūt labai nākotnei, saņēmās un sāka vairāk un cītīgāk strādāt, lai Billei nekas netrūktu un viņa varētu tālāk iet mācīties un tikt cilvēkos.

Billes vecmāte:

Kaut arī šī varone, netika parādīta daudz filmā, un Pētnieces izvēlētās ainās, šī varone nes ļoti lielu nozīmi galveno varoņu tēlu veidošanā. Billes vecā māte strādā pie bagātiem cilvēkiem, un katru reizi kad viņai rodas ar tiem konflikts, vai kaut kas nepatīk, viņa nāk pie Billes vecākiem padzīvot. Vecmātei vienmēr ir naudā, tā dēļ, kad viņa paliek pie Billes vecākiem, viņiem mājās ir labs ēdiens. Vecmāte ir vienmēr skarba pret Billes māti, jo var saprast to, ka viņa ir vīlusies savā meitā, jo tā ir aprecējusi dzērāju. Tā skarbuma dēļ, skatītājam liekās ka vecmāte tā attiecās arī pret Billi, bet ainā, kur vecmāte veda Billi uz valsts svētkiem, skatītājs redz to, ka vecmāte vēlās lai Bille izaug izglītota meitene, kā arī viņa mīl savu vecmeitu, un ir priecīga satikt valsts svētkus tieši ar Billi.

Pētniece iepriekš stāstot par mātes tēlu pieminēja par prizmu caur kuru mēs izrādām savas jūtas un mīlestību pret cilvēku. Filmā mēs redzam trīs paaudzes- Billi, Billes māti un Billes mātes mammu. Billes vecmāte, viņas mātes mamma, attiecās pret Billes māti ļoti līdzīgi, kā Billes mamma pret Billi, no tā arī ir tās prizmas šablons kā dēļ Billes māte izrāda tik stingri un dažreiz dusmīgi savas jūtas pret Billi, jo viņai ir pašai savs piemērs- savas mātes uzvedība pret viņu. Bet mēs visi mācamies no kļūdām, un Pēc pētnieces domām, vecmāte ir sapratusi to, tā dēļ viņas attieksme pret Billi ir maigāka un mīļāka, nekā ir bijusi pret savu meitu.

Bille:

Smalka, maza bet gudra meitene. Billei visu laiku ir jācieš un jādzird savā pusē no mātes sliktus un pazemojošus vārdus. Bet tas nemaina Billes attieksmi pret mammu. Bille neskatoties uz mammas apsaukāšanu, mīl viņu no visas sirds, jo saprot, ka ja nebūtu viņa, viņas mamma varbūt dzīvotu citu, un skaistāku dzīvi, tā dēļ mazā Bille jūtās par to vainīga, un jūt līdzīgu mammai.

Billei ir sapnis, nokļūt pasakainajā zemē- Leiputrijā, kur neviens nestrīdas, kur ir daudz garda ēdiena un visi ir laimīgi. Pētniece uzskata, ka katrs no cilvēkiem ir sapņojis par savu Leiputriju neskatoties no vecuma.

Salīdzinot ar citiem bērniem, Bille pavada laiku lietderīgi. Bille lasa tādas grāmatas, kuras viņas vecuma bērni, pat nevar izlasīt nosaukumu, Bille izglītojas un iet uz klavieru nodarbībām. Skolā, Bille ir viena no zinošākām un gudrākām meitenēm, tā dēļ neviena no viņas klases biedrenēm ar viņu nedraudzējās, bet tas nedod Billei nolaist rokas un neturpinātu sevi pilnveidot, jo Billei ir mērķi un intereses, kuras viņa neskatoties ne uz ko, vēlās sasniegt.

Billes tēls, visas filmas garumā paliek nemainīgs, Bille parāda tikai to, ka neskatoties uz šķēršļiem ir vienmēr jāpaliek stiprai un jāiet tālāk.

3.3. Fokusgrupu analīze

Lai noskaidrotu par pašu filmu, ainām, darba autore izvēlējās desmit jautājumus, lai izpētītu, gan jaunās, gan vecākās paaudzes attieksmi par filmu "Bille" un vai viņi izprot simtgades filmas kontekstu.

Fokusgrupu intervijas notika 9. maijā 20:00 un 10. maijā 12:00, Ventspilī, 1. Ventspils Valsts ģimnāzijas aktu zālē.

3.3.1. Pirmā fokusgrupa.

Pirmajā fokusgrupu intervijā piedalījās no 50 līdz 70 gadu vecuma respondenti. Intervija sākās 20:00 un beidzās 21:05. Respondenti nevēlējās pārtraukumu, jo bija ieinteresēti turpināt atbildēt uz jautājumiem, un klausīties citu respondentu atbildes.

Tabulā 3.1. ir attēlotas pirmās fokusgrupas dalībnieku vārds un vecums.

3.1. Tabula Fokusgrupu diskusijas respondentu raksturojums

Vārds	Vecums
Iveta (Iv)	65
Ilze (I)	53
Diāna (D)	56
Signe (S)	56
Anete (A)	50
Pāvils (P)	70

Pirmās fokusgrupas ar vecumu no 50 līdz 70 gadiem, respondentu atbildes uz atbildēm tiek sniegtas darba pielikumā.

Rezultātu kopsavilkums

Kad respondenti sāka atbildēt uz pirmo jautājumu, pētniecei likās, ka visi sāks piebilst un piekrist viens otram, nedodot izvērstas atbildes. Bet intervijas laikā, respondenti palika aktīvāki un vairāk iesaistījās diskusijās, kā arī atbildes uz jautājumiem palika atvērtākas.

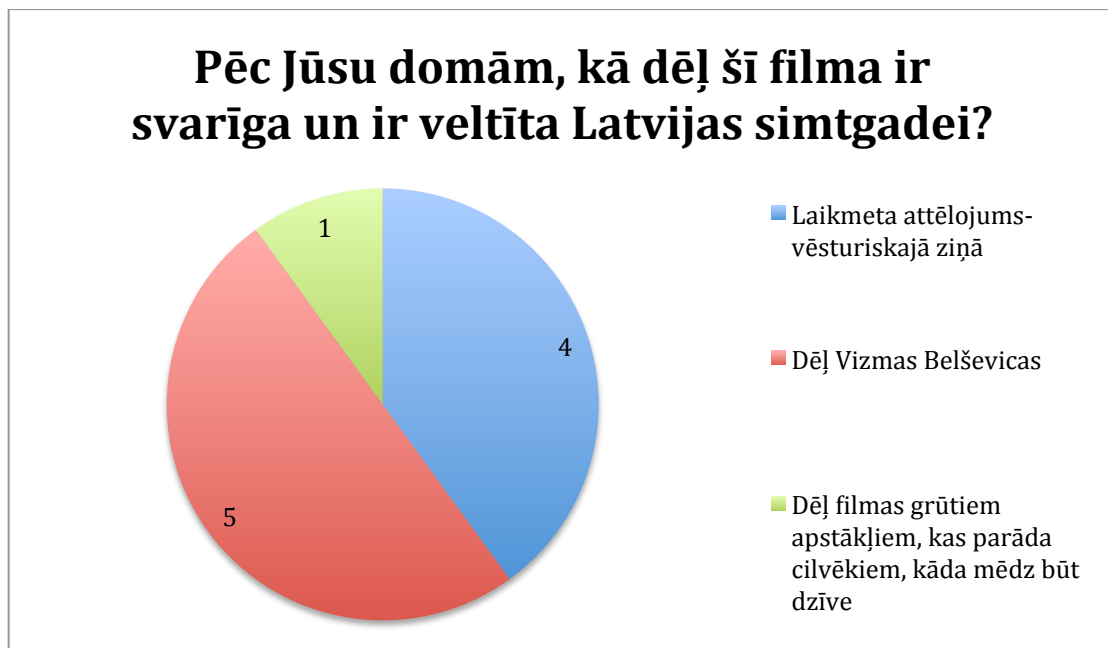
Fokusgrupu intervijas rezultāti tika apkopoti zemāk:

1. Pēc Jūsu domām, kā dēļ šī filma ir svarīga un ir veltīta Latvijas simtgadei?

Pēc visu intervējamo domām, filma "Bille" ir svarīga filma, jo tajā tika stāstīts, par vienu no Latvijas izcilākajām dzejniecēm, kā arī sižets rāda Latviju to laiku posmā.

Respondentu atbildes:

- Laikmeta attēlojums, vēsturiskajā ziņā- 4 no 6 respondentiem
- Dēļ Vizmas Belševicas- 5 no 6 respondentiem
- Dēļ filmas grūtiem apstākļiem, kas parāda cilvēkiem, kāda mēdz būt dzīve- 1 no 6 respondentiem

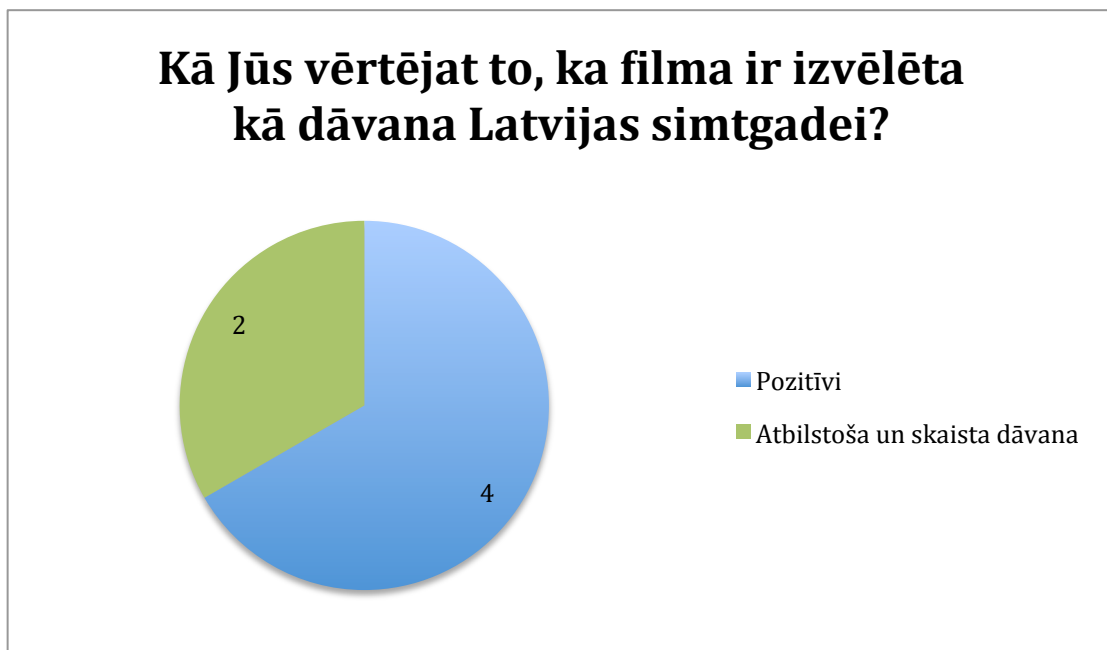


2. Kā Jūs vērtējat to, ka filma ir izvēlēta kā dāvana Latvijas simtgadei?

Par to, kā respondenti vērtē šo filmu, kā Latvijas simtgades dāvanu, visi respondenti to novērtēja pozitīvi, jo viņuprāt tā ir ļoti dvēselīga un skaista ar atmiņām pilna dāvana Latvijai.

Respondentu atbildes:

- Pozitīvi- 4 no 6 respondentiem
- Atbilstoša un skaista dāvana- 2 no 6 respondentiem

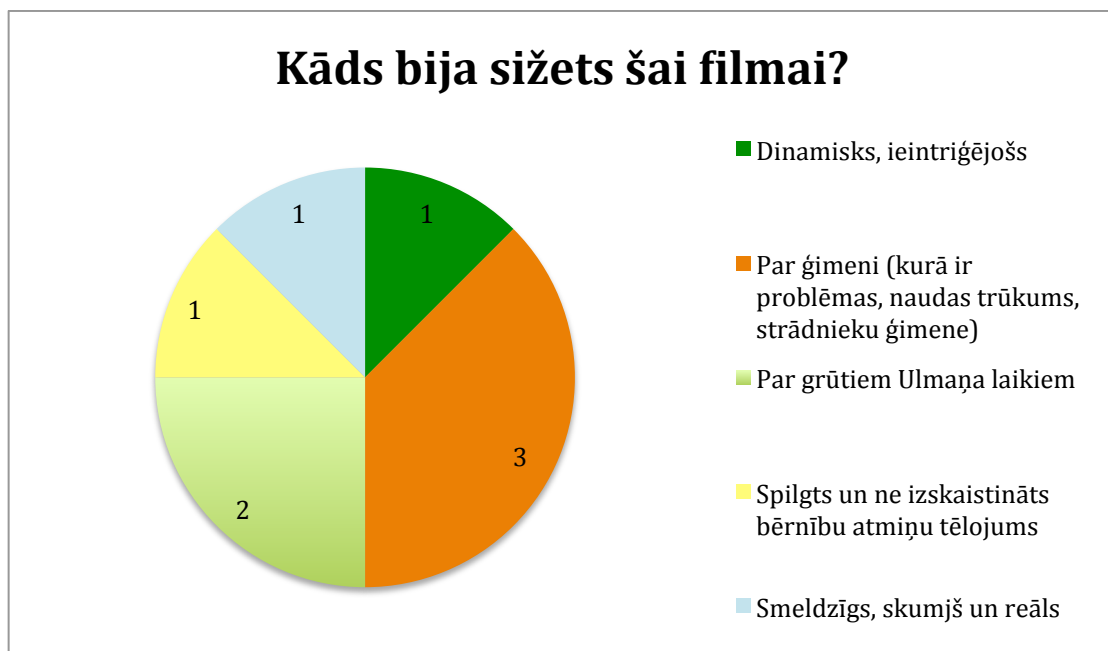


3. Kāds bija sižets šai filmai?

Par to, kāds bija sižets filmai, domas nedaudz sadalījās. Daži teica ka sižets bija par Ulmaņa laikiem, par strādājošiem latviešiem, bet daži teica, ka sižets ir par bērnību, to atainojumu un par ģimeni ar bargiem vecākiem.

Respondentu atbildes:

- Dinamisks, ieintrīgējošs- 1 no 6 respondentiem
- Par ģimeni (kurā ir problēmas, naudas trūkums, strādnieku ģimene)- 3 no 6 respondentiem
- Par grūtiem Ulmaņa laikiem- 2 no 6 respondentiem
- Spilgts un ne izskaistināts bērnību atmiņu tēlojums- 1 no 6 respondentiem
- Smeldzīgs, skumjš un reāls- 1 no 6 respondentiem

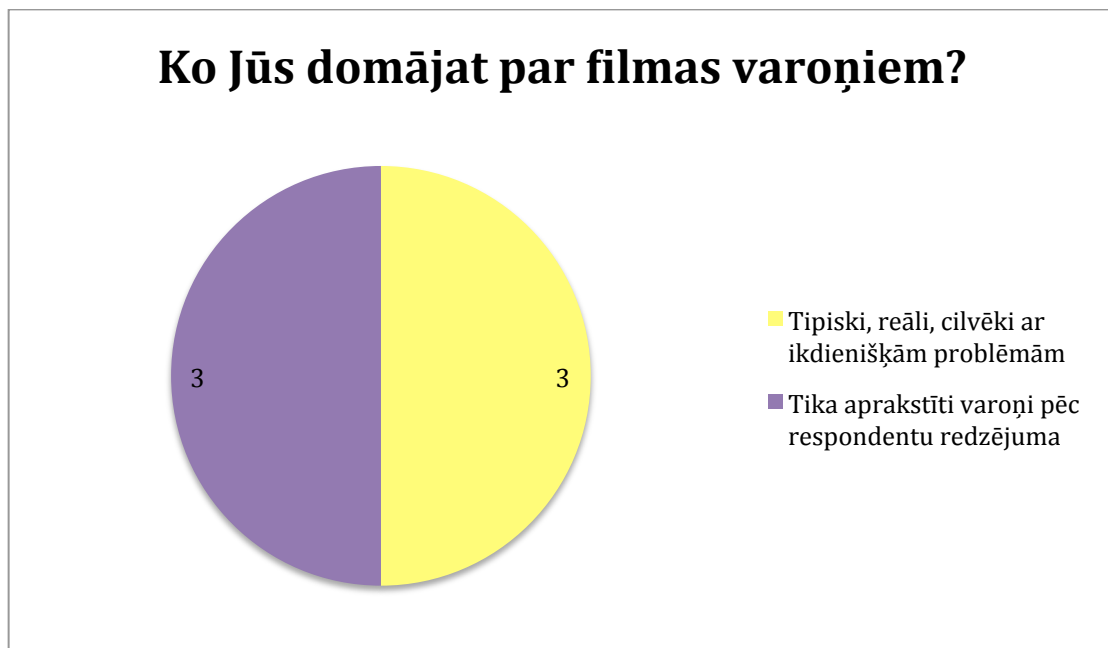


4. Ko Jūs domājat par filmas varoņiem?

Pēc respondentu domām, filmas varoņi ir tipiski, gan tiem, gan mūsdienu laikam- ar ikdienišķām problēmām. Tā dēļ pēc respondentu domām, un uzskatiem varoņi ir ļoti reālistiski. Trīs no sešiem respondentiem aprakstīja tēlus pēc viņu domām.

Respondentu atbildes:

- Tipiski, reāli, cilvēki ar ikdienišķām problēmām- 3 no 6 respondentiem
- Tika aprakstīti varoņi pēc respondentu redzējuma - 3 no 6 respondentiem



5. Vai Jums patika šī filma? Un kas tieši patika?

Visiem respondentiem ļoti patika filma, tās reālistiskais tēlojums, varoņi un pats sižets.

Respondentu atbildes :

- Ļoti patika- 6 no 6 respondentiem
- Patika reālistiskais attēlojums- 2 no 6 respondentiem
- Patika aktieru spēle- 3 no 6 respondentiem
- Patika, jo bija izzinoša par slavenu dzejnieci un Latviju senos laikos- 1 no 6 respondentiem

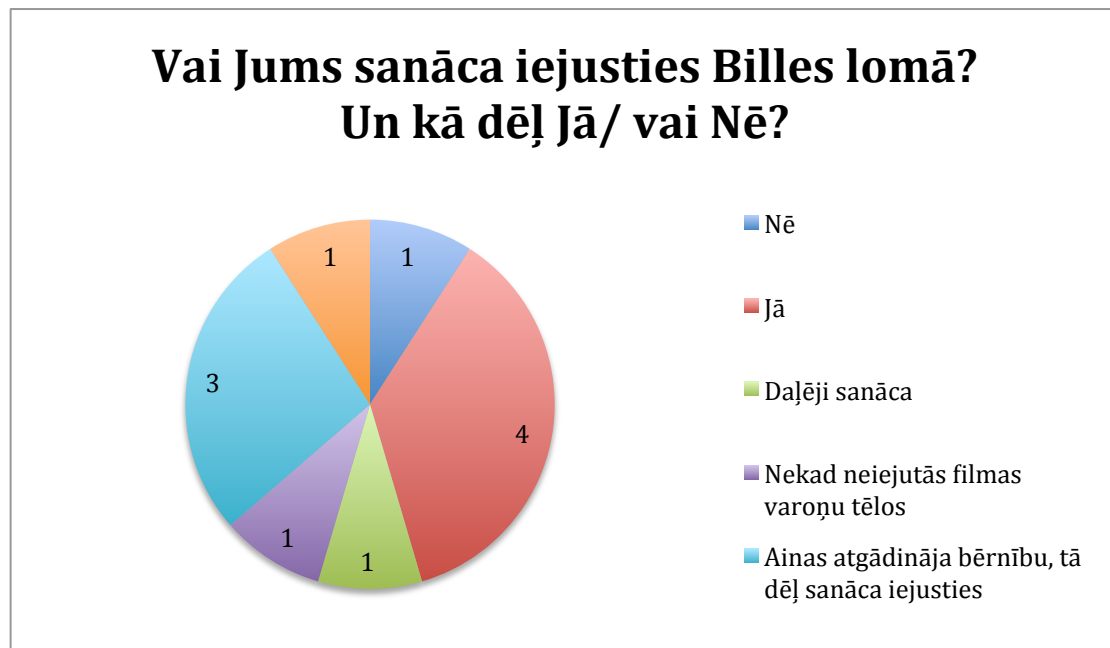


6. Vai Jums sanāca iejusties Billes lomā? Un kā dēļ Jā/ vai Nē?

Visiem izņemot vienu respondentu izdevās iejusties Billes lomā, jo dažiem Billes tēls ir bijis tuvs un pazīstams.

Respondentu atbildes:

- Nē- 1 no 6 respondentiem
- Jā- 4 no 6 respondentiem
- Daļēji sanāca- 1 no 6 respondentiem
- Nekad neiejutās filmas varoņu tēlos- 1 no 6 respondentiem
- Ainas atgādināja bērniību, tā dēļ sanāca iejusties- 3 no 6 respondentiem
- Empātijas dēļ sanāca iejusties- 1 no 6 respondentiem

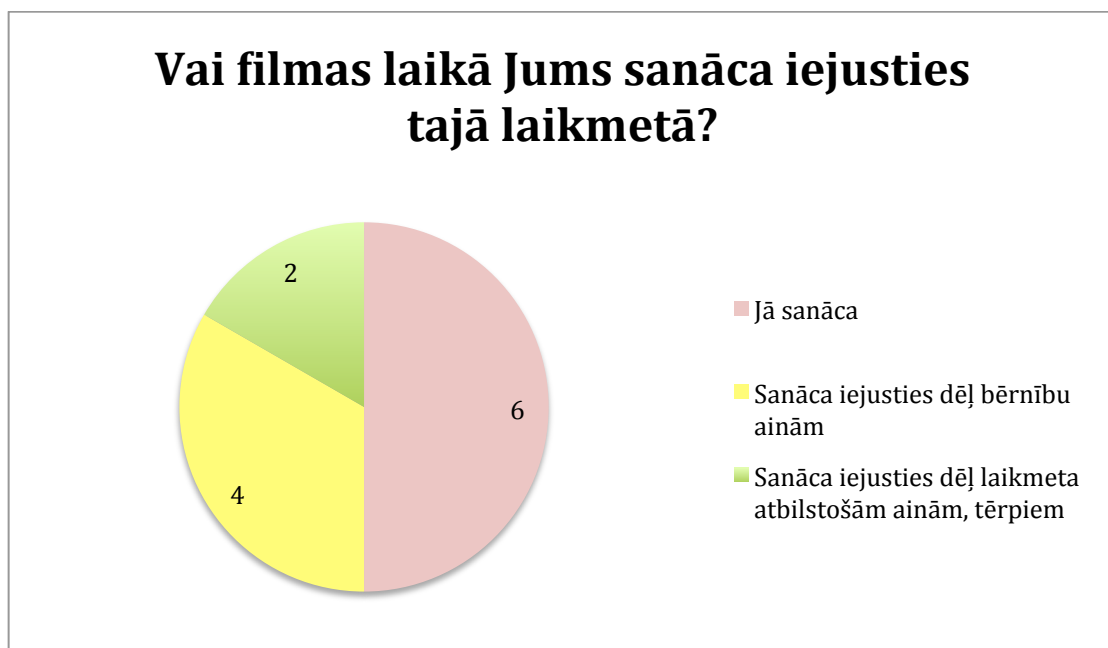


7. Vai filmas laikā Jums sanāca iejusties tajā laikmetā?

Filmā tik labi tika atainots tā laika laikmets, ka visiem intervējamiem sanāca iejusties tajā laikmetā, un pat atcerēties savu bērnību.

Respondentu atbildes:

- Jā sanāca- 6 no 6 respondentiem
- Sanāca iejusties dēļ bērnību ainām- 4 no 6 respondentiem
- Sanāca iejusties dēļ laikmeta atbilstošām ainām, tērpiem- 2 no 6 respondentiem

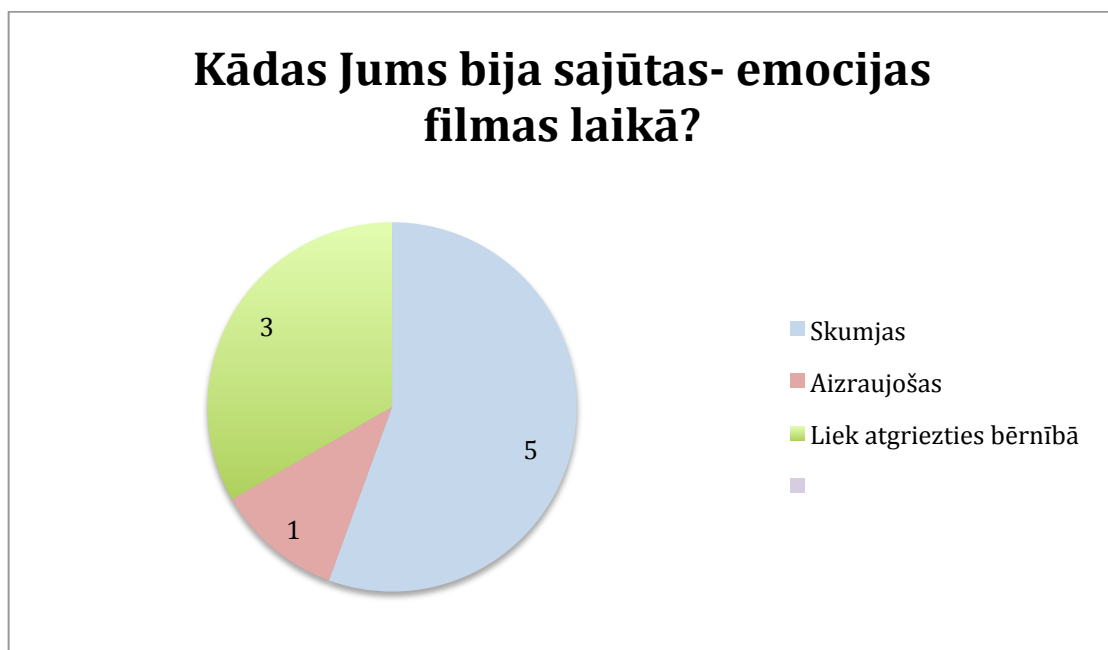


8. Kādas Jums bija sajūtas- emocijas filmas laikā?

Filmas sižets rada visiem respondentiem skumjas sajūtas. Respondenti izjuta līdzjūtību galvenajai varonei- Billei. Vienam no sešiem respondentiem, filmas laikā radās aizraujošas emocijas, pateicoties tam, ka sanāca atgriezties savā bērnībā.

Respondentu atbildes:

- Skumjas- 5 no 6 respondentiem
- Aizraujošas- 1 no 6 respondentiem
- Liek atgriezties bērnībā- 3 no 6 respondentiem

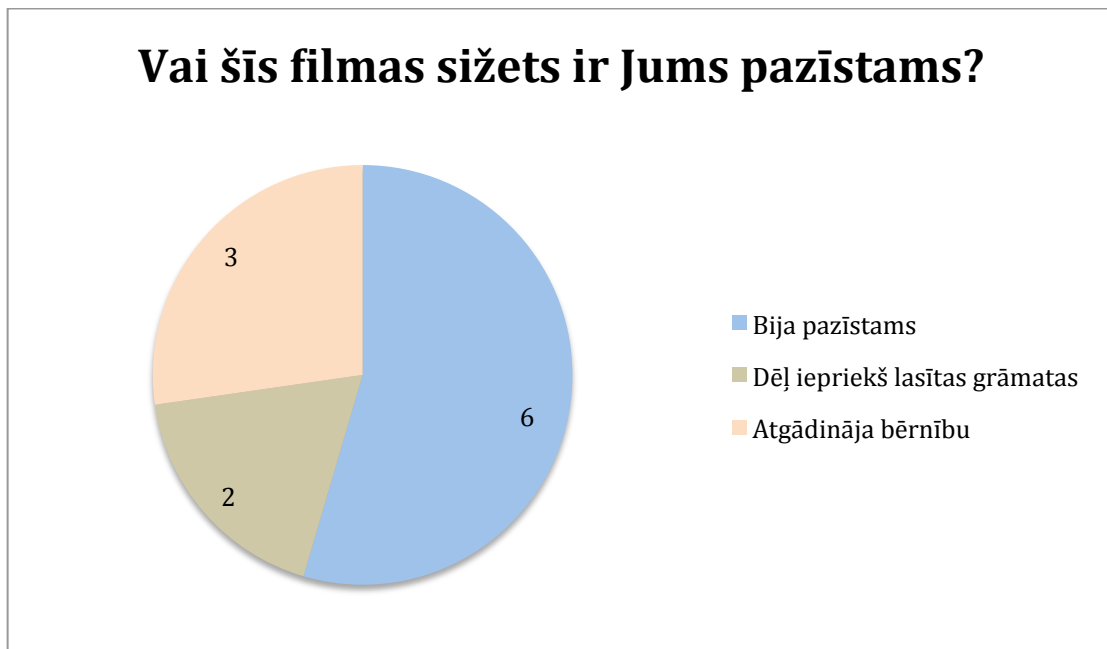


9. Vai šīs filmas sižets ir Jums pazīstams?

Dažiem respondentiem sižets bija pazīstams, dēļ iepriekš grāmatas lasīšanas, bet dažiem tā dēļ, ka filmā atainotās situācijas bija tuvas viņu bērnības laikam.

Respondentu atbildes:

- Bija pazīstams- 6 no 6 respondentiem
- Dēļ iepriekš lasītas grāmatas- 2 no 6 respondentiem
- Atgādināja bērnību - 3 no 6 respondentiem

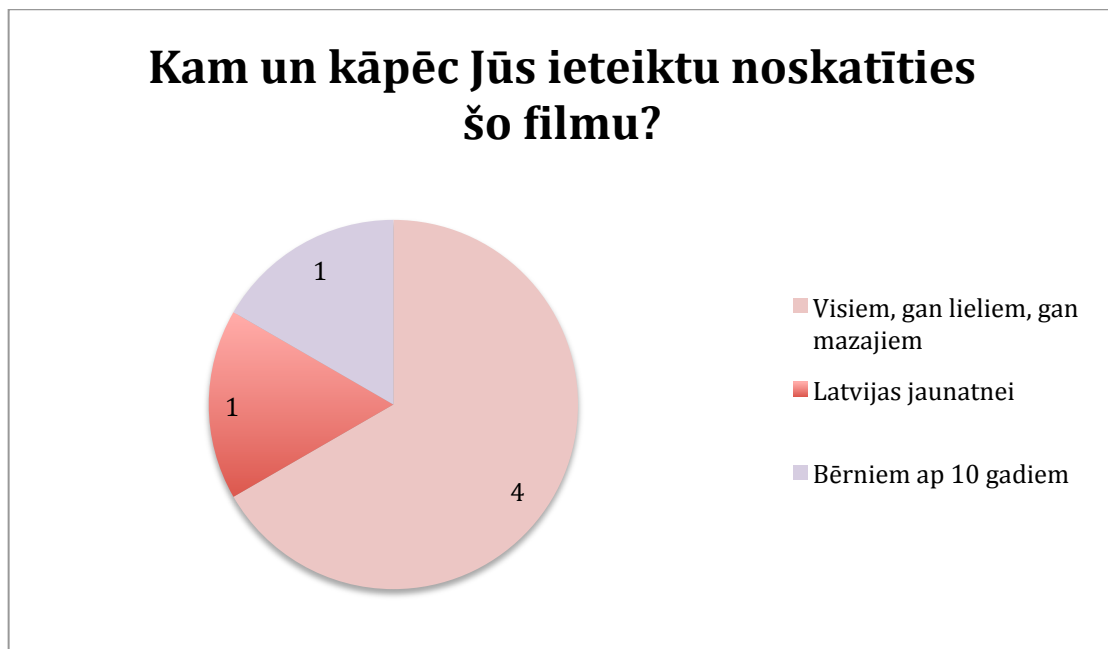


10. Kam un kāpēc Jūs ieteiktu noskatīties šo filmu?

Šo filmu respondenti iesaka noskatīties visiem, gan lieliem, gan maziem.

Respondentu atbildes:

- Visiem, gan lieliem, gan mazajiem- 4 no 6 respondentiem
- Latvijas jaunatnei- 1 no 6 respondentiem
- Bērniem ap 10 gadiem - 1 no 6 respondentiem



3.3.2. Otrā fokusgrupa

Otrajā fokusgrupu intervijā piedalījās no 20 līdz 28 gadu vecuma respondenti. Intervija sākās 12:00 un beidzās 13:30. Respondenti izvēlējās paņemt 5 minūšu pārtraukumu no 12:45 līdz 12:50.

Tabulā 3.2. ir attēlotas pirmās fokusgrupas dalībnieku vārds un vecums.

3.2. Tabula Fokusgrupu diskusijas respondentu raksturojums

Vārds	Vecums
Rihards (R)	23
Erlēns (E)	25
Alise (A)	22
Lelde (L)	26
Katrīna (K)	20
Oskars (O)	23

Otrās fokusgrupas ar vecumu no 20 līdz 28 gadiem, respondentu atbildes uz atbildēm tiek sniegtas darba pielikumā.

Rezultātu kopsavilkums

Fokusgrupu respondenti, sākumā un dažu jautājumu laikā, nevēlējās dot atvērtākas atbildes uz jautājumiem, un parādīja ar savu ķermeņa valodu, ka nejutās ērti sēžot intervijas laikā.

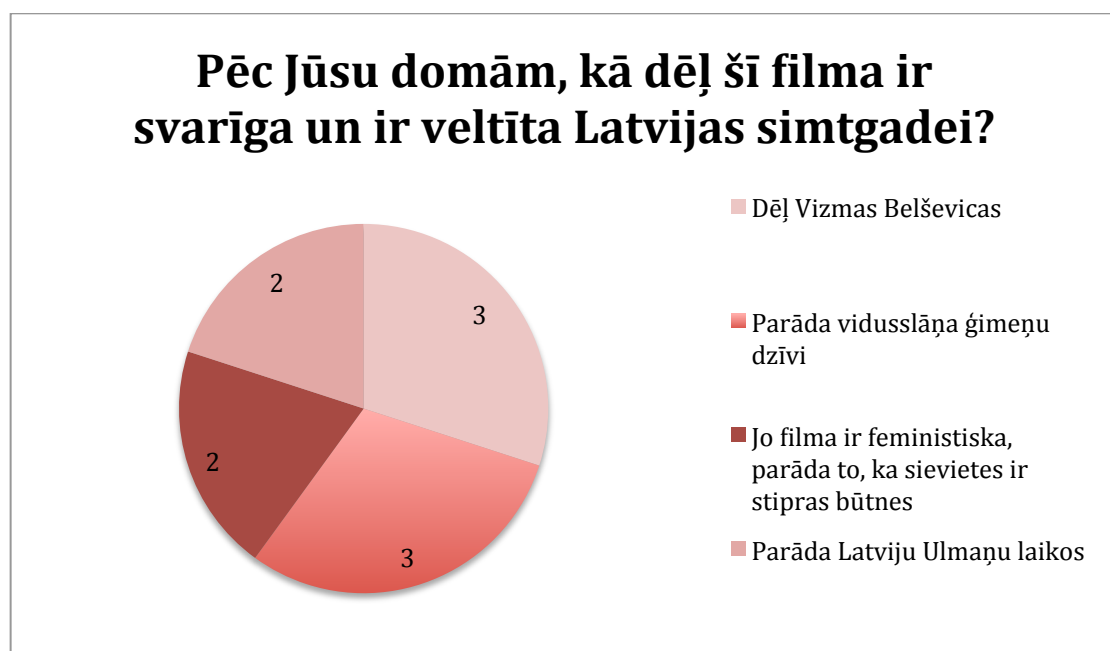
Fokusgrupu intervijas rezultāti tika apkopoti zemāk:

1. Pēc Jūsu domām, kā dēļ šī filma ir svarīga un ir veltīta Latvijas simtgadei?

Respondenti uzskata, ka šī filma ir izvēlēta Latvijas simtgadei, jo Vizma Belševica ir slavena latviešu rakstniece, kā arī filmas ainas un notikumi stāsta par Ulmaņa laikiem, par Latviju senos laikos, kā arī divi no sešiem respondentiem, uzskata ka šī filma ir feministiska, un parāda to, ka sievietes ir stipras būtnes, kuras var daudz ko izturēt, bet tik un tā cieši stāvēt uz kājām.

Respondentu atbildes:

- Dēļ Vizmas Belševicas - 3 no 6 respondentiem
- Parāda vidusslāņa ģimeņu dzīvi - 3 no 6 respondentiem
- Jo filma ir feministiska, parāda to, ka sievietes ir stipras būtnes- 2 no 6 respondentiem
- Parāda Latviju Ulmaņu laikos- 2 no 6 respondentiem

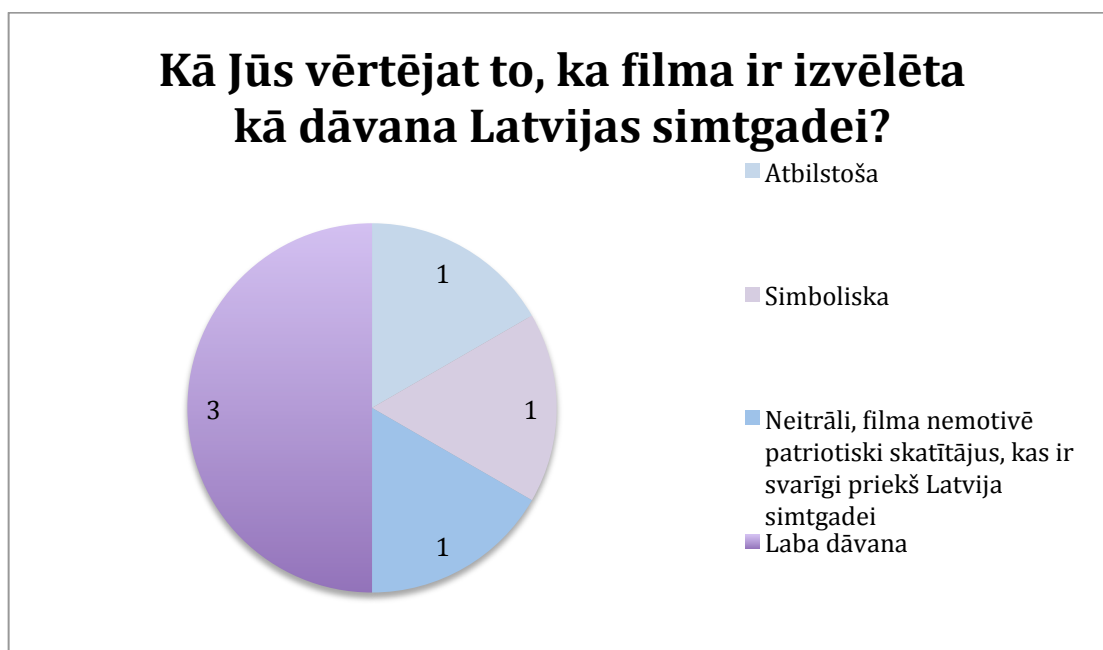


2. Kā Jūs vērtējat to, ka filma ir izvēlēta kā dāvana Latvijas simtgadei?

Visiem izņemot vienu respondentu, liekās ka filma ir atbilstoša dāvana gan Latvijai, gan Latvijas iedzīvotājiem, pēc viena respondenta uzskata : "ne vienmēr uz tādiem svētkiem filmām ir jābūt politiskām vai dziļi vēsturiskām."

Respondentu atbildes:

- Atbilstoša- 1 no 6 respondentiem
- Simboliska- 1 no 6 respondentiem
- Neitrāli, filma nemotivē patriotiski skatītājus, kas ir svarīgi priekš Latvija simtgadei- 1 no 6 respondentiem
- Laba dāvana- 3 no 6 respondentiem

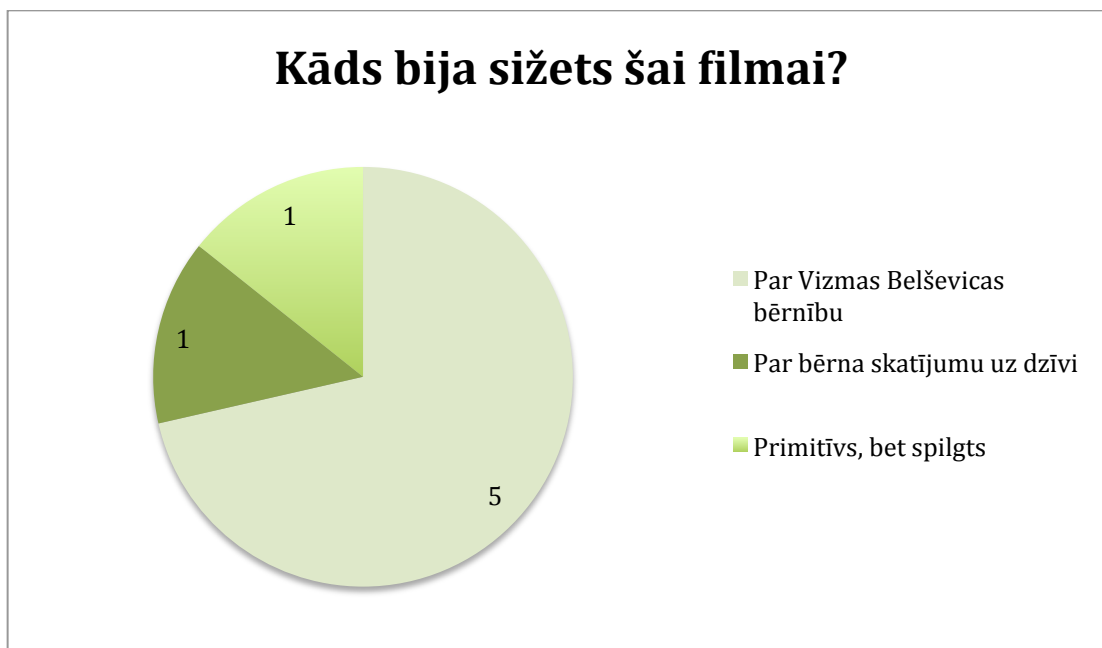


3. Kāds bija sižets šai filmai?

Trešais jautājums nesa aiz sevīm domu, ka respondentiem ir jāstāsta sajūtas, un domas par sižetu to, kā viņi to uztvēra, viena no respondentiem, nesaprata jautājumu, un ar lielu nepatīku vispirms nevēlējās uz to atbildēt, bet beigās deva atbildi. Pārsvārā, visi intervētāji atbildēja, ka sižets filmai ir primitīvs, un pārsvārā ir tikai par Vizmas Belševicas bērnību.

Respondentu atbildes:

- Par Vizmas Belševicas bērnību- 5 no 6 respondentiem
- Par bērna skatījumu uz dzīvi- 1 no 6 respondentiem
- Primitīvs, bet spilgts- 1 no 6 respondentiem

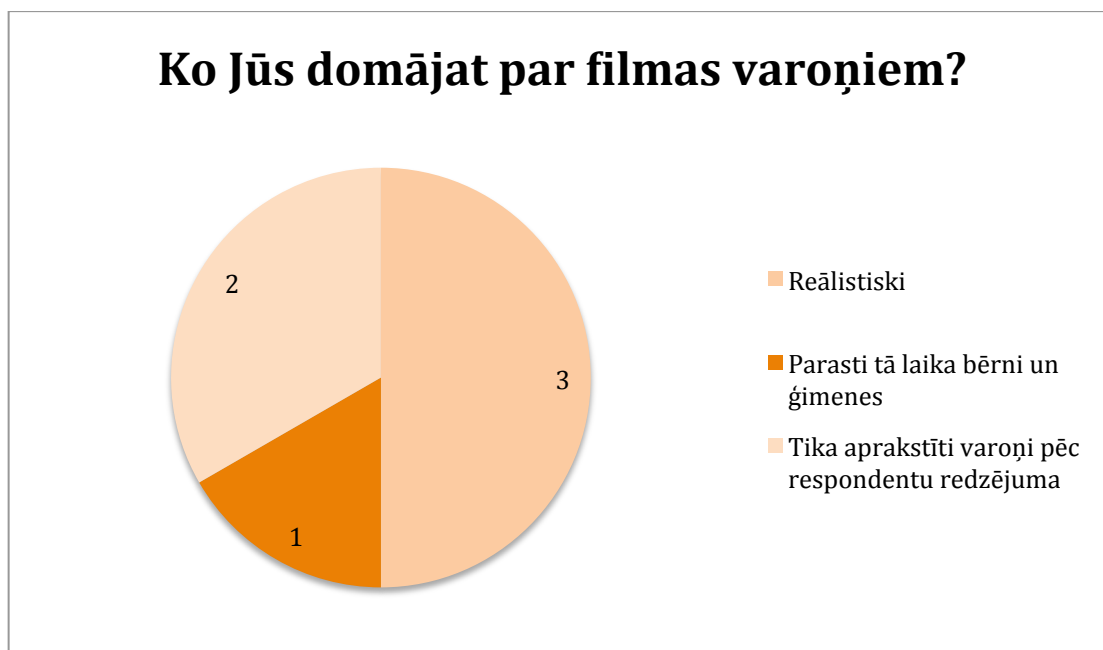


4. Ko Jūs domājat par filmas varoņiem?

Uz ceturto jautājumu, pārsvarā visi respondenti padalījās ar to, ka ir dzīvē sastapušies ar tādām ģimenēm, kuras nācās vērot filmā. Pēc viņu domām, varoņi bija reālistiski. Divi no sešiem respondentiem pastāstīja un aprakstīja, pēc savām domām un redzējuma filmas varoņus.

Respondentu atbildes:

- Reālistiski- 3 no 6 respondentiem
- Parasti tā laika bērni un ģimenes- 1 no 6 respondentiem
- Tika aprakstīti varoņi pēc respondentu redzējuma- 2 no 6 respondentiem

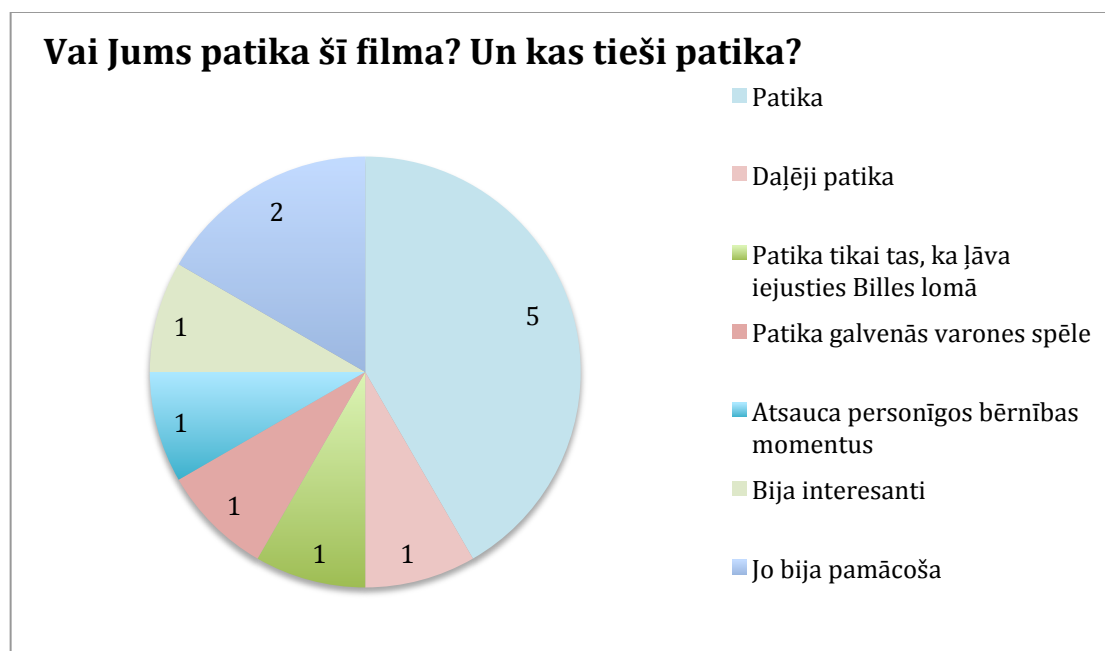


5. Vai Jums patika šī filma? Un kas tieši patika?

Visiem intervētājiem patika filma, un tieši tas, kā tā tika pasniegta skatītājiem-aktieri- to spēle, ainas. Kā arī filma ir pamācoša, gan bērniem, gan vecākiem, kā nevajag apieties ar saviem bērniem.

Respondentu atbildes:

- Patika- 5 no 6 respondentiem
- Daļēji patika- 1 no 6 respondentiem
- Patika tikai tas, ka ļāva iejusties Billes lomā- 1 no 6 respondentiem
- Patika galvenās varones spēle- 1 no 6 respondentiem
- Atsauca personīgos bērnības momentus- 1 no 6 respondentiem
- Bija interesanti- 1 no 6 respondentiem
- Jo bija pamācoša- 2 no 6 respondentiem

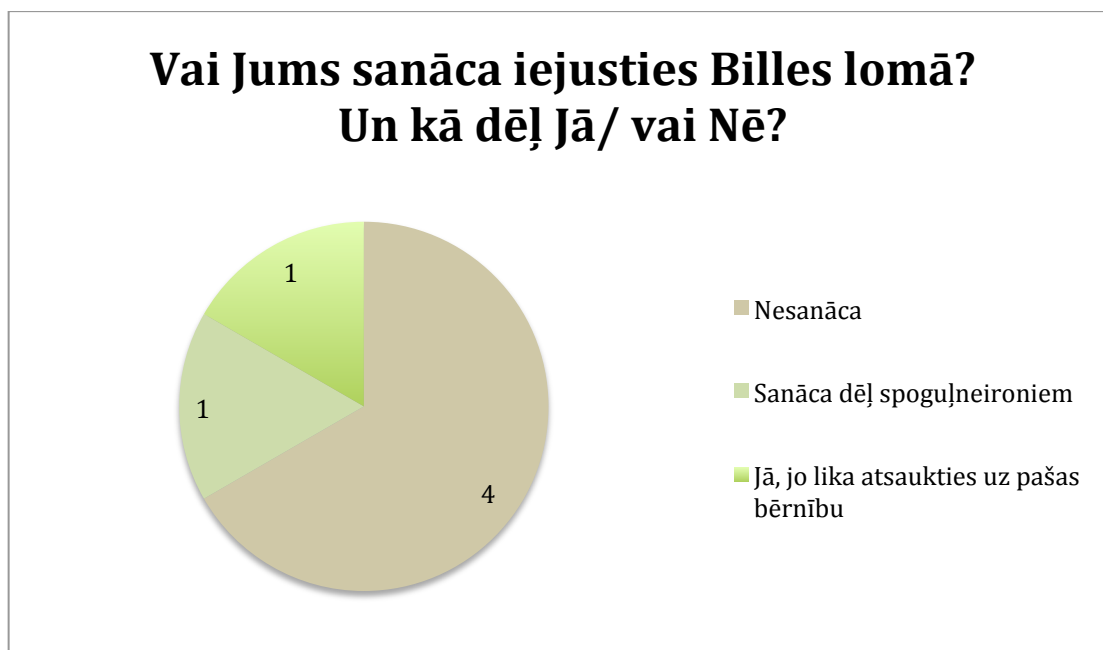


6. Vai Jums sanāca iejusties Billes lomā? Un kā dēļ Jā/ vai Nē?

Salīdzinot ar pirmo fokusgrupu interviju, jaunākai paaudzēj nesanāca iejusties Billes lomā, tikai diviem no sešiem respondentiem sanāca iejusties Billes lomā. Vienam no visiem respondentiem sanāca, pēc viņu teiktā dēļ spoguļneironiem, bet otram respondentam, dēļ tā, ka atgādināja notikumus no bērnības.

Respondentu atbildes:

- Nesanāca- 4 no 6 respondentiem
- Sanāca dēļ spoguļneironiem- 1 no 6 respondentiem
- Jā, jo lika atsaukties uz pašas bērnību- 1 no 6 respondentiem

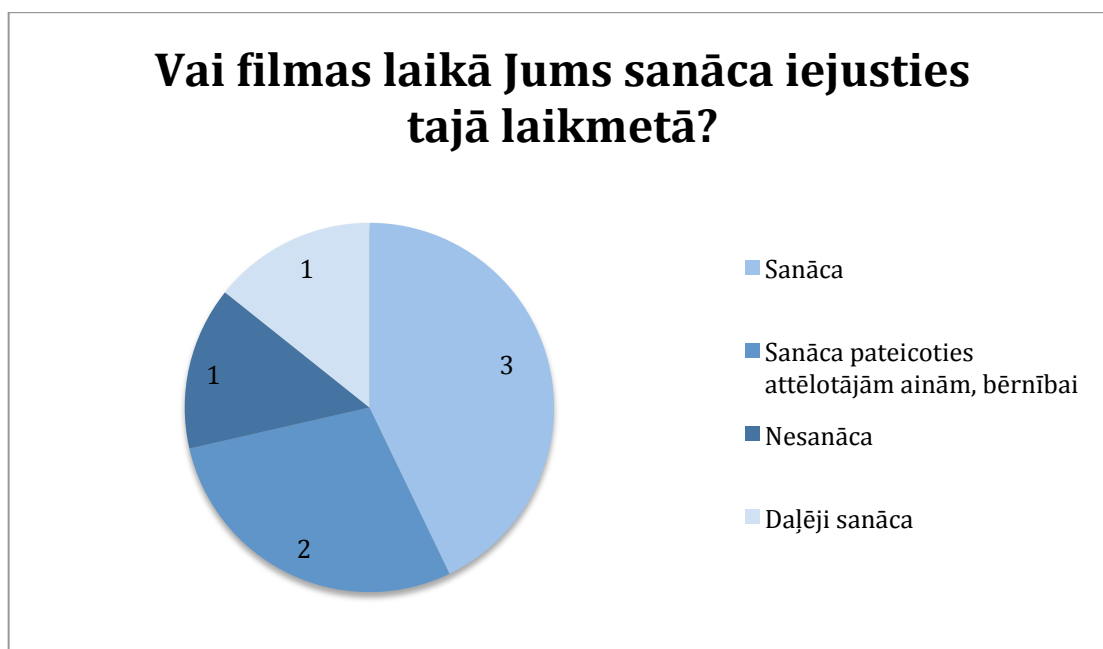


7. Vai filmas laikā Jums sanāca iejusties tajā laikmetā?

Pārsvārā visiem respondentiem sanāca iejusties tajā laikmetā, pateicoties tā, ka dažiem tas atgādināja bērnību, un to cik meistarīgi tika veidota filma.

Respondentu atbildes:

- Sanāca- 3 no 6 respondentiem
- Sanāca pateicoties attēlotajām ainām, bērnībai- 2 no 6 respondentiem
- Nesanāca- 1 no 6 respondentiem
- Daļēji sanāca- 1 no 6 respondentiem

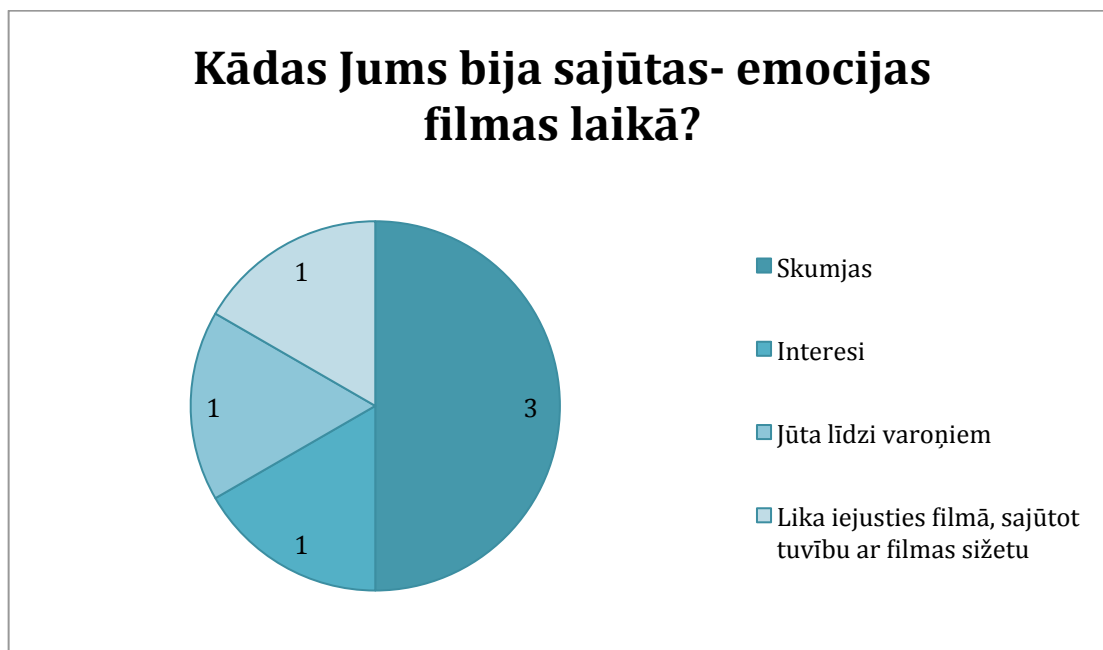


8. Kādas Jums bija sajūtas- emocijas filmas laikā?

Gandrīz visiem respondentiem filmas laikā bija skumīgas emocijas, viņiem visiem bija žēl galveno varoni Billi, par to, kā dažiem bērniem nākas no bērnības jau ciest sliktu un agresīvu vecāku attieksmi. Kā arī daži no respondentiem, filmas beigās raudāja.

Respondentu atbildes:

- Skumjas- 3 no 6 respondentiem
- Interese- 1 no 6 respondentiem
- Jūta līdzīgu varoņiem- 1 no 6 respondentiem
- Lika iejusties filmā, sajūtot tuvību ar filmas sižetu - 1 no 6 respondentiem

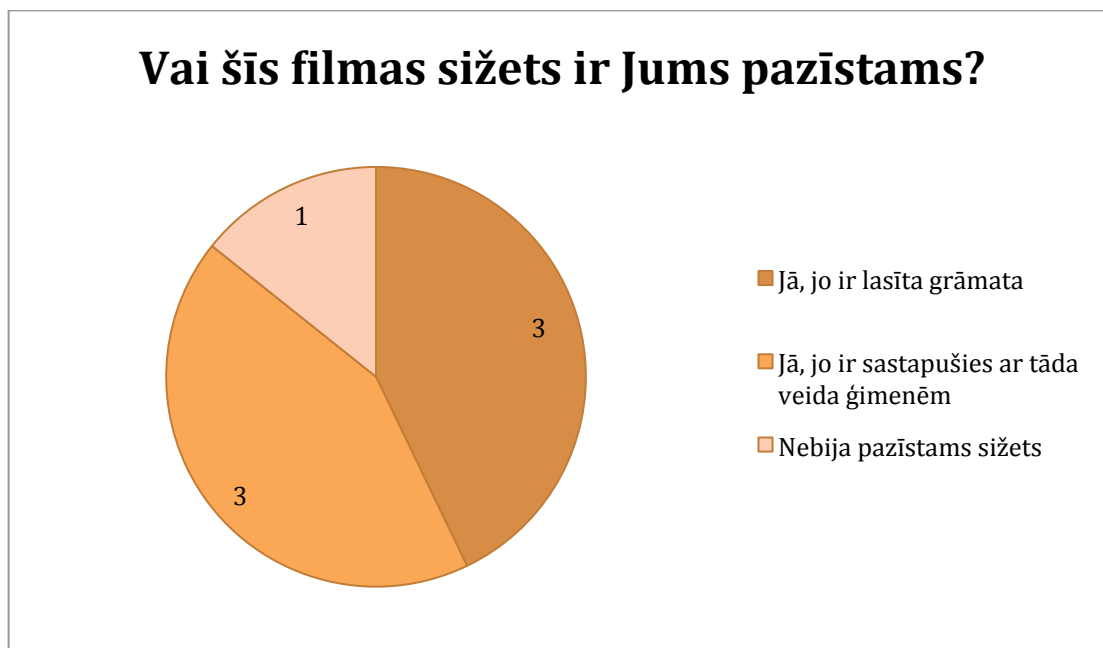


9. Vai šīs filmas sižets ir Jums pazīstams?

Uz jautājumu, vai filmas sižets ir pazīstams, pētniece vēlējās nedaudz dziļākas atbildes, pat to, vai sižets ir viņiem tuvs kā dzīves stāsts, bet ne par to vai iepriekš tika lasīta grāmata. Daži respondenti atbildēja, ka jā, tādēļ ka ir lasījuši grāmatu, bet daži bija iedziļinājušies un atbildēja, ka ir sastapušies ar tādām ģimenēm dzīvē, tā dēļ sižets viņiem ir pazīstams.

Respondentu atbildes:

- Jā, jo ir lasīta grāmata- 3 no 6 respondentiem
- Jā, jo ir sastapušies ar tāda veida ģimenēm- 3 no 6 respondentiem
- Nebija pazīstams sižets- 1 no 6 respondentiem

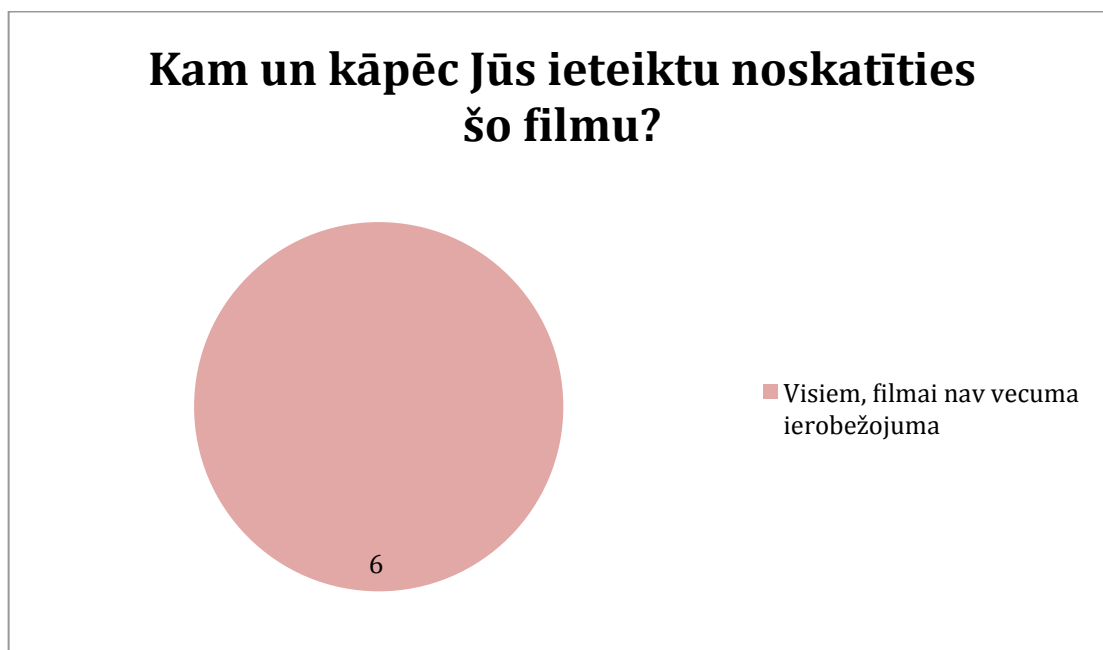


10. Kam un kāpēc Jūs ieteiktu noskatīties šo filmu?

Kā jau iepriekšējā fokusgrupā, atbildes ir līdzīgas par, to kam ieteiktu noskatīties šo filmu. Gan lieliem, gan mazajiem. Vecākiem lai zinātu, kā neatteikties pret bērnu, un mazajiem lai zinātu mūsu vēsturi.

Respondentu atbildes:

- Visiem, filmai nav vecuma ierobežojuma- 6 no 6 respondentiem



Fokusgrupu secinājumi

Salīdzinot atbildes pirmās fokusgrupas un otrās, var secināt, ka pirmajai fokusgrupai filma "Bille", bija tuvāka sirdij, tā dēļ, ka daudzas ainas, laikmets un sižets bija viņu pašu bērnības atainojums. Jaunākai paaudzei šī filma patika un rada gan skumjas, gan labas emocijas, un pamācību, kā nevajadzētu uzvesties ar bērniem, kā arī deva iespēju iejusties to laiku Latvijā.

Pirmās fokusgrupas atbildes bija nedaudz atvērtākas, nekā otrās fokusgrupas. Vecāka paaudze vēlējās vairāk komunicēt un sniegt atbildes par savu pieredzi, ko arī vēlējās dabūt pētniece. Šo fokusgrupu intervijas paredzēja uzzināt, vai respondenti iejutās šīs filmas sižetā, vai nācās ienirst atmiņās, un kādas sajūtas bija, kā arī katram

cilvēkam ir sava pieredze, kādam lielāka, kādam mazāka, un kā tā pieredze mainīja skatītājos filmas sižetu, vai arī tieši otrādi, deva iegrimst un izjust šīs filmas sižetu.

Salīdzinot ar pirmo fokusgrupu interviju, jaunākai paaudzēj nesanāca iejusties Billes lomā, tikai diviem no sešiem respondentiem sanāca iejusties Billes lomā. Bet pirmajai fokusgrupai rezultāts bija pretējs.

Pēc pētnieces domām, gan pirmajā, gan otrai fokusgrupai sanāca iejusties filmā, jo katrs no viņiem, kaut nedaudz ir sastapies dzīvē ar tādām ģimenēm, vai arī pats ir nācis no līdzīgas ģimenes.

Abas fokusgrupas uzskata, ka šī filma ir laba dāvana Latvijas simtgadei, kā arī šī filma atspoguļo Latviju senākos laikos, tā dēļ šī filma ir ne tikai vēsturiski pamācoša, bet gan pamācoša arī tā dēļ, ka pateicoties filmai topošie vai arī esošie vecāki, redz, kā nevajag atteikties ar savu bērnu.

SECINĀJUMI

"Bille" ir latviešu dzejnieces, rakstnieces un tulkotājas, Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekles, kura bija vairākkārt nominēta Nobela prēmijai literatūrā, Vizmas Belševicas trioloģijas biogrāfiskā proza – autobiogrāfija.¹³⁸

Filma ir veidota izmantojot Vizmas Belševicas trioloģiju "Bille", kura skaitās, kā biogrāfiska proza, jo grāmatu krājumā kurš ir veidots no trim daļām, tiek stāstīts par Vizmas bērnību, kuru ir sarakstījusi pati Vizma Belševica.

Naratīvs ir vēstījums, kas reprezentē pagātnes notikumus. Šī pētījuma gadījumā Vizmas Belševicas bērnības ainas filmā "Bille". Naratīva galvenais uzdevums ir izstāstīt visu notikumu gaitu, kā arī gala rezultātus un atrisinājumus.

Varoņu īpašības un to tēls, mainās no dažādām situācijām, kurās piedalās galvenie varoņi, kā arī no citu varoņu ietekmes. Varoņu īpašības var secināt tikai aptverot visu filmu. Katra filmas aina, situācija un detaļas, veido kopīgu varoņa raksturu.

Naratīva telpa vēsturiski un simboliski ataino, senās Latvijas- Ulmaņa laikus, kurā dzīvoja pati Vizma Belševica. Tas viss papildina un piešķir papildus nozīmi naratīva kontekstam. Šīs filmas telpas, iedziļina skatītājus, Ulmaņa laikos, nabadzībā, un vēlēšanā dzīvot citu, labāku dzīvi. Pateicoties filmu telpām, skatītājs jūs līdzī, un saprot, kā dēļ Billes vecāki, tik bieži strīdējās.

Visas filmas garumā, galvenais cēlonis strīdiem starp Billes vecākiem, bija naudas trūkums. No kā izrīta dusmas, naidis vienam pret otru, pazemošana, un Billes aizvainošana. Ja salīdzināt Pētnieces pirmo izvēlēto ainu "Lelle" un pēdējo "Billes saslimšana", tad droši var teikt, ka viena un tā pati telpa ir mainījusi savu izskatu, ir palikusi mājīgāk un patīkamāk, tikai tā dēļ, ka skatītājiem ir pavērsusies cita varoņu seja, kuri filmas garumā atradās tajā telpā.

Notikuma celoņi un to seku efekti, palīdz skatītājam labāk izprast notikumu attīstību, varoņu uzvedību dažādās situācijās, un seku rašanās iemeslu.

Divu varoņu tēli filmas garumā, atvērās un mainījās skatītāju acīs- Billes māte un Billes tēvs. Billes mamma, visas filmas garumā radīja sevi no visām sliktām pusēm, viņa ir bijusi gan dusmīga uz Billi, gan uz Billes tēvu, gan uz savu māti, gan

¹³⁸ Vizma Belševica. Pieejams: <https://rakstnieciba.lv/writers/vizma-belsevica/> [Skatīts. 6. maijā. 2019.]

uz cilvēkiem apkārt. Viņa vienmēr žēlojās par to, ka Bille viņai traucē dzīvot, ka Bille ir sabojājusi viņas sapni kļūt par izcilu modisti, būt sievietei kura iet cilvēkos, un nedomāt par naudas trūkumu. Neskatoties uz visu mātes bārgumu un dusmām, viņai iekšā dzīvo maiga un mīlestības pilna sivieta, kura vēlās lai viņas meita- Bille, dzīvo labāku dzīvi, nekā viņa pati. Pēdējās ainas brīdī, skatītājam sanāk saskatīt sievieti, kurā uztraucas par savu meitu, rūpējās par viņas veselību, visas nakts laikā mainot bērnam veļu un nākot klāt, pārbaudot meitas miegu un temperatūru.

Runājot par Billes tēva tēlu, visas filmas garumā, domas un sajūtas par tēvu ir labākas nekā par māti, neskatoties uz to, ka viņš ir dzērājs, jo tas kā tēvs attiecās pret Billi, atstāj skatītāju sirdīs cerību, ka viņš atmetīs dzeršanu un saņemsies Billes dēļ. Tēva mīlestība un maigums tiek parādīts visas filmas garumā. Tā pat kā ar mātes tēlu, var paņemt un salīdzināt tēva tēlu pirmajās divās ainās. Filmā pašā sākumā, mēs redzam tēvu, kuram patīk "uzdzīvot", tā teikt, aiziet uz krogu, nodzert visu naudu, neaizdomājoties par to, ka mājās ir ģimene, kuru ir jābaro un jāmaksā parādi. Filmā beigās, tēvs saprotot to, ka viņam aug meita, kurai ir jābūt labai nākotnei, saņēmas un sāka vairāk un cītīgāk strādāt, lai Billei nekas netrūktu un viņa varētu tālāk iet mācīties un tikt cilvēkos.

Bakalaura darbā, tika izvirzīti trīs pētamie jautājumi:

1. Kā atšķiroties intervējamo vecumam, atšķiras intervējamo izpratne un interpretācija par naratīva notikumiem, iesaistītajiem varoņiem, un to vērtībām?

Intervējamo vecums, ne visos jautājumos ietekmēja intervējamo izpratni un interpretāciju par naratīva notikumiem, iesaistītajiem varoņiem, un to vērtībām. Pārsvārā gan vecāka vecuma fokusgrupa, gan jauniešu fokusgrupa atbildēja līdzīgi uz jautājumiem.

Piemēram, ja ieskatīties jautājumu atbildēs, abās divās vecumu fokusgrupās tika sniegtas līdzīgas atbildes par:

1. Filmā sižetu
2. Par sajūtām par filmu
3. Par filmu ainām

Pēc abu intervējamo fokusgrupu atbildēm, var secināt, ka varoņi ir realistiski, un ar tādām ģimenēm ir sastapuši mūsdienās, kā arī daži no intervējamiem ir paši no tādām līdzīgām ģimenēm.

2. Vai intervējamo iepriekš iegūtā pieredze ietekmē filmas naratīva uztveršanu?

Pārsvarā jā, jo pēc pētnieces domām, abas fokusgrupas bija kompetentas Latvijas vēsturē, tā dēļ ainas kuras tika parādītas, pārsvarā visiem intervējamiem bija pazīstamas, kā arī ģimenes vērtības kuras tika atainotas filmā, pārsvarā visiem fokusgrupu dalībniekiem ir pazīstamas.

Salīdzinot ar pirmo fokusgrupu interviju, jaunākai paaudzēj nesānāca iejusties Billes lomā, tikai diviem no sešiem respondentiem sānāca iejusties Billes lomā. Bet pirmajai fokusgrupai rezultāts bija pretējs. Tas varētu būt tā dēļ, ka jaunākā paaudze neauga seno laiku apstākļos, tā dēļ var secināt, ka šajā gadījumā iegūtā pieredze ietekmēja intervējamo filmas naratīva uztveršanu.

3. Vai visos filmas notikumos ir iespējams saskatīt cēloni, notikumu sekas un seku efektus?

Jā. Pārsvarā visas filmas notikumu cēlonis, bija naudas trūkums, tā dēļ galvenās varones vecāki visu laiku strīdējās. Vienkāršāk sakot: notikumu cēlonis - naudas trūkums, notikumu sekas- strīdi un seku efekts- bērna aizvainošana, vecāku attiecību pasliktināšana. Katrā ainā bija notikumi, kuros bija, gan cēloņi, gan notikumu sekas un seku efekti.

Pateicoties filmas naratīva analīzei, pētniecei izdevās secināt:

- Katrs filmas notikumi, atgadījumi, parāda varoņus no citām pusēm
- Katram notikumam ir savi cēloņi, notikumu sekas un seku efekti
- Notikumu telpai, ne vienmēr ir nozīme (Filmā, Billes vecākiem nebija nozīmes kurā vietā strīdēties)

Pateicoties fokusgrupu analīzei, pētniecei izdevās secināt:

- Ne vienmēr vecums var ietekmēt intervētāja uztvēri par filmu
- Fokusgrupu intervētāju atbildes pārsvarā tika ietekmētas, no viņu pieredzes, zināšanām un sajūtām, kas tika radušās filmas skatījuma laikā
- Jaunākās paaudzes fokusgrupa, bija atvērtāka diskusijai, bet vecākas paaudzes fokusgrupa deva atvērtākas atbildes uz jautājumiem

- Auditorijai sanāca iejusties filmā, pateicoties ainām un varoņu reālistiskajam attēlojumam

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Grāmatas un zinātniskie raksti

1. Auerbach, C.F., Silverstein, L.B. (2003). *Qualitative Data*. New York : New York University Press.
2. Bal, M. (1999). *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. University of Toronto Press.
3. Bordwell, D., Thompson, K. (2008). *Film Art*. New York : McGraw Hill.
4. Bordwell D. (2009). *Film art an introduction*. University of Wisconsin.
5. Bordwell D. (1999). *Narration in the Fiction Film*. The University of Wisconsin Press.
6. Bruner J. (1991). *The Narrative Construction of Reality // Critical Inquiry*. No. 18. The University of Chicago Press.
7. Bruner J. (2004). *Life as Narrative // Social Research*. Vol. 71. No 3.
8. Bruner E. M. (1986). *Experience and Its Expressions // The Anthropology of Experience* / ed. by Victor W. Turner and Edward M. Bruner. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
9. Bryman, A., Bell, E. (2013). *Business Research Methods*. Oxford: OUP.
10. Chatman, S. (1978). *Story and Discourse*. London : Cornell University Press.
11. Cook D. A. ,(2003) *A History of Narrative Film*, 4th edn, New York: Norton.
12. Corrigan, T., White, P. (2004). *The Film Experience*. Boston : Bedford/St. Martin's.
13. Enģele I. (2011). *Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Izdevniecība "RaKa".
14. Griffin, E. A. (2008). *A first look at communication theory*. 7th ed. Boston : McGraw-Hill Higher Education.
15. Herman D.(2009). *Basic Elements of Narrative*. Wiley.
16. Kruger, R., Casey, M. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research* (3rd ed.) Newbury Park, CA: Sage Publications.
17. Laure. R. M. (2005). *Media and Narrative. Routledge Encyclopedia of Narrative Theory* / ed. by David Herman, Manfred Jahn and Marie-Laure Ryan. London: Routledge.

18. Littlejohn, S.W., Foss, K.A. (2010). *Theories of Human Communication*. 10th ed. Belmont: Thomson/Wadsworth.
19. Lothe, J. (2003). *Narrative in Fiction and Film*.
20. Martinsone K. (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Izdevniecība "RaKa".
21. Mack, N., Woodson, C., Namley, E. (2005). *Qualitative Research Methods*. USA : FHI.
22. Merriam, S. B. (2002). *Introduction to qualitative research*. New York: Wiley, John & Sons.
23. Murray, M. (2008). *Narrative psychology*. In: J.A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications.
24. Neuman W., L. (2003). *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*. USA: Pearson Education.
25. Ozoliņš J. (2017). *Naralģijas kā disciplģnas rasksturojums*. Letonika.
26. Phelan J., Rabinowitz P. J. (2005). *A companion to Narrative Theory*. Blackwell Publishing Ltd.
27. Ryan M.-L. (2005). *Narrative // Routledge Encyclopedia of Narrative Theory / ed. by D. Herman, M. Jahn, M.-L. Ryan*. London: Routledge.
28. Reissmann, C.K.(2003) *Narrative analysis*. In. M. S. Lewis- Beck, A. Bryman, T. Futing Liao (Ed.) *The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods*, 3 Vol. London: Sage Publications.
29. Squire C. (2015). *What is narrative research?*. Bloomsbury Academic. P. 5.
30. Stroud S. R. (2016). *Narrative Rationality/ Narrative Paradigm Entry*. University of Texas at Austin, USA.
31. Wilkson, S. *Focus groups*. (2008). In: J. A. Smith (Ed.) *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research methods*. London: Sage Publications
32. Zelģe, V. (2013). *Latvijas sociģlģ atmiņa un identitģte. Ziņojumu kodoli*. Rģģģ: Mansards.
33. Автохутдинова О.Ф.(2018). *Сюжетные функции персонажапомощника в медиадискурсе // Профессиональная культура журналиста: проблемы межкультурной коммуникации*. - Екатеринбург.
34. Бремон К. (1982). *Логика последовательных возможностей // Семиотика и искусство метрия*. Сб. переводов под ред. Ю.М. Лотмана и В.М. Петрова. - М.: Мир.

35. Дунаева, Ю. В. (2011). *Историческая биография : современные подходы и методы исследования*. ИНИОН РАН.
36. Дильтей В. (2004). *Собрание сочинений*: В 6 т. / под ред. А. В. Михайлова и Н. С. Плотникова. Т. 3. *Построение исторического мира в науках о духе* / пер. с нем. под ред. В. А. Куренного. М.: Три квадрата.
37. Можейко М. А. (2001). *Энциклопедия постмодернизма*. Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом. Стр. 705.
38. Ушакова, Д. Н. (1940). *Толковый словарь русского языка*. Государственное издательство иностранных и национальных словарей. Том 1.
39. Татару Л. В. (2011). *Нарратив и культурный контекст*. Ленард.
40. Смирнов И. П. (2010). *Текстомахия: как литература отзывается на философию*. СПб.: Петрополис.

Interneta resursi

Literatūras raksti:

1. *Film Narrative*. Pieejams: <https://filmandphilosophy.com/2015/02/11/film-narrative/> [Skatīts: 1. maijā. 2019.]
2. Kvalitatīvās metodes socioloģijā. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/8111>. [Skatīts: 5.maijā. 2019.].
3. *Mapping Narrative Space in Hollywood Film*. Pieejams: <http://people.psych.cornell.edu/~jec7/pubs/narrativemaps.pdf> [Skatīts: 01.mai. 2019].
4. *Narrative paradigm* Pieejams: https://www.academia.edu/8856269/Narrative_Rationality_Narrative_Paradigm_Entry [Skatīts: 5.mai. 2019].
5. *Naratīvā analīze* . www. pedagogs.lv. Pieejams: <http://pedagogs.lv/2018/02/24/kvalitativaja-petisanas-metodologija-izmantojamas-datu-vaksanas-ka-ari-datu-apstrades-metodes/> [Skatīts: 2019. 2.mai.].
6. *Дэвид Бордуэлл и Кристин Томпсон*. Pieejams: <https://studylib.ru/doc/3778876/1-de-vid-bordue-ll-i-kristin-tompson-bordwell-d.--thompson-k> [Skatīts: 2. maijā. 2019.]
7. Проза. (2011). Литературная энциклопедия. Pieejams: <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclp/le9/le9-1971.htm> [Skatīts. 6.maijā. 2019.].

8. Яркова А.В. И.С.Тургенев в творческом сознании Б.К.Зайцева. *Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук*. Санкт-Петербург. Pieejams: <http://slovar.lib.ru/dictionary/biografijabelletrist.htm> [Skatīts: 6. maijā. 2019.].

Interneta avoti

1. 10 interesanti fakti par kino Latvijā. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/4526458/10-interesanti-fakti-par-kino-latvija> [Skatīts: 7. maijā. 2019.].
2. Bille. Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/3859/> un [https://lv.wikipedia.org/wiki/Bille_\(filma\)#cite_note-3](https://lv.wikipedia.org/wiki/Bille_(filma)#cite_note-3) [Skatīts. 2019. 7. mai.].
3. Bille brīnumzemē. Pieejams: <https://www.kinoraksti.lv/raksti/bille-brinumzeme-413> [Skatīts: 7.maijā. 2019.].
4. *Filmas «Bille» veidotāji: Atradām pieeju, kā apmānīt laiku*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kino-foto-un-tv/filmas-bille-veidotaji-atradam-pieeju-ka-apmanit-laiku.a275381/> . [Skatīts: 2. maijā. 2019.]
5. Filmu katalogs. Pieejams: https://www.filmas.lv/filmu-katalogs/?tab=movies&sub_tab=movies-year&my=2019&mp20= [Skatīts: 2019.7. mai.].
6. *Latvijas filmu recenzija*. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/latvijas-filmu-recenzija.-bille-un-citi-musejie-14196282> [Skatīts: 2.maijā. 2019]
7. Par godu Jāņa Streiča 80. dzimšanas dienai apkopotas desmit labākās kinorežisora uzņemtās filmas! Pieejams: <https://skaties.lv/izklaide/raibumi/ikdienas-smalkumi/par-godu-jana-streica-80-dzimsanas-dienai-apkopotas-desmit-labakas-kinorezisoru-uznemtās-filmas/> [Skatīts: 7. maijā. 2019.].
8. *Paziņoti Nacionālās kino balvas “Lielais Kristaps” laureāti*. Pieejams: <http://www.lielaiskristaps.lv/jaunumi/pazinoti-nacionalas-kino-balvas-lielais-kristaps-laureati-67> [skatīts: 28.aprīlī. 2019.]
9. *Režisore par "Billi": Filma ir vēstījums mūsdienām*Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kino-foto-un-tv/rezisoro-par-billi-filma-ir-veltijums-musdienam.a275067/>[skatīts: 28. aprīlī. 2019.]

10. Uzsākta filmēšana pilnmetrāžas spēlfilmā "Bille". Pieejams:
<http://nkc.gov.lv/aktualitates/uzsakta-filmesana-pilnmetrazas-spelfilmai-bille/>

[Skatīts: 7. maijā. 2019.].

11. Vizma Belševica. Pieejams: <https://rakstnieciba.lv/writers/vizma-belsevica/>

[Skatīts. 6. maijā. 2019.]

PIELIKUMS

1. Intervijas transkripts (Vecuma grupa no līdz)

1. Pēc Jūsu domām, kā dēļ šī filma ir svarīga un ir veltīta Latvijas simtgadei?

(Iv) Svarīgi ir pirmkārt pati grāmata. Tās autore Vizma Belševica ir populāra rakstniece un viņas bērnības atmiņas ir kā daudzu mūsu vecāku vai vecvecāku atmiņas. Svarīga simtgadei, jo ataino to laika posmu, kad Latvija veidojās - pirmskara laiks. (A) un (P) piekrita (Iv).

(D) Padomāt liek- cik svarīgs mēdz būt Spīts, sevis apliecināšana, neatlaidība par spīti grūtiem apstākļiem.

(S) Filma stāsta par vienu no Latvijas izcilākajām dzejniecēm.

(I) Piebilst (Iv) un Laikmeta attēlojums. Latvija svinēja savu simtgadi, tomēr nevar aizmirst ka 50 gadus tā nebija neatkarīga valsts. Filmas sižetā ir apskatīts periods īsu brīdī pirms valstiskās neatkarības zaudēšanas, par ko liecina arī atsevišķi filmā iekļautie vēsturiskie notikumi (piemēram, vācu ģimene pamet Latviju). Domāju, ka arī pašas Vizmas Belševicas dzīvesstāsts ir bijis par pamatu šādai simtgades dāvanas izvēlei, proti, viņai, kā vienkāršas ģimenes atvasei bija izdevies "izsisties uz augšu". Lai gan padomju varas gados, intelektuālas cīņas ar valdošo ideoloģiju rezultātā, viņai tika liegts publicēties, tomēr viņa nezaudēja savu pārliecību. Neskatoties uz visiem ierobežojumiem rakstniece palika ļoti populāra sabiedrībā un kā viena no pirmajām latviešu inteliģences pārstāvēm iesaistījās kustībā par neatkarības atjaunošanu Latvijā. Domāju, ka Vizma Belševica (Bille) ir bijusi izcila personība un tādēļ viņa bija pelnījusi lai viņas autobiogrāfiskais darbs Bille tiktu iemūžināts filmā kā veltījums Latvijas simtgadei.

2. Kā Jūs vērtējat to, ka filma ir izvēlēta kā dāvana Latvijas simtgadei?

(I) Ļoti pozitīvi. Ņemot vērā to, ka Vizmas Belševicas triloģija par Billi ir joprojām populāra un iekļauta arī skolu programmās, filmas, pēc šos stāstu motīviem, uzņemšana bija ļoti svarīga un pat nepieciešama.

(A) Ļoti atbilstoša un skaista dāvana Latvijai dzimšanas dienā. (S) piekrita teiktam.

(D) Labi vērtēju. Bille/V. Belševica ir Latvijas vērtība. Billes mūža grūtībām ir līdzība ar Latvijas likteņgriežiem.

(Iv) Vērtēju pozitīvi. T.s. ulmaņlaiki dažādiem cilvēkiem bija dažādi un atšķirībā no citām filmām par šo laiku, redzam arī vienkāršas strādnieku ģimenes dzīvi, ar visām tās problēmām. Kā dāvana tā izvēlēta, domāju, tāpēc, ka stāsta par Latvijas valsts pirmajiem gadiem, kas zināmā mērā sasaucas ar mūsdienām, atjaunojot valsti.

(P) Ļoti dvēselīga un skaista ar atmiņām pilna dāvana Latvijai.

3. Kāds bija sižets šai filmai?

(Iv) Filma ir par strādnieku ģimenes meitu, kura gatavojas skolai un iepazīst sevi, savus draugus, pilsētu un vai sapņi atbilst īstenībai. Respektīvi- filma ir par cilvēka pieaugšanu, personības veidošanos. Filma ir par attiecībām starp māti un tēvu, bērna attiecībām ar vecākiem Un ir vai nav uz zemes Leiputrija- tā tad par sapņiem.

(D) Kā arī sižets bija dinamisks, ieintriģējošs.

(A) Sižets bija ģimenē, kur notiek mātes un tēva strīdi aug Bille, kurai gatavojas uzsākt mācības skolā. Mamma gan uzskata, ka Bille nav nekas īpašs, bet tā māte pati ir augusi un tā audzina savu meitu stingrībā, ka, liekas, ka bez mīlestības. Tāpēc Bille sapņo par Leiputriju, kur nekā netrūkst un kur neviens nestrīdas. Un Bille dodas to meklēt.

(S) Manuprāt, sižets bija smeldzīgs, skumjš un reāls stāsts par bērna attiecībām ģimenē un skatījumu uz dzīvi ar bērna acīm.

(I) Galvenokārt - spilgts un neizskaistināts bērnības atmiņu tēlojums. Filma atļauj ielūkoties vienkāršas latviešu ģimenes dzīvē un parāda Ulmaņlaika periodu nevis izskaistinātā veidā, bet gan reālās dzīves grūtības, ar kurām saskārās liela daļa vienkāršo latviešu strādnieku un kalpotāju ģimeņu. Man patika filmas pamatideja - ka neskatoties uz visām dzīves grūtībām, pazemojumiem, sarežģījumiem nekad nedrīkst zaudēt ticību sev un savām spējām.

(P) Sižets vēstīja, cik grūti bija Ulmaņlaiki, piekrītu (I) teikdamam, vienkāršie latvieši, strādāja, un neredzēja nekā laba, un maz vispār varēja priecāties par sīkumiem, kā piemēram galvenā varone Bille..

4. Ko Jūs domājat par filmas varoņiem?

(Iv) Bille- meitene – sapņotāja aug savā nodabā, vērodama apkārtējos cilvēkus, vērtējot viņu rīcību, cenšoties izpatikt mātei, un sapņojot par laimīgo zemi - Leiputriju Tēvs- jautrs, mīlošs, bet ne pārāk veiksmīgs un atbildīgs

Māte- acīmredzot, pati augusi bez izteiktas vecāku mīlestības un uzskata, ka pamācības un rājieni ir pareizā audzināšana. Līdz ar to neveidojas ne attiecības ar meitu, ne vīru. Protams, ka zināma loma ir arī trūkumam, kādā dzīvo ģimene.

(D) Tipiski, kādi pārsvarā arī ir cilvēki, ar ikdienišķām problēmām.

(P) Nepiekrītu Diānai, ne vienmēr cilvēki kuriem nav naudas vai ir ar ikdienišķām problēmām, ir tik skarbi pret saviem bērniem un nemāk dzīvot priecājoties par sīkumiem kas ir viņu dzīvēs. Ir jāmāk priecāties, ja pat tev nav naudas. Tā dēļ uzskatu, ka filmas varoņi ir tādi kā daudzu to laika ģimeņu personāži, bet ne visi bija tādi.

(S) Manuprāt, patiesi un reāli.

(I) Man liekās, filmā tiek parādīts viss varoņu raksturu sarežģītības spektrs. Diezgan ātri top skaidrs, ka Billes ģimenes nav nekāda “paraug ģimene”, ir nervoza māte, kura visās savās dzīves grūtībās spēj vainot nevis sava rakstura sarežģītību, bet gan vīru, kurš lai gan būdams lauku saimnieka dēls, nav spējis veiksmīgi sakārtot savu dzīvi Rīgā, un šīs savas neveiksmes remdē alkoholā. Kā vērtīgākais Billes

tēva raksturā vērtējama viņa mīlestībā pret savu meitu, kuras dēļ viņš ir gatavs mainīties. Sižetā īpaši aktualizētas Billes attiecības ar māti, kas gan raksturā ir šerpi un attieksmē pret savu meitu vēsa un pat cietsirdīga, tomēr kā jau jebkurš bērns Bille māti mīl un viņas viedoklis viņai ir ļoti svarīgs. Un tieši māte, neskatoties uz savu emocionālo nabadzību, kļūst tas dzinējspēks, ka Billi virza “uz augšu”, jo, lai saņemtu mātes atzinību, viņai ir jākļūst īpašai un izcilai, ja ne izskatā, tad vismaz prātā.

(A) Tieši tā. Manuprāt, visi tik slikti visu laiku atsaucās par Billes māti, bet neviens pat nevēlās iejusties viņas ādā, cik grūti viņai bija aizmirst par saviem sapņiem, lai ciestu vīru, kas nāk bieži piedzeries, un tik daudz parādu, ka jau nezin kur likties. Bet varbūt tieši pateicoties viņai, mēs tagad zinām kas ir tāda Bille vispār.

5. Vai Jums patika šī filma? Un kas tieši patika?

(S) Ļoti patika, jo bija izzinoša par slavenas dzejnieces bērnību un Latviju tajā laikā.

(D) Man patika filmas reālistiskais tēlojums.

(Iv) Filma patika. Pat ļoti patika- filmas vizuālais noformējums, kas labi raksturo tā laika atmosfēru- veikals, karuseļi, ielas, sadzīves priekšmeti Lans operatora un režisores darbs. Ļoti patika Rūta Kronberga, galvenās lomas atveidotāja, kurai izdevās atveidot vecāku nesaprastu, sapņainu meiteni. Interesants bija arī ieskats vienkāršas strādnieku ģimenes atainojums, atšķirībā no citām- varoņfilmām.

(P) Nedaudz nepiekrītu **(Iv)** par pārējām mūsu Latvija varoņfilmām, bet tā jau būtu cita tēma, bet manuprāt šī filma ir iznākusi ļoti laba, patiešām lika iejusties tajos laikos.

(I) Reālistiski varoņi un ļoti labs aktieru darbs. Uzskatu, ka arī aktieri ir šīs filmas veiksmes stāsta pamatā. Filmā labi iekaujas ainas no Billes dzīves, viņas sapņi un skaudrā realitāte.

(A) Esmu pati lasījusi Billes triloģiju, tā dēļ paskatīties filmu man bija ļoti interesanti, teikšu ka filma nedaudz atšķiras no triloģijas pirmās daļas, bet tas pavisam nenozīmē, ka filma ir slikta, es biju pārsegta, filma ir palikusi manā sirdi, labprāt noskatītos to vel.

6. Vai Jums sanāca iejusties Billes lomā? Un kā dēļ Jā/ vai Nē?

(Iv) Uzskatu, ka agrā bērnībā, kad augam, mēs katrs esam Bille- iepazīstam pasauli, kaut ko iemīlam, kaut kam uzticamies, kaut kā viņamies

(P) Piekritu (Iv), biju tāds pats ziņtkāris, kurš ticēja daudzām lietām, man bija tā labāk un interesantāk dzīvot.

(D) Empātijai un spējai iejusties ir liela nozīme filmas izgaršošanā.

(S) Nē, es nekad neiejūtos filmu varoņu tēlos.

(I) Bet man gan sanāca. Galvenokārt tāpēc, ka dažas ainas no Billes dzīves esmu piedzīvojusi arī savā dzīvē. Piemēram izklaides parka apmeklējums – padomju laikos atrakciju parka, t.s. Čehu lunaparks, kas atradās Rīgā, Mežaparkā, apmeklējums bija katra lauku bērna sapnis.

(A) Neskatoties uz to, ka es pieturos pie (S) teiktā, man tomēr nedaudz sanāca iejusties Billes lomā, jo kaut kur dziļajā bērnībā, man arī bija līdzīgas dzīves situācijas.

7. Vai filmas laikā Jums sanāca iejusties tajā laikmetā?

(Iv) Jā, Rīgas strādnieku nomale ar mazu dzīvoklīti, tā interjers, sadzīves priekšmeti, veikaliņš, kur pērk uz parāda, tā laika karuselis, valsts svētku noformējums- viss radīja tā laika atmosfēru. Filmā it kā brūnganais tonis (lai gan bija citas krāsa, arī) likās kā sena fotogrāfija.

(D) Sanāca labi iejusties. Atgādināja, bērnība ainas.

(S) Jā, piekrītu (D).

(P) Ļoti, skatoties filmu, man likās, ka es atgriezos savā bērnībā, viss tik ļoti bija reālistiski, un tuvu sirdij, ka man bija patīkami vērot visas filmas ainas.

(I) Jā, diezgan veiksmīgi ir atrastas filmas laikmetam atbilstoša apkārtnē, ēkas, dzīvokļa iekārtojums, arī vecais tramvajs. Novērtēju arī laikmetam atbilstošos varoņu tērpus un matu griezumus.

(A) Vai ne, tieši par matu griezumiem, kad biju maziņa man pat jau bija tāds griezumus kā Billei, skatījos filmu un likās, ka es esmu ar varoņiem tajā filmā, tāpēc jā, sanāca.

8. Kādas Jums bija sajūtas- emocijas filmas laikā?

(S) Skumjas, empātiskas gan pret Billi, gan viņas vecākiem.

(A) Pārsvarā skumjas, man bija ļoti žēl Billi, bet beigās, es saprotu, ka tas viss ir izdarījis no viņas stipru un labu sievieti.

(D) Atbilstošas attēlotajam. Skumjas, nedaudz dusmas bija, pa to kā vecāki mēdz atteikties pret saviem bērniem.

(P) Gan skumjas, gan vēlējos atgriezties tajos laikos, atpakaļ savā bērnībā.

(Iv) Piekrītu (P), gribējās atgriezties bērnībā, kad vēl visiem tici.

(I) Ziniet, jāatzīst, ka filma aizrauj. Galvenokārt ar līdzjūtību pret Billi. Jo ģimenes nabadzība un Billes atstumtība ir diezgan plaši attēlota. Filmas gaitā, neskatoties uz mātes emocionālo vardarbību pret pašas meitu, tomēr rodas zināmas simpātijas pret viņu, jo noslēgumā top skaidrs, ka māte, saprotot to, ka pati savā dzīvē nespēs neko mainīt, apņemas pielikt pūles, lai Billes dzīve būtu labāka un vērtīgāka un Bille, pateicoties savām prāta spējām, varētu dzīvē “izsisties u augšu”.

9. Vai šis filmas sižets ir Jums pazīstams?

(Iv) Jā, pēc grāmatas Bille. Starp citu, Bille ir kādu laiku arī dzīvojusi Ventspilī, tā pat kā es, un netālu no Ventspils pie radiem.

(S) Jā, bija pazīstams

(D) Jā, esmu lasījusi Billes triloģiju, tā dēļ jau zināju ko gaidīt no filmas.

(P) Man šis sižets ir pazīstams, ne tā dēļ, ka esmu lasījis kā pārējās dāmas, grāmatu, bet gan tā dēļ, ka esmu pats piedzīvojis tādus laikus.

(I) Es domāju, ka bērnības atmiņu tēlojumi ir diezgan populāri, un es esmu redzējusi dažas līdzīga satura filmas. Šādi sižeti ir ļoti pamācoši, jo sarežģīta bērnība norūda lielajai ,pieaugušo dzīvei.

(A) Jā, skatoties Billi, es nedaudz iejutos arī savā bērnībā, man likās, ka mēs ar Billi pat esam nedaudz līdzīgas.

10. Kam un kāpēc Jūs ieteiktu noskatīties šo filmu?

(S) . Latvijas jaunatnei, lai iepazītu vēl vienu skaistu Latvijas kultūras lappusi, lai labāk varētu izprast Vizmas Belševicas dzeju.

(D) Visiem, kas nav vēl redzējuši!

(P) Tieši tā, man liekās šī filma ir jāredz visiem, neskatoties uz vecumu.

(Iv) Visai ģimenei, īpaši vecākiem, lai viņi saprastu, ka bērni ir jāuzklausā un ar bērniem ir jārunā. Noderēs arī tiem, kas domā, ka ulmaņlaikos bija Leiputrija.

(A) Pilnīgi piekrītu visam pirmīt teiktam, nav svarīgs vecums, to jāredz visiem.

(I) Es domāju bērniem ap 10 gadiem un vecākiem. Tas varētu notikt paralēli obligātās literatūras studijām skolā. Domāju, ka filma veiksmīgi ļauj vizualizēt grāmatā sastaptos tēlus un varbūt pat dot stimulu turpināt lasīt Billes stāstus.

2. Intervijas transkripts (Vecuma grupa no 20 līdz 28 gadiem).

1. Pēc Jūsu domām, kā dēļ šī filma ir svarīga un ir veltīta Latvijas simtgadei?

(O) Tā dēļ, ka Vizma Belševica ir slavena latviešu rakstniece, tāpēc arī tika izvēlēta šī filma, kā Latvijas simtgades dāvana.

(R) Manuprāt, filma ir svarīga, tāpēc, ka tā pastāsta ne tikai par vienu no slavenākajiem latviešu dzejniekiem bērniībā, bet arī parāda tipiska vidusslāņa ģimenes dzīvi starpkaru pirmās brīvvalsts laikā.

(E) Tieši tā, pilnīgi piekrītu (R), jo daudzi no mums nezina, kāda bija dzīve Ulmaņu laikos.

(A) Filma vēsta par vienu no Latvijas vēsturē nozīmīgiem cilvēkiem- Vizmu Belševicu. Kā arī filma ir feministiska, kas parāda, ka sievietes ir stipras būtnes.

(L) Piekrītu (A) par feministiskumu, kā arī manuprāt filma ir svarīga, jo ā sniedz priekšstatu par trīsdesmitajiem gadiem, pievēršot uzmanību detaļām. Kā arī parāda pasauli bērna acīm, tāpat liekot pievērst uzmanību attieksmes sīkumiem, ko citkārt palaižam garām un neiedomājamies, kā tas liek justies mazajam.

(K) Vizmas Belševicas "Bille" ir latviešu klasikas darbs, kas nozīmē lielu risku filmas veidotājiem, taču arīdza veiksmi, ja tā izdodas labi.

2. Kā Jūs vērtējat to, ka filma ir izvēlēta kā dāvana Latvijas simtgadei?

(R) Manuprāt, atbilstoša, ne vienmēr uz tādiem svētkiem filmām ir jābūt politiskām vai dziļi vēsturiskām.

(A) Dāvana, tas ir simboliski. Un dāvanas, protams, ir jaukas.

(K) Man liekās, ka katra filma, kas tika veidota Latvijā ir mums visiem kā dāvana, jo tas ir mūsu kultūras mantojums. Tā dēļ, vērtēju to labi.

(L) Tā ir perfekta šai lomai, jo ne tikai ataino Latvijas klasikā iegājušu romānu, bet arī sniedz liecības par mūsu vēsturi, pievēršot uzmanību detaļām. Tā ir par Latvijas vēsturē nozīmīgu personību.

(O) Nepiekrītu pirmīt teiktam, lai arī filma ataino latviešu dzīvi senākos laikos, nedomāju, ka tā iedvesmo, vai kā citādi patriotiski motivē skatītājus, kas manuprāt Latvijas simtgades svinības būtu svarīgi.

(E) Nezinu, man liekās, ka filmām nav obligāti jābūt kaut kādām baigi patriotiskām, lai tām būtu attiecinātām pie Latvijas simtgades svētkiem, es domāju šī filma ir laba dāvana mūsu Latvijai, jo mēs skatoties filmu vērojām ainas, kādā bija Latvija tajos laikos.

3. Kāds bija sižets šai filmai?

(A) Kāpēc man tagad jāstāsta sižets, ja mēs un tā esam redzējuši šo filmu?

(R) Man liekās ar sižetu tika domāts tas, ko mēs sapratām no tā ko redzējām?

(A) Nu ja tādā veidā, tad sižets bija Vizmas Belševicas bērnību.

(R) Es domāju, ka sižets galveno kārt bija par, bērna skatījumu uz dzīvi, ikdienas piedzīvojumi un pārdzīvojumi, saskaņas un nesaskaņas ģimenē un apkārtējā sabiedrībā.

(O) Sižets attēloja Vizmas Belševicas bērnības pieredzi caur ainām, kuras galvenokārt Vizmai bija emocionāli sāpīgas.

(L) Manuprāt ļoti primitīvs, bet tajā paša laikā spilgts un sāpju pilns. Tika attēlota Vizmas Belševicas bērnība visas tās nokrāsās.

(E) Vizmas Belševicas dzīves stāsts, mēs redzējām to, kā veidojās pati Vizma, sākot no viņas bērnības gadiem. Mēs redzējām to, kas viņu padarīja par tādu cilvēku.

(K) Vizmas Belševicas dzīve, visās tās krāsās, gan labās, gan sliktās.

4. Ko Jūs domājat par filmas varoņiem?

(K) Domāju ka, Ulmaņu laikā tādas ģimenes piemērs ir ļoti biežs, jo bija daudz nabadzīgu ģimeņu, kas nezināja kur atrast naudu, kur nu vel pieskatīt un audzināt pareizi bērnus, tāpēc es domāju ka varoņi ir ļoti reālistiski, ne tikai tiem laikiem, bet arī mūsdienā.

(E) Man liekās, ka varoņi bija reālistiski, piekrītu (K), jo esmu vērojis no malas dažas ģimenes, kurās bija līdzīga situācija, tā dēļ man liekās varoņi bija gana reālistiski.

(R) Parasti tā laikā bērni, no kuriem viens ir nedaudz apdāvinātāks. Parastas vidusslāņa ģimenes, kurās valda ikdienišķi izaicinājumi.

(A) Protams, bija grūti skatīties ainas Billes mājās. Grūti redzēt ģimeni, kura ir pašā saknē "salauzta" un nelaimīga. Tādi arī bija Billes vecāki un vecvecāki.

(O) Billes māte ir auksta, bezjūtīga sieviete, tēvs- slinks, taču labsirdīgs, draugi- kā jau bērni, ne līdz galam adekvāti, taču draudzīgi. Man liekās tas viss ir ļoti reālistiski.

(L) Manuprāt tie ir ļoti reālistiski atainoti - varoņi nav viennozīmīgi, novērojama to attīstība filmas gaitā, skaidri parādīta to motivācija, piemēram, māte nav skarba tāpēc, ka tā nemīl Billi, tā uzvedas, jo smagajā dzīvē pārāk daudz uztraucas un vēlas padarīt visu iespējami labi, aizmirstot, ka tai laikā kā viņa, tā Bille un visi pārējie arī dzīvo.

5. Vai Jums patika šī filma? Un kas tieši patika?

(O) Patika vienīgi tas, ka tā ļāva dziļi iejusties bērna- Billes lomā un izjust empātiju.

(A) Patika, jo filma attēlota visai tuvu grāmatas sižetam, tāpat man patika Billes atveidotāja R. Kronberga - īsts atradums!

(L) 100 x jā! Patika viss - filma vienkārši pārņem, tā liek dzīvot laikmetā, just līdzīgu varoņiem. Filma arī atsauc atmiņā personīgus bērnības momentus.

(K) Ļoti patika, jo filma ir pamācoša gan lieliem, gan maziem.

(R) Bija interesanti, ka nebija dzirdēts nekas par šo filmu un regulāri notiekot pavērsieniem, nebija zināms, cik nozīmīgs tas būs.

(E) Jā, filma bija laba, un kaut kādā ziņā pamācoša, jo mēs varējām vērot kādiem vecākiem mums nevajadzētu būt, un kā neatteikties pret saviem bērniem.

6. Vai Jums sanāca iejusties Billes lomā? Un kā dēļ Jā/ vai Nē?

(R) Nē, nesanāca, tas droši vien tā dēļ, ka nebija tādas pieredzes.

(A) Es nezinu, vai bērnībā biju tik nobriedusi kā Bille, diez vai.

(E) Diemžēl nē, es jūtu līdzīgu Billei, bet iejusties viņas pašas lomā, nē.

(L) Jā, asociēties bija viegli, jo dažāda detaļa lika atsaukties uz pašas bērnību.

(O) Protams jā, spoguļneironu dēļ.

(K) Nezinu, ko domāja (O) ar spoguļneironiem, bet man nesanāca iejusties, viņas tēls nebija man tuvs.

7. Vai filmas laikā Jums sanāca iejusties tajā laikmetā?

(L) Jā! Dažas ainas atgādināja manu bērnību, vecāsmātes bildes no tiem laikiem.

(O) Jā, man sanāca.

(K) Pateicoties tik meistarīgi izveidotai filmai, jā, man arī.

(A) Kā - iejusties man? Skaidrs, ka mūsdienu es nespēj iejusties 20.-30.gadu Latvijā, bet es pieņemu, ka šis laiks attēlots gana korekti, jo zināms, ka daļa ainu ir filmētas reālās Belševicas bērnības lokācijās.

(R) Līdz zināmai robežai - jā. Redzot tās koka mājas un kvartālus, dzīvi tajās, varu iedomāties, ka tāda bija tipiska dzīve pilsētās 1930. gadu Latvijā.

(E) Manuprāt, ja cilvēks skatās uzmanīgi filmu, tad viņam sanāks iejusties jeb kuras filmas apstākļos un laikmetā.

8. Kādas Jums bija sajūtas- emocijas filmas laikā?

(A) Atceros, ka "Billi" skatījos kopā ar māsu, kura ir jaunāka par mani. Man ir visai dziļa pārliecība, ka mums ikkatrā sēž iekšā mazā Bille, kura meklē savu Leiputriju - brīnumaino zemi. Katram, protams, Leiputrija sava.

(L) Bija neparasti reizē just līdzīgi visiem varoņiem! Dzīvoju tā laika likstās un beigās raudāju aizkustinājumā.

(R) Interese, kas notiks tālāk.

(O) Nezinu, mani gan pārņēma skumjas

(E) Skumjas par to, ka bērniem ir jācieš tāda attieksme, gan interese ar ko beigsies šī filma.

(K) Skumjas, par to cik dažiem bērniem, jau kopš pašas bērnības nākas izjust tik lielu negatīvātā un pazemojumu.

9. Vai šīs filmas sižets ir Jums pazīstams?

(A) Jā, esmu lasījusi V. Belševicas "Billi".

(L) Jā, biju lasījusi Billi skolas laikā, tāpat filmas scenāriju saņēmu pirms filmēšanas.

(O) Neesmu lasījis grāmatu, bet zinu cilvēkus, kam bērnība bijusi līdzīga ģimenes mikroklimata ziņā.

(E) Jā, jo esmu arī tā pat kā (O) redzējis un zinājis tādas līdzīgas ģimenes.

(R) Nē, pirms filmas nebija pazīstams. Bet, ja runa iet par tāda veida ģimenēm par kurām tika teikts iepriekš, tad jā, esmu sastapies arī ar tādiem cilvēkiem.

(K) Esmu gan lasījusi grāmatu, gan esmu tā pat kā puiši sastapies dzīvē ar tādām ģimenēm.

10. Kam un kāpēc Jūs ieteiktu noskatīties šo filmu?

(K) Visiem, pilnīgi visiem !

(O) Ieteiktu noskatīties visiem cilvēkiem, lai tie zinātu, kā nevajag attiekties pret bērnu.

(A) Manuprāt, "Billei" nav vecuma ierobežojuma. Patiks gan jauniem, gan veciem.

(R) Jebkuram, kuram interesē paplašināt zināšanas par ievērojama cilvēka biogrāfiju, interesē vēsture vai vienkārši vizuāli redzēt to laiku dzīvi.

(E) Piekrītu visiem iepriekš teiktiem vārdiem, man liekās ka lai noskatītos šo filmu, nevajag būt speciālam vecumam, šī filma ir priekš visiem.

(L) Visiem! Filma ir dziļa, tā ir vēsturiska un, neskatoties uz reālām grūtībām, saglabā pozitīvu skatījumu uz pasauli.

Bakalaura (maģistra, diplom-) darbs „**Filmas "Bille" naratīva analīze un auditorijas izpratne par to**” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir **101 149** rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemsvītras atsauces).

Autors: _____ Darja Gavriļenko
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: docente Dr. māksl. Zane Radzobe _____
(paraksts)

30.05.2019

Recenzents: docents Dr. filol. Viktors Freibergs _____
(paraksts)

Darbs iesniegts Komunikācijas zinātnes nodaļā 30.05.2019.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Dace Valtiņa / Inga Poļaka _____
(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

12.06.2019 prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: doc. Marita Zitmane / pasn. Ilze Šulmane _____
(paraksts)